

**AKTUALIZACJA STRATEGII ROZWOJU
SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO ZIEMI KOŚCIERSKIEJ
NA LATA 2010-2025 POPRZEZ OPRACOWANIE
STRATEGII ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO
OBSZARU FUNKCJONALNEGO ZIEMI KOŚCIERSKIEJ
NA LATA 2010-2025**

Projekt

Spis treści

1	Diagnoza społeczno-gospodarcza Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego	4
1.1	Położenie geograficzne.....	4
1.2	Gminy Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego	6
1.3	Rys historyczny	7
1.3.1	Czasy prehistoryczne i okres wędrówki ludów.....	7
1.3.2	Okres od średniowiecza do XVIII wieku.....	9
1.3.3	Od okresu zaborów do XX wieku	10
1.4	Środowisko przyrodnicze.....	12
1.4.1	Krajobraz.....	12
1.4.2	Klimat.....	14
1.4.3	Zasoby wodne.....	15
1.4.4	Fauna i flora	16
1.4.5	Lasy	19
1.4.6	Powietrze atmosferyczne	20
1.4.7	Obszary chronione.....	21
1.5	Demografia	24
1.6	Infrastruktura społeczna	29
1.6.1	Bezpieczeństwo publiczne.....	29
1.6.2	Ochrona zdrowia	33
1.6.3	Opieka społeczna.....	35
1.6.4	Gospodarka mieszkaniowa.....	37
1.6.5	Kultura, sport.....	40
1.6.6	Edukacja.....	43
1.7	Turystyka	49
1.7.1	Walory przyrodnicze.....	49
1.7.2	Atrakcje turystyczne i zabytki.....	51
1.7.3	Wydarzenia i promocja turystyczna regionu.....	54
1.7.4	Infrastruktura turystyczna	58
1.7.5	Ruch turystyczny.....	61

1.8	Infrastruktura komunikacyjna	64
1.8.1	Transport drogowy	64
1.8.2	Transport kolejowy.....	66
1.8.3	Transport lotniczy.....	67
1.9	Infrastruktura techniczna	68
1.9.1	Sieć wodno-kanalizacyjna.....	68
1.9.2	Sieć gazowa	71
1.9.3	Sieć energetyczna.....	72
1.9.4	Ciepłownictwo	74
1.9.5	ICT.....	75
1.10	Gospodarka i rynek pracy.....	75
1.10.1	Ogólny profil gospodarczy obszaru	75
1.10.2	Struktura rodzajowa gospodarki	77
1.10.3	Struktura zatrudnienia i bezrobocie	81
2	Wyniki ankiety CAWI	88
3	Wyniki ankiety PAPI.....	95
4	Spis tabel i rysunków	105

1 Diagnoza społeczno-gospodarcza Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego

1.1 Położenie geograficzne

Kościerski Obszar Funkcjonalny obejmuje tereny powiatu kościerskiego, położonego na Pojezierzu Kaszubskim, które terytorialnie zajmuje centralną część województwa pomorskiego. Jest jednym z 16 powiatów ziemskich województwa. Jego powierzchnia wynosząca 1 165,85 km² (6,4 % całej powierzchni województwa pomorskiego), plasuje powiat kościerski na 8. miejscu w regionie pod względem wielkości.

Od strony południowej powiat kościerski graniczy z powiatem starogardzkim i chojnickim, od północnej z powiatem kartuskim, od wschodniej z powiatem starogardzkim i gdańskim, natomiast od zachodniej z powiatem bytowskim. Powiat kościerski nie znajduje się w obecnej i potencjalnej strefie aglomeracji trójmiejskiej, określonej w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego*, lecz graniczy z tym obszarem od północy (wzdłuż granicy powiatu kościerskiego, który w całości wchodzi w potencjalny obszar aglomeracji, a także granicy z gminą Przywidz w powiecie gdańskim), stanowiąc tym samym bezpośrednie zaplecze obszaru aglomeracji. Rysunek 1 przedstawia położenie KOF na tle województwa z uwzględnieniem obszarów problemowych zidentyfikowanych w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego* oraz granicy z aglomeracją trójmiejską, zaznaczonej kolorem czerwonym.

Dzięki położeniu w centralnej części województwa, odległości od stolicy powiatu – miasta Kościerzyny – do ważniejszych ośrodków regionalnych nie przekraczają 70 km. Odległości do poszczególnych miast zostały przedstawione w poniższej tabeli.

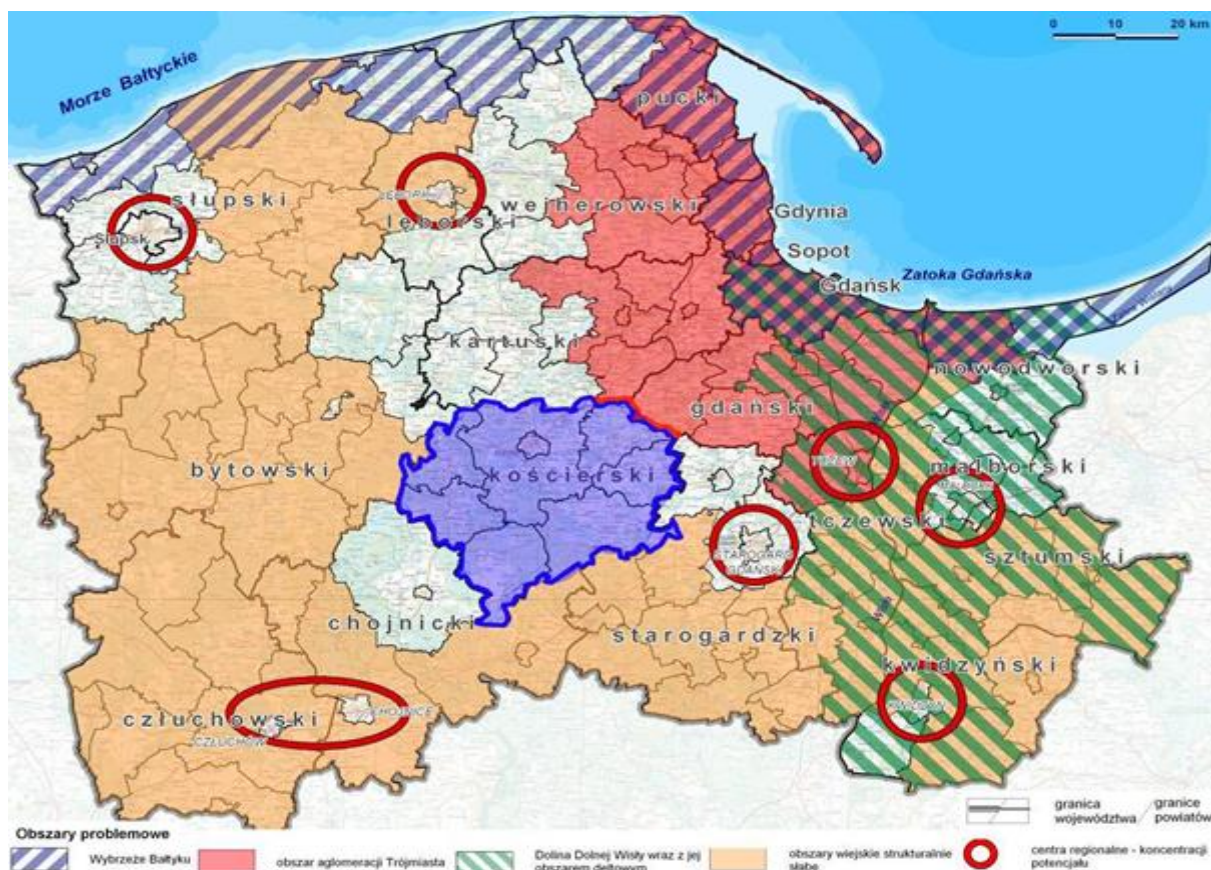
Tabela 1 Odległości od miasta Kościerzyny do ważniejszych ośrodków regionalnych województwa pomorskiego

Miasto	Odległość
Kartuzy	30 km
Bytów	35 km

Starogard Gdański	51 km
Gdańsk	56 km
Tczew	66 km
Lębork	70 km

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 1 Położenie KOF na tle województwa pomorskiego i zidentyfikowanych na jego terenie obszarów problemowych.

Źródło: Na podstawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego 2009.

Powiat kościerski nie został sklasyfikowany jako obszar „strukturalnie słaby”. Niemniej jednak na jego terenie nie identyfikuje się regionalnych centrów koncentracji potencjału, zaś

miasto Kościerzyna, podobnie jak Bytów, zostało zakwalifikowane jako „potencjalny ośrodek II rzędu”, tj. ośrodek, który może dysponować wielkością i potencjałem rozwojowym, o ile dokona integracji odpowiednio rozległych obszarów funkcjonalnych, poprzez systemy transportu publicznego, infrastruktury i skoordynowanej polityki przestrzennej. Utrzymywanie się takiego stanu przez dłuższy okres czasu może doprowadzić do marginalizacji obszaru powiatu przy kształtowaniu polityki rozwoju województwa. Ponadto wskazuje to na obecną niską rangę ośrodka miejskiego Kościerzyny oraz na jego małe i wyłącznie potencjalne znaczenie w skali regionu jako ośrodka wzrostu.

1.2 Gminy Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego

Kościerski Obszar Funkcjonalny tworzą gminy wchodzące w skład powiatu kościerskiego:

7 gmin wiejskich: Dziemiany, Karsin, Kościerzyna, Liniewo, Lipusz, Nowa Karczma, Stara Kiszewa;

Gmina miejska - miasto Kościerzyna.

Rysunek 2 Podział administracyjny powiatu kościerskiego

Źródło: Archiwum powiatu kościerskiego.

Tereny powiatu kościerskiego, z wyjątkiem gminy Karsin, znajdują się na obszarze krainy historycznej - **Ziemi Kościerskiej**, noszącego w średniowieczu nazwę „Ziemia Pirsna”, następnie „Ziemia Kiszewska” z ośrodkiem w Zamku Kiszewskim. W czasach nowożytnych Ziemia Kościerska dzieliła się na część zachodnią, należącą do powiatu mirachowskiego, oraz wschodnią, pozostającą terytorium powiatu tczewskiego. Powstanie w XIX wieku powiatu kościerskiego zintegrowało ten subregion. Z kolei tereny gminy Karsin, która obecnie stanowi część powiatu kościerskiego, do czasu I rozbioru Polski należały do powiatu tucholskiego.

Obszar powiatu kościerskiego o powierzchni 1 166 km² (6,4% powierzchni województwa pomorskiego) zamieszkuje 71 241 osób (wg danych GUS z dnia 31 grudnia 2013 roku), co stanowi 3,1% populacji województwa pomorskiego.

Średnia gęstość zaludnienia w powiecie wynosi 61 osób/km², przy gęstości zaludnienia wynoszącej 121 osób/km² w całym województwie. W odróżnieniu od trendu widocznego na poziomie województwa, gdzie przeciętnie na 100 mężczyzn przypada 105 kobiet, liczba mężczyzn i kobiet w powiecie jest bardzo zbliżona (35610 mężczyzn, 35631 kobiet).

Stolicą powiatu i jednocześnie jedynym miastem jest Kościerzyna, w której mieszka 23 000 mieszkańców, co stanowi ponad 33% ogólnej liczby mieszkańców powiatu. Na obszarach wiejskich, które stanowią pozostałe gminy mieszka 47 540 mieszkańców, czyli niespełna 67% ogólnej liczby mieszkańców powiatu.

1.3 Rys historyczny

1.3.1 Czasy prehistoryczne i okres wędrówki ludów

Pojezierze Kaszubskie, na którym leży większość obszaru Ziemi Kościerskiej, zostało ukształtowane w okresie ostatniego zlodowacenia, kilka tysięcy lat temu. Człowiek zasiedlił te tereny niemal natychmiast po ustąpieniu lodowca. Nastąpiło to jednak znacznie później niż w pozostałej części Polski, z uwagi na długi czas zalegania na tym obszarze jego pozostałości i płatów martwego lodu.

Ślady działalności człowieka w najstarszej epoce kamienia, nazywanej paleolitem są nieliczne, tym bardziej, że Pomorze zostało zasiedlone znacznie później aniżeli tereny leżące w centrum i na południu. Po ociepleniu się klimatu, czyli 9000 lat p.n.e., przybyli tu pierwsi koczownicy.

Odkrycia relikwów broni i narzędzi powstałych 8-9 tys. lat p.n.e. pozwalają przypuszczać, że ludność zamieszkująca wówczas Pomorze należała do kultury świderskiej¹.

Na przełomie VI i V tysiąclecia p.n.e. na Pojezierze zaczęli napływać z ziem naddunajskich nowi osadnicy związani z najmłodszą epoką kamienia – neolitem. Jako pierwsza na Pojezierze przybyła ludność związana z kręgiem kultur wstęgowych, były to jednak nieliczne grupy. Około dwa tysiące lat p.n.e. na Pomorzu pojawiła się ludność, którą wyróżniała umiejętność zdobienia ceramiki odciskami sznura, stąd jej nazwa – kultura ceramiki sznurowej. Pomimo faktu, iż ludność kultury pucharów lejkowatych i kultury rzucewskiej (należącej do ogromnego kręgu kultury ceramiki sznurowej), pozostawiła zdecydowanie więcej zabytków, na terenie powiatu kościerskiego nie odnotowano śladów zarówno tej kultury, jak i kolejnej neolitycznej – amfor kulistych.

Pierwszą kulturą, która pozostawiła po sobie widoczne ślady jest kultura łużycka, a jej rozwój na tych terenach nastąpił w epoce brązu (I tysiąclecie p.n.e.). Reliktem tej kultury są cmentarzyska kurhanowe z grobami skrzynkowymi, odkryte w kilku miejscowościach Ziemi Kościerskiej: Grabowie, Gapowie, Węsiarach. Kultura łużycka i wschodniopomorska odegrały istotną rolę w stabilizacji osadniczej na Pomorzu, stąd też przyjęto tezę, iż ludność zamieszkującą wówczas ziemie polskie można określić mianem Prasłowian.

Przypadający na II w p.n.e. schyłkowy okres kultury wschodniopomorskiej, pozostawał pod znakiem Celtów i ich osiągnięć technicznych. Osadnictwo w okresie wpływów rzymskich, choć skąpo poświadczane wokół Kościerzyny, miało już charakter stały, wtedy też na początku naszej ery przybyli na te tereny Goci i Gepidzi. Ślady po nich w postaci pochówków odkryto m.in. w Starych Polaszkach, Węsiarach i Odrach.

Z okresu od schyłku IV do schyłku VI wieku n.e. nazywanego okresem wędrówki ludów pochodzi jedno z najważniejszych odkryć - skarb brązowy znaleziony w 1986 r. przez mieszkańca wsi Łubiany w trakcie prac polowych. Ilość i jakość skarbu wskazuje, iż pochodził on z V wieku i mógł należeć do osoby rabującej groby.

We wczesnym średniowieczu od VI do połowy XIII wieku tereny pomorskie zamieszkiwała ludność zachodniosłowiańska, której osady odkryto w okolicach Stężycy i Skórzewa.

¹ Kostrzewski J., *Pradzieje Pomorza*, Wrocław 1966, s. 9.

Początki osadnictwa miały miejsce w dwóch skupiskach w rejonie Kościerzyny. Jedno z nich znajduje się na północ, zachód i wschód od Kościerzyny, zaś drugie, mniejsze, na północnych brzegach jeziora Wdzydze. Pozostały obszar był praktycznie niezamieszkały aż do średniowiecza. Granica osadnictwa rysuje się na linii Stara Kiszewa – Kościerzyna - Węsiory. Wzdłuż południowej krawędzi Pojezierza Kaszubskiego ciągnął się od pradziejów duży kompleks leśny, o czym świadczą nazwy wymieniane w źródłach już w XIII i XIV wieku, np. Podleś, Szumleś, Grabowo, Grzybowo, Klonowo².

1.3.2 Okres od średniowiecza do XVIII wieku

Pierwsze historyczne wzmianki na temat Ziemi Kościerskiej datuje się na czasy książąt pomorskich, którzy władali obszarem Pojezierza Kaszubskiego. Jedną ze wsi, wchodzącą w skład tzw. „Ziemi Pirsna” i należącej od 1284 roku do księżniczki Gertrudy z rodu książąt pomorskich, określano właśnie łacińską nazwą „Costerina”. Obszar „Ziemi Pirsna” był nieco większy niż obecny obszar Ziemi Kościerskiej. Główne skupiska osadnicze występowały w rejonie kościersko-grabowskim, a drugie nad Jeziorem Ostrzyckim i Patulskim. Ziemie podległe książętom pomorskim w XIV wieku zostały opanowane przez Brandenburgię, a następnie Zakon Krzyżacki.

W Kościerzynie wchodzącej w skład komturstwa gniewskiego znajdowała się siedziba okręgu sądowego. Okręg kościerski powstał po reorganizacji administracji kujawskiej w XV wieku, kiedy to Kościerzyna wchodziła w skład wójtostwa tczewskiego. Zasięg jurysdykcji okręgu kościerskiego obejmował wówczas m.in. Stężycę, Korne, Dziemiany, Lipusz, Barkoczyn, Gołubie, Mały i Wielki Klincz, Wyczechowo, Borcz, Wąglikowice, Kłobuczyno. Okręg kościerski graniczył wówczas z okręgiem kiszewskim na południu, sztumskim na wschodzie i z komturstwem gdańskim na północnym zachodzie. Za czasów krzyżackich obszar ten podlegał wójtostwu tczewskiemu. Przywilej lokacyjny Kościerzyna uzyskała w roku 1346 pod nazwą „Bern”, z której pochodzi późniejsza niemiecka nazwa Kościerzyny – Berent. Miasto i okolica uległa zniszczeniom w czasie wojen polsko-krzyżackich w XV wieku.

Ziemie włączone do państwa polskiego na podstawie aktu inkorporacyjnego z 6 marca 1454 r. oraz drugiego pokoju toruńskiego otrzymały nazwę Prus Królewskich. Podzielono je na trzy województwa: malborskie, chełmińskie i pomorskie, natomiast dobra należące do króla

² Praca zbiorowa pod redakcją M. Kallasa, *Kościerzyna. Zarys dziejów miasta do 1939 roku*, Toruń 1994.

zostały zorganizowane w ramach starostw. Nowopowstałe starostwo kościerskie znalazło się w powiecie tczewskim, największym z powiatów województwa pomorskiego. Znaczenie Kościerzyny wzrosło w 1764 roku, kiedy na skutek reform sejmu konwokacyjnego przeniesiono tam siedzibę sejmiku wojewódzkiego z pobliskiego Mirachowa³.

Za czasów panowania polskiego w Prusach Królewskich, Kościerzyna była jednym z mniejszych miast tego regionu. Stanowiła również siedzibę jednego z ośmiu starostw województwa pomorskiego. W stosunku do liczby mieszkańców – Kościerzyna - jako jedno z najmniejszych miast Prus Królewskich, była stosunkowo zamożna. Ponowne zniszczenia nastąpiły w czasie wojen w XVII i XVIII wieku, wpływając na opóźnienie w rozwoju regionu. Do czasów zaboru pruskiego na terenie Ziemi Kościerskiej dominował żywioł polski, z niewielkim udziałem obcokrajowców. W 1747 roku na terenie Ziemi Kościerskiej, w Będominie, urodził się Józef Wybicki, żołnierz Legionów Polskich, autor polskiego hymnu narodowego. W jego dworze rodzinnym obecnie znajduje się Muzeum Hymnu Narodowego, kultywujące polskie tradycje patriotyczne.

Ukształtowane w średniowieczu historyczne uwarunkowania kulturowe i osadnicze sprawiły, że dominującymi formami osadnictwa na terenie Ziemi Kościerskiej są w części wschodniej rozproszone kaszubskie osadnictwo jednodworcze, natomiast w części zachodniej powiatu, średniowieczne wsie kmiece. Obszary te zostały uwzględnione w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego* jako obszary rekomendowane do ochrony i zachowania tradycyjnego układu przestrzennego. Pozostałością po czasach średniowiecznych są nazwy miejscowości, a także obiekty takie jak młyny, stawy młyńskie, wały ochronne i przeciwwzalewowe. Ważniejsze ośrodki militarne i życia duchowego znajdowały się poza obszarem Ziemi Kościerskiej. Na tych terenach zachowały się jedynie pozostałości warowni krzyżackiej w Zamku Kiszewskim.

1.3.3 Od okresu zaborów do XX wieku

W dniu 13 września 1772 roku Prusy Królewskie, z wyjątkiem Gdańska i Torunia, przeszły pod władanie króla pruskiego Fryderyka II. Tego samego roku w Kwidzynie została zorganizowana Kamera Wojny i Domen (Kreigs und Domänenkammer), jako naczelna

³ <http://www.powiatkoscierski.pl/>

władza administracyjno-polityczna Prus Zachodnich (tak nazywano od 1773 r. Prusy Królewskie).

Już 25 maja 1818 roku utworzono powiat kościerski (Kreis Behrendt). Od tej pory Kościerzyna stała się siedzibą władz powiatowych i intendentury urzędu majątków skarbowych. Podział ten z niewielkimi zmianami przetrwał do końca zaborów.

Rozwój gospodarczy Ziemi Kościerskiej nastąpił w czasach pruskich (XVIII-XIX wiek). Ludność Kościerzyny wzrosła z 400 mieszkańców na koniec XVIII wieku do ponad 6 400 mieszkańców w roku 1910. Rozwijało się rolnictwo, rzemiosło i handel. Pomimo germanizacji, ludność w ponad 60% zachowała wiarę katolicką, tradycje oraz język polski i kaszubski. W XX wieku rozpoczęto wydawanie prasy kaszubskiej, rozwinęło się piśmiennictwo. Pisarze kościerscy (Aleksander Majkowski, Leon Heyke, Franciszek Sędzicki) utworzyli rdzeń literatury kaszubskiej. Dla zachowania tradycji ludowej i odtworzenia tradycyjnego haftu kaszubskiego kluczowa była działalność Izzydora i Teodory Gulgowskich. Ich zbiory posłużyły do utworzenia we Wdzydzach Kiszewskich Kaszubskiego Parku Etnograficznego.

W okresie międzywojennym, powiat kościerski o powierzchni 117,7 km², należał do województwa pomorskiego ze stolicą w Toruniu. Nowy podział administracyjny sprawił, iż w obrębie powiatu znalazły się 2 gminy miejskie, 101 wiejskich i 39 samodzielnych obszarów dworskich.

Wyraźny rozwój gospodarczy nastąpił po odzyskaniu niepodległości przez Polskę po I wojnie światowej i poprowadzeniu przez Kościerzynę kluczowej strategicznie dla Polski linii kolejowej, prowadzącej ze Śląska do Gdyni z pominięciem Wolnego Miasta Gdańska. Dzięki tej inwestycji miasto stało się ważnym węzłem kolejowym i ośrodkiem administracyjnym rangi powiatowej. Rozwinęły się również niewielkie zakłady przemysłowe (tartaki, warsztaty, stolarnie, zakłady produkcji rolno-spożywczej). W miejscowości Garczyn koło Kościerzyny powstał jeden z pierwszych w Polsce obozów Przysposobienia Wojskowego Kobiet, na którego terenie i w oparciu o tradycje przedwojenne funkcjonuje Powiatowe Centrum Młodzieży im. Marszałka Piłsudskiego. Do wybuchu II wojny światowej liczba ludności Kościerzyny wzrosła do 9 200 osób, niemal wyłącznie narodowości polskiej. Udział ludności żydowskiej był znikomy.

Po zajęciu Kościerzyny 2 września 1939 r. nowe rządy w mieście objęła partia NSDAP (Narodowosocjalistyczna Partia Robotników Niemieckich). Główne urzędy przypadły zasłużonym działaczom partyjnym. W okresie okupacji w wyniku działań hitlerowców zamordowano znaczną część inteligencji kaszubskiej oraz wysiedlono wielu mieszkańców regionu.

Po wyzwoleniu spod panowania hitlerowskiego w roku 1945, Kościerzyna stała się ważnym ośrodkiem usługowym dla okolicznego regionu rolniczego. Rozwinął się przemysł drzewny i spożywczy. Powiat kościerski, rozciągający się na wschód aż do Skarszew był jednym z większych w województwie gdańskim i obejmował gminy Kościerzyna, Lipusz, Dziemiany, Liniewo, Nowa Karczma, Stara Kiszewa, Skarszewy.

Powiat kościerski został zlikwidowany na skutek reformy administracyjnej w 1975 roku, mimo tego Kościerzyna pełniła nieformalnie funkcję centrum dla mieszkańców okolicznych gmin. Przemiany po 1989 roku doprowadziły do powstania w Kościerzynie jednostek administracji państwowej (Urzędu rejonowego i Urzędu Pracy), które stały się podstawą do budowy systemu powiatowej władzy samorządowej od 1999 roku⁴.

1.4 Środowisko przyrodnicze

1.4.1 Krajobraz

W strukturze przestrzennej powiatu kościerskiego dominują grunty leśne oraz grunty zadrzewione

i zakrzewione zajmujące łącznie 45% powierzchni powiatu oraz użytki rolne obejmujące 43,3% powierzchni powiatu. Jeziora i rzeki zajmują 4,7% powierzchni powiatu.

Obszar powiatu kościerskiego znajduje się na terenie czterech mezoregionów, zróżnicowanych pod względem warunków naturalnych: Pojezierza Kaszubskiego, Borów Tucholskich, Równiny Charzykowskiej oraz niewielkiego fragmentu Pojezierza Starogardzkiego.

Tereny powiatu położone na Pojezierzu Kaszubskim cechuje silne zróżnicowanie wewnętrzne, występują tu liczne lokalne wnętrza krajobrazowe. Przeważają faliste i pagórkowate wysoczyzny morenowe, układające się zgodnie z fazami cofania się lądolodu.

⁴ <http://www.powiatkoscierski.pl/>

Charakterystycznym elementem są liczne zagłębienia terenu, wypełnione często jeziorami. Część północna Pojezierza posiada wysokie walory przyrodnicze i turystyczne, zaś w części południowej i wschodniej dominuje bardziej rolnicza specyfika.

Zlokalizowana na terenie Pojezierza Starogardzkiego południowo-wschodnia część powiatu ma podobny, choć nieco bardziej wyrównany charakter.

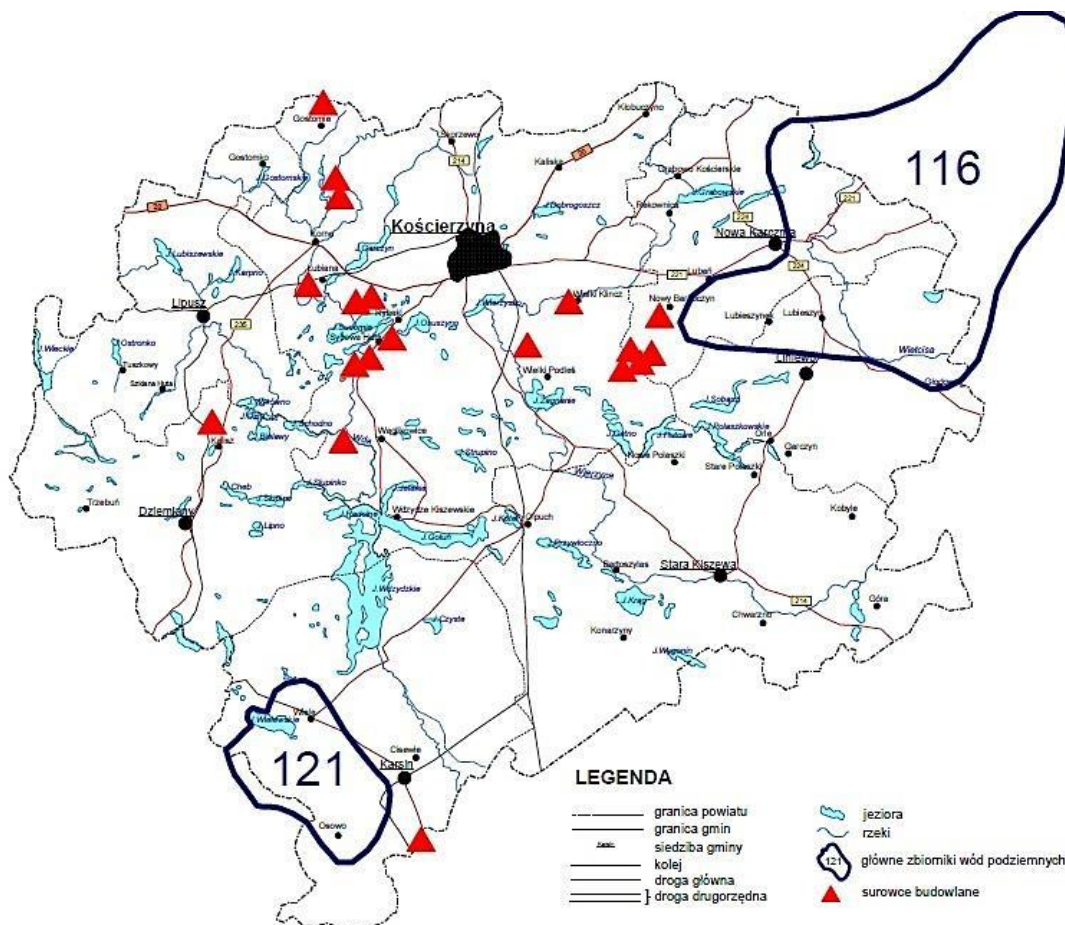
Obszar Borów Tucholskich oraz Równiny Charzykowskiej wyróżnia stosunkowo niewielkie zróżnicowanie, jak również duża lesistość (głównie obszarów monokulturowych sosny) i występowanie wielu jezior. Niski stopień antropizacji środowiska powoduje, iż te tereny posiadają wysokie walory turystyczne.

Na terenie powiatu kościerskiego występują głównie złoża kruszywa naturalnego oraz kredy jeziornej. Kruszywa naturalne dzielą się na dwie zasadnicze grupy: kruszywa grube obejmujące żwiry i pospółki (kruszywo piaszczysto-żwirowe) oraz kruszywa drobne – piaszczyste. W Polsce złoża kruszyw są przeważnie wieku czwartorzędowego. W północnej i centralnej Polsce – na Niżu Polskim najważniejsze są złoża o genezie lodowcowej (akumulacyjne moreny czołowe) i wodnolodowcowe (sandry, ozy) oraz rzecznej. W północnej części tego obszaru są to złoża żwirowo-piaszczyste, zawierające głównie skały skandynawskie – utwory krystaliczne i wapienne z domieszką kwarcu oraz piasków.

Kreda jeziorna, nazywana również wapieniem łąkowym lub wapieniem jeziornym jest osadem wieku czwartorzędowego. Nagromadzenia jej, związane głównie z osadami pojeziornymi ostatniego zlodowacenia, znajdują się w przeważającej mierze w północnej i północno-zachodniej części Polski. Często występuje z gytą wapienną i torfem. Kredę jeziorną stosuje się w rolnictwie jako nawóz wapniowy.

Na terenie powiatu znajduje się 29 złóż kruszywa naturalnego (piasków i żwirów). Ponadto udokumentowano 3 złoża kredy jeziornej, a w miejscowości Łubiana występuje złożo torfu.

Rysunek 3 Wybrane zasoby naturalne powiatu kościerskiego

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Kościerskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015.

1.4.2 Klimat

Obszar powiatu kościerskiego należy do krainy klimatycznej Pojezierza Pomorskiego, znajdującego się strefie klimatu umiarkowanego. Klimat panujący na Ziemi Kościerskiej odznacza się następującymi cechami:

Średnia roczna temperatura wynosi 7°C, w styczniu ok. – 3,5°C, w lipcu 17°C;

Średnia liczba dni upalnych i gorących wynosi 15-30 dni, natomiast mroźnych i bardzo mroźnych od 20 do 45 dni;

Średnia roczna amplituda temperatury powietrza wynosi 20-22°C;

Roczna suma opadów zwiększa się od ok. 400-450 mm w części wschodniej powiatu do ponad 600 mm w części zachodniej, osiągając jeszcze wyższe wartości na obszarach wysoczyzn morenowych w północnej części powiatu;

Długość zalegania pokrywy śniegowej jest wyższa od przeciętnej w regionie i wynosi do 70 dni w części północnej powiatu;

Ryzyko wystąpienia gwałtownych burz i gradobić jest większe od przeciętnej w regionie;

Liczba dni z mgłą jest większa od przeciętnej w regionie;

Średnia długość okresu wegetacyjnego trwa od 200 do 225 dni.

1.4.3 Zasoby wodne

W powiecie kościerskim występują duże zasoby wód powierzchniowych i podziemnych (zaznaczonych numerami 116 i 121 na Rysunku 3). Całkowita powierzchnia wód płynących na terenie powiatu wynosi 4710 ha, co stanowi 4% całkowitej powierzchni powiatu, natomiast powierzchnia wód stojących wynosi 1098 ha, obejmując tym samym 1% powierzchni powiatu. Na terenie powiatu zlokalizowane są zlewnie trzech rzek: Wierzyca, Wdy oraz Brdy.

Rzeka Wierzyca wypływa na Pojezierzu Kaszubskim, koło wsi Piotrowo, około 13 km na północny wschód od Kościerzyny. Długość rzeki wynosi 151,4 km, powierzchnia zlewni 1602,6 km². Główne dopływy rzeki Wierzycy: lewostronne – Kacinka i Wietcisa, prawostronne – Piesienica, Węgiermuca i Janka. W granicach zlewni Wierzycy znajduje się znaczny fragment (ponad 90% powierzchni) Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 116 - zbiornika międzymorenowego Gołębiewo.

Rzeka Wda wypływa z jeziora Wieckiego. Długość rzeki wynosi 198 km, powierzchnia zlewni 2325,2 km². Główne dopływy rzeki Wdy: lewostronne – Trzebiocha, Zelgoszczówka, Sobina, prawostronne – Wieprzyk, Prusina. W granicach zlewni Wdy znajduje się Główny Zbiornik Wód Podziemnych Nr 121 - zbiornik międzymorenowy Czernik o powierzchni 142 km².

Rzeka Brda wypływa z jeziora Smołowego na Pojezierzu Bytowskim. Długość rzeki wynosi 238 km, powierzchnia zlewni 4639 km². Zlewnia rzeki Brdy położona jest głównie na terenie

powiatów: człuchowskiego, chojnickiego, tucholskiego i bydgoskiego. Na terenie powiatu kościerskiego obejmuje część gminy Karsin i Dziemiany⁵.

Powierzchnia jezior obejmuje 4% powierzchni całego powiatu. Poniższa tabela przedstawia listę największych jezior Ziemi Kościerskiej.

Tabela 2 Największe jeziora Ziemi Kościerskiej

Jeziro	Powierzchnia	Głębokość
Zespół Jezior Wdzydzkich (Wdzydze, Gołuń, Radolne, Jelenie)	1 056 ha	68 m
Sudomie	174 ha	13 m
Krąg	163 ha	2 m
Wielewskie	156 ha	40,5 m
Zagnanie	152 ha	19,5 m
Sumino	152 ha	15,9 m
Wyrównno	140 ha	5,6 m
Grabowskie	140 ha	28,1 m

Źródło: Opracowanie własne

1.4.4 Fauna i flora

Wokół jezior występują nie tylko torfowiska, ale również lasy sosnowe ze zbiorowiskiem lasów liściastych, m.in. buczyn, grądów, brzeziny bagiennej. Rozmaitość i rozległość wielu zbiorowisk wodnych gwarantuje obecność bogactwa gatunków. W lasach występuje

⁵ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Kościerskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015

populacja parzystokopytnych - jelen europejski, sarna, łoś, daniel i dzik. Na całym terenie licznie występują bobry oraz wydry.

Na terenie powiatu kościerskiego znajdują się obszary szczególnie cenne przyrodniczo z punktu widzenia walorów szaty roślinnej oraz występujących zwierząt. Można do nich zaliczyć:

Wdzydzki Park Krajobrazowy - położony w północnej części Borów Tucholskich i obejmujący zespół jezior Wdzydzkich wraz z ich otoczeniem. Uformowane w kształcie krzyża jeziora: Wdzydze, Jelenie, Radoń i Gołuń stanowią najbardziej charakterystyczny element krajobrazu. Znajduje się tu również ponad 160 jezior i oczek wodnych. Przeważają siedliska boru suchego i boru świeżego, dominującym gatunkiem jest sosna porastająca ok. 90% powierzchni leśnej. W większości jest to obszar równiny sandrowej porośnięty przez borowe zbiorowiska leśne z mozaikowo występującymi torfowiskami wysokimi i przejściowymi. Na terenie Parku występuje ponad 820 gatunków roślin naczyniowych, w tym liczne objęte ochroną gatunkową m.in. storczyki, rosiczki, lobelia jeziorna i poryblin jeziorny, widłaki i liczne porosty. Fauna jest bogata i zróżnicowana, występują tu m.in.: bobry, wydry, wiele gatunków ptaków – orzeł bielik, dudek, puchacz, sowa uszatka, myszołów i tracz długodzioby.

Kaszubski Park Krajobrazowy - obejmuje centralną część Pojezierza Kaszubskiego. Obecność wysokich wzgórz morenowych (Wieżyca 328,6 m npm), rynien jeziornych, dolin rzecznych, fragmentów pól sandrowych świadczy o urozmaiconej rzeźbie terenu. Występuje także rozbudowana sieć hydrograficzna ze źródłkowymi odcinkami wielu rzek, np. Łeba, Radunia i szeregiem jezior o skomplikowanej linii brzegowej i znacznej głębokości. Na obszarach leśnych dominują kwaśne buczyny i lasy bukowo-dębowe, w części południowej – bory mieszane. Żyje tu wiele rzadkich gatunków chronionych, najstarsze z nich to relikty glacialne, m.in. żurawina błotna, bażyna czarna, wierzba borówkolistna, turzyca strunowa i skalnica torfowiskowa. Można tu spotkać sarny, dziki, jelenie, sporadycznie łośie, borsuki, jenoty, piżmaki, kuny leśne i łasice, około 170 gatunków ptaków, w tym 120 gniazdujących, np. czapla siwa, żuraw, brodziec samotny, orzechówka, gągoł, orzeł bielik, myszołów, krogulec, jastrząb gołębiarz i rybołów.

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Wierzycy – występują tu urozmaicone płaty zbiorowisk leśnych, m.in. łągów, grądów, buczyn. Na dnie doliny obecne są torfowiska niskie i przejściowe, zajęte przez ziołorośla, łąki i szuwary. Bogactwo roślinności doliny gwarantują zespoły murawowe i wrzosowiskowe oraz różnorodne fitocenozy segetalne i ruderalne.

Obszar Chronionego Krajobrazu Bory Tucholskie - obejmuje równiny sandrowe urozmaicone jeziorami wytopiskowymi i rynnowymi. Oś hydrograficzną obszaru stanowi rzeka Wda, płynąca wąską doliną, silnie meandrująca, tworząca piaszczyste łachy i bystrza. Wśród lasów przeważają bory mieszane i świeże.

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Wietcisy - obejmuje głęboko wciętą dolinę meandrującej Wietcisy, która zawiera nawierzchniowe kompleksy leśne oraz dobrze zachowane zbiorowiska łąkowe i ziołoroślowe na dnie doliny.

Lipuski Obszar Chronionego Krajobrazu - położony w zachodniej części gminy Lipusz, tworzy go rozbudowany układ płytkich rynien zajętych przez liczne jeziora, w otoczeniu których występuje falista wierzchowina wysoczyzny morenowej z licznymi kompleksami leśnymi.

Polaszkowski Obszar Chronionego Krajobrazu - położony jest na terenie gmin: Liniewo, Kościerzyna i Stara Kiszewa. Znajduje się tu zespół malowniczo położonych rynien jeziornych, połączonych rzeką Małą Wierzycą. W otoczeniu przeważa falista wierzchowina morenowa. Na tym terenie występuje kilka kompleksów leśnych zdominowanych przez buczyny i grądy.

Gowidliński Obszar Chronionego Krajobrazu - obszar o młodogłacjalnym krajobrazie wzgórz morenowych i rozległych równin sandrowych, położony na terenie powiatu kartuskiego i kościerskiego. Znajduje się tu kilka dużych jezior rynnowych, m.in. Mausz, Gowidlińskie, obecne są torfowiska. Na wysoczyźnie morenowej w części północnej występują lasy bukowe i bukowo-dębowe, zaś w części południowej - bory mieszane oraz świeże na sandrach.

Przywidzki Obszar Chronionego Krajobrazu - obszar o silnie urozmaiconej rzeźbie terenu z rynnami jeziornymi, wzgórzami morenowymi i licznymi jeziorami, położony na terenie powiatów: gdańskiego, kartuskiego i kościerskiego. Obejmuje również głęboką dolinę Reknicy – dopływ Raduni i duży kompleks leśny z przewagą buczyn i grądów.

Rezerwat Strzelnica - rezerwat leśny, chroniący fragment lasu mieszanego o cechach naturalnych ze skupieniem pomnikowych dębów z okazałymi bukami, sosnami. Znajduje się w granicach miasta Kościerzyna i stanowi miejsce rekreacji dla mieszkańców.

Rezerwat Czapliniec w Wierzysku - rezerwat ptasi, który chroni kolonię czapli siwej nad jeziorem Książę. Obejmuje fragment boru mieszanego i kwaśnej buczyny w wieku ok. 200 lat.

Rezerwat Brzęczek - rezerwat leśny, obejmujący ochroną zbiorowiska żyźnej i kwaśnej buczyny pomorskiej z okazałym 150-letnim drzewostanem. Występują tu stanowiska rzadkich i chronionych roślin naczyniowych.

Rezerwat Orle nad Jeziorem Dużym - rezerwat leśny chroniący grupę 200-letnich dębów na siedlisku grądu nad brzegiem jeziora Dużego. Przedmiot ochrony jest prawdopodobnie pochodzenia antropogenicznego.

Rezerwat Krwawe Doły - rezerwat leśny, obejmuje fragment boru świeżego z około 130-letnim drzewostanem i licznymi drzewami o wymiarach pomnikowych. Miejsce występowania szeregu rzadkich gatunków chronionych porostów. Znajduje się w granicach Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego, w północnej części Borów Tucholskich⁶.

1.4.5 Lasy

Na potencjał przyrodniczy powiatu kościerskiego wpływa przede wszystkim duży udział terenów leśnych - lasy zajmują 46,23% powierzchni powiatu. Lesistość Ziemi Kościerskiej jest znacznie większa niż średnia wojewódzka i krajowa. Według regionalizacji przyrodniczo-leśnej Polski powiat kościerski położony jest w Krainie Wielkopolsko-Pomorskiej III. Obszar ten charakteryzuje się obecnością głównie siedlisk borowych, w których udział sosny w drzewostanach wynosi 93,6%. Po kilka procent zajmują siedliska lasów mieszanych świeżych i borów suchych. Siedliska wilgotne i bagienne zajmują około 1%.

Przeważająca część lasów na terenie powiatu kościerskiego pochodzi z sadzenia. Szacuje się, że tylko około 20% drzewostanów rośnie na siedliskach wykazujących ciągłość lasu, pozostałe to zalesienia porolne. Dominująca gospodarka zrębowa powoduje, że największe powierzchnie zajmują drzewostany jednowiekowe pochodzące z sadzenia. Jest ona również

⁶ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Kościerskiego na lata 2008-2011 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2012-2015

przyczyną małego udziału starodrzewów. Drzewostany, które osiągnęły wiek rębności są systematycznie usuwane – najczęściej zrębem zupełnym.

Lasy znajdujące się na terenie powiatu kościerskiego znajdują się pod nadzorem pięciu nadleśnictw:

Nadleśnictwa Kościerzyna;

Nadleśnictwa Lipusz;

Nadleśnictwa Kaliska;

Nadleśnictwa Kartuzy;

Nadleśnictwa Starogard Gdański.

1.4.6 Powietrze atmosferyczne

W zanieczyszczeniu powietrza atmosferycznego największy udział ma spalanie paliw w celach energetycznych oraz w komunikacji. Komunikacja stanowi największe źródło zanieczyszczeń powietrza, zwłaszcza w dolnych warstwach atmosfery. Silniki samochodowe emitują substancje toksyczne, m.in. tlenki siarki, węglowodory, sadza, aldehydy, tlenek węgla, związki ołowiu, tlenki azotu i inne. Zanieczyszczenie powietrza powodowane przez komunikację najbardziej uciążliwe jest wzdłuż ulic o dużym natężeniu ruchu pojazdów w gęstej zabudowie miejskiej, a także wzdłuż dróg.

Do sporządzenia diagnozy stanu powietrza atmosferycznego posłużyły dane zawarte w „*Ocenie rocznej jakości powietrza w województwie pomorskim za rok 2013*” opracowanej przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Gdańsku. W województwie pomorskim wyodrębnione zostały dwie strefy – aglomeracja trójmiejska, w skład której wchodzi Gdańsk, Gdynia i Sopot oraz pozostała część województwa zwana strefą pomorską. Klasyfikacji stref dokonuje się w podziale na kryteria dotyczące ochrony zdrowia i ochrony roślin, przy czym strefy miejskie nie podlegają weryfikacji pod kątem ochrony roślin.

W 2013 roku na terenie powiatu kościerskiego odnotowano przekroczenia poziomów substancji

w powietrzu dla następujących zanieczyszczeń:

Pył zawieszony PM 2,5 - do atmosfery emitowany jest jako zanieczyszczenie pierwotne powstające w wyniku procesów antropogenicznych i naturalnych oraz jako zanieczyszczenie wtórne, powstające w wyniku przemian dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, amoniaku, lotnych związków organicznych i trwałych związków organicznych. Jego obecność była możliwa do stwierdzenia dzięki pomiarom stacji WIOŚ w Kościerzynie przy ul. Targowej.

Pył zawieszony PM 10 - jego źródłem jest przemysł energetyczny, procesy produkcyjne, ruch drogowy, rozładunek materiałów sypkich oraz pylenie wtórne z podłoża. Pomiarów dokonano w stacji WIOŚ w Kościerzynie przy ul. Targowej. Głównym źródłem tego zanieczyszczenia w okolicy przekroczeń są paleniska domowe wchodzące w skład niskiej emisji. Obniżenie emisji tego czynnika wiązało się ze zmniejszeniem emisji pyłu z wszelkich źródeł energetycznych.

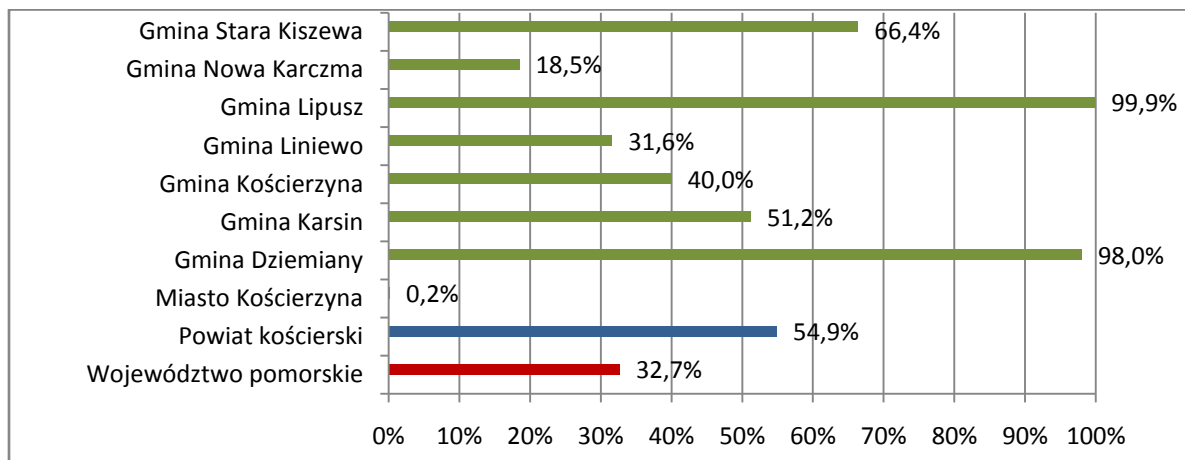
Benzo(a)piren - w powiecie kościerskim mierzone poziomy kilkakrotnie przekraczają poziom dopuszczalny, osiągając najwyższą wartość w całym województwie pomorskim. Wysokie stężenia benzo(a)pirenu odnotowywane są w okresie grzewczym (latem poziomy spadają praktycznie do zera). Jego głównym źródłem są paleniska domowe ogrzewane paliwami stałymi - węglem, drewnem.

Ozon - poziomy docelowe dla ozonu nie stwarzają w województwie pomorskim problemu, jednak pozostają zagrożone poziomy celów długoterminowych ustalonych do osiągnięcia na rok 2020. W obydwu strefach województwa na większości stacji nie są dotrzymane wymienione standardy dla tej substancji ze względu na ochronę zdrowia oraz ochronę roślin.

1.4.7 Obszary chronione

Na Ziemi Kościerskiej występują liczne tereny objęte systemem obszarów chronionych. Ich udział w powierzchni powiatu wynosi 54,9%, co jest znacznie wyższą wartością niż w przypadku województwa pomorskiego (32,7%).

Rysunek 4 Udział obszarów chronionych w powierzchni gmin powiatu kościerskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Prawie całą powierzchnię gminy Lipusz oraz Dziemiany zajmują obszary chronione. Tego typu tereny stanowią także dużą część powierzchni gmin Stara Kiszewa, Karsin i Kościerzyna. Zdecydowanie najmniejszy udział obszarów chronionych w ogólnej powierzchni wyróżnia się w mieście Kościerzyna, gdyż jest to obszar silnie zurbanizowany.

Do systemu obszarów chronionych na Ziemi Kościerskiej należą: 2 parki krajobrazowe, 7 obszarów chronionego krajobrazu, 5 rezerwatów przyrody, 63 pomniki przyrody, a także 17 obszarów Natura 2000.

Park krajobrazowy stanowi wielkoobszarową formę ochrony przyrody tworzoną ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne, kulturowe oraz krajobrazowe w celu ich zachowania i popularyzacji w warunkach zrównoważonego rozwoju. Na terenie powiatu znajdują się: Wdzydzki Park Krajobrazowy, Otulina Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego, Kaszubski Park Krajobrazowy, Otulina Kaszubskiego Parku Krajobrazowego.

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych. Na terenie powiatu znajdują się następujące obszary chronionego krajobrazu: Borów Tucholskich Doliny Wierzycy, Doliny Więcisy, Gowidliński, Lipuski, Polaszkowski, Przywidzki.

Rezerwat przyrody to obszar objęty prawną ochroną dla zachowania ekosystemów naturalnych lub półnaturalnych mających istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych, kulturowych lub krajobrazowych. W powiecie kościerskim wyróżnia się następujące rezerваты przyrody: Orle nad Jeziorem Dużym, Czapliniec w Wierzysku, Strzelnica, Brzęczek, Krwawe Doły.

Pomniki przyrody są najczęściej spotykaną formą ochrony przyrody ożywionej (pojedyncze krzewy, drzewa, grupy drzew, zabytkowe aleje drzew) i nieożywionej (największe głazy narzutowe, tzw. erratyki oraz inne interesujące formy powierzchni ziemi). Wśród 86 pomników przyrody na terenie Ziemi Kościerskiej przeważają pojedyncze drzewa⁷. Ponadto występują grupy drzew, aleje, głazy narzutowe.

Obszary Natura 2000 są objęte programem Natura 2000 - wspólnym systemem obszarów objętych ochroną przyrody, utworzonym w krajach Unii Europejskiej. Podstawę programu stanowią dwie unijne dyrektywy: Dyrektywa Ptasia i Dyrektywa Siedliskowa. Celem programu jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy. Poniższa tabela przedstawia obszary Natura 2000 występujące na terenie powiatu kościerskiego.

Tabela 3 Obszary Natura 2000 na terenie powiatu kościerskiego

Obszar Natura 2000	Kod	Powierzchnia (ha)
Bory Tucholskie	PLB220009	322535,8
Dąbrówka	PLH220088	504,6
Dolina Stropnej	PLH220037	963,4
Dolina Środkowej Wietcisy	PLH220009	430,9
Dolina Wierzycy	PLH220094	4618,3

⁷ Według informacji z Banku Danych Lokalnych (stan na 31.12.2013 r.).

Jeziora Wdzydzkie	PLH220034	13583,8
Jezioro Krąg	PLH220070	424,4
Leniec nad Wierzycą	PLH220073	25,0
Lubieszyniek	PLH220074	671,4
Młosino-Lubnia	PLH220077	2469,5
Nowa Sikorska Huta	PLH220090	174,7
Piotrowo	PLH220091	483,0
Rynna Dłużnicy	PLH220081	353,4
Stary Bukowiec	PLH220082	308,4
Szumleś	PLH220086	976,5
Wielki Klincz	PLH220083	288,2
Wilcze Błota	PLH220093	9,0

Źródło: <http://obszary.natura2000.org.pl>.

1.5 Demografia

W ostatnich latach liczba ludności w powiecie kościerskim systematycznie wzrastała - na koniec 2013 roku zamieszkiwało tu 71 241 osób. Prognozuje się utrzymanie trendu wzrostowego do 2025 roku. Najwięcej osób mieszka w Kościerzynie (23 701), natomiast najmniej w gminie Lipusz.

Tabela 4 Liczba mieszkańców w gminach powiatu kościerskiego w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013
Miasto Kościerzyna	23 101	23 755	23 780	23 779	23 701
Gmina Dziemiany	4187	4187	4211	4243	4268
Gmina Karsin	6024	6151	6216	6205	6237
Gmina Kościerzyna	14 057	14 871	15 036	15 209	15 357
Gmina Liniewo	4575	4615	4615	4634	4652
Gmina Lipusz	3522	3566	3582	3603	3613
Gmina Nowa Karczma	6422	6648	6695	6720	6766
Gmina Stara Kiszewa	6423	6590	6607	6648	6766
Powiat Kościerski	68 311	70 383	70 742	71 041	71 241

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Gęstość zaludnienia w powiecie (61 osób/km²) jest niższa od średniej województwa pomorskiego (125 osób/km²). Najwięcej mieszkańców na 1 km² przypada w Kościerzynie (1494 osoby), z kolei najmniej w gminach: Stara Kiszewa (31 osób), Lipusz (33 osoby) oraz Dziemiany (34 osoby). Pod względem gęstości zaludnienia powiat kościerski plasuje się na 15 miejscu w województwie.

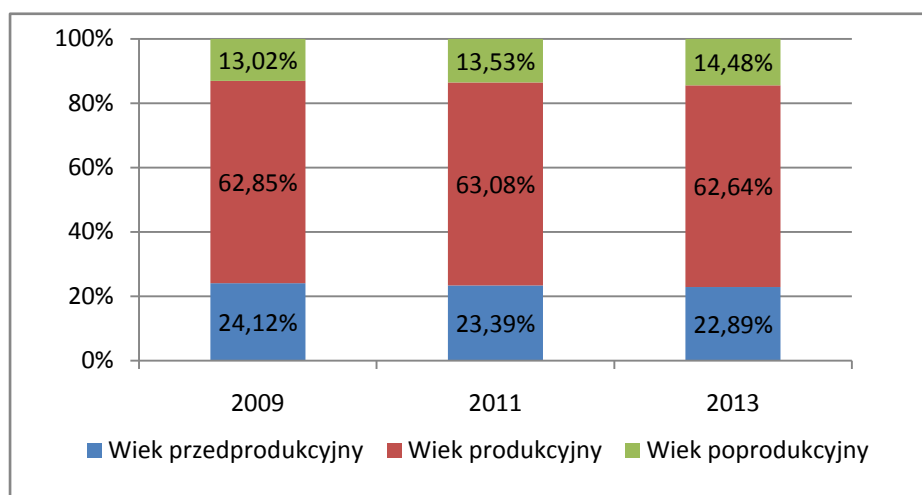
Liczba kobiet i mężczyzn jest bardzo zbliżona – powiat zamieszkuje 35 610 mężczyzn i 35 631 kobiet. Pod tym względem powiat kościerski wypada najlepiej w całym województwie pomorskim. Na terenie miasta mieszka więcej kobiet, zaś na obszarach wiejskich sytuacja jest odwrotna.

Tabela 5 Struktura ludności według płci

Wyszczególnienie	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Obszar miejski	11 513	12 188	23 701
Obszary wiejskie	24 097	23 443	47 540
Powiat kościerski	35 610	35 631	71 241

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Powiat kościerski charakteryzuje się stosunkowo młodą strukturą wieku mieszkańców. Jednakże od 2009 roku struktura ta wykazuje zwiększający się udział ludności w wieku poprodukcyjnym przy malejącej liczbie mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. W 2013 roku osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 22,89% ludności ogółem, w wieku produkcyjnym – 62,64%, zaś w wieku poprodukcyjnym – 14,48%. Powiatowa struktura wieku jest korzystniejsza od wojewódzkiej, gdzie zamieszkuje 19,56% osób w wieku przedprodukcyjnym, 63,67% w wieku produkcyjnym oraz 17,07% w wieku poprodukcyjnym.

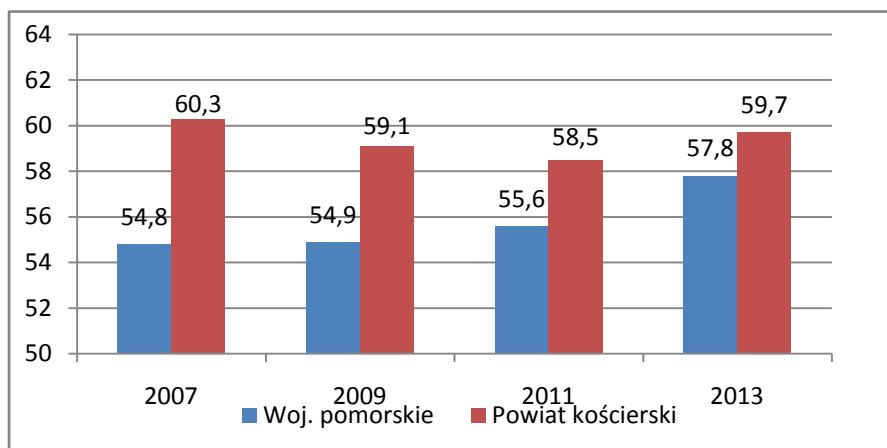
Rysunek 5 Struktura wieku ludności powiatu kościerskiego wg grup ekonomicznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wskaźnik obciążenia demograficznego w powiecie kościerskim, określający liczbę ludności w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym) na 100 osób w wieku produkcyjnym,

w ostatnich latach ulegał jedynie nieznacznym wahaniom i wynosi 59,7 (stan na koniec 2013 roku). Mimo że wartość wskaźnika jest korzystniejsza dla województwa pomorskiego (57,8) to sytuacja powiatu na tle województwa systematycznie ulega poprawie.

Rysunek 6 Wskaźnik obciążenia demograficznego w powiecie kościerskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Biorąc pod uwagę rok 2013, powiat kościerski prezentuje się korzystniej od województwa pomorskiego pod względem wskaźników dotyczących: urodzeń żywych, zgonów i przyrostu naturalnego na 1000 ludności. Z zestawienia wynika, iż na terenie powiatu kościerskiego rodzi się więcej dzieci niż umiera mieszkańców. Charakterystyczny zarówno dla powiatu, jak i województwa jest spadek urodzeń żywych i przyrostu naturalnego na 1000 ludności.

Tabela 6 Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności

Wyszczególnienie	Województwo pomorskie			Powiat kościerski		
	2009	2011	2013	2009	2011	2013
Urodzenia żywe na 1000 ludności	12,3	11,0	10,4	15,2	12,9	11,6
Zgony na 1000 ludności	8,85	8,48	8,76	7,95	7,68	8,31

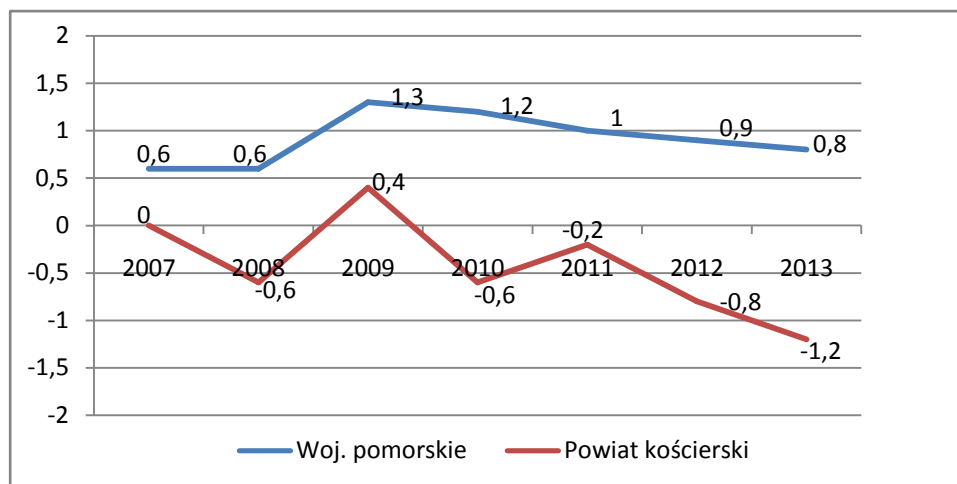
Przyrost naturalny na 1000 ludności	3,5	2,5	1,7	7,2	5,3	3,3
-------------------------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2013 roku saldo migracji na 1000 osób w powiecie kościerskim było ujemne (-1,2), z kolei w województwie pomorskim wskaźnik ten osiągnął wartość dodatnią (0,8). Oznacza to, że więcej osób wyjeżdża z Ziemi Kościerskiej niż osiedla się na tym terenie. Począwszy od 2010 roku

w powiecie kościerskim saldo migracji na 1000 osób pozostaje ujemne.

Rysunek 7 Saldo migracji na 1000 osób

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Intensywność migracji międzypowiatowych i zagranicznych w powiecie kościerskim nie podlega szczególnym trendom, jej wartość zmieniała się nieregularnie na przestrzeni lat 2007-2013. Szczegółowe dane przedstawione zostały w Tabeli 7.

Tabela 7 Migracje międzypowiatowe i zagraniczne na pobyt stały

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Zameldowania z innych powiatów	481	341	359	332	338	311	393
Zameldowania z zagranicy	25	10	18	18	12	10	7
Wymeldowania do innych powiatów	456	366	346	376	345	370	356
Wymeldowania za granicę	49	26	6	15	17	5	41

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

1.6 Infrastruktura społeczna

1.6.1 Bezpieczeństwo publiczne

Na terenie powiatu kościerskiego znajduje się Komenda Powiatowa Policji w Kościerzynie oraz

trzy Posterunki Policji: w Dziemianach, Karsinie i Liniewie. Funkcjonariusze aktywnie uczestniczą

w realizacji ogólnopolskich akcji oraz programów prewencyjnych takich jak „Bezpieczny powiat”, „Niechronieni uczestnicy ruchu drogowego”, „Pasy”, „Truck i Bus”, „Bezpieczne ferie”.

Poziom przestępczości w powiecie kościerskim w porównaniu do sąsiednich powiatów (kartuskiego

i bytowskiego) oraz województwa przedstawia Tabela 8.

Tabela 8 Porównanie poziomu przestępczości w powiecie kościerskim, powiatach sąsiednich i województwie pomorskim w 2013 roku

Rodzaj przestępstwa		Województwo pomorskie	Powiat kartuski	Powiat bytowski	Powiat kościerski
Przestępstwa ogółem	Liczba ogółem	65797	2080	1679	1206
	Liczba na 1000 mieszkańców	28,7	16,76	21,44	16,95
	Wskaźnik wykrywalności	63%	62,8%	79,4%	67%
Przestępstwa o charakterze kryminalnym	Liczba ogółem	43113	1368	1132	825
	Liczba na 1000 mieszkańców	18,81	11,03	14,45	11,6
	Wskaźnik wykrywalności	49,2%	52,1%	72,9%	57,4%
Przestępstwa o charakterze gospodarczym	Liczba ogółem	13362	277	161	104
	Liczba na 1000 mieszkańców	5,83	2,23	2,06	1,46
	Wskaźnik wykrywalności	88,6%	63,9%	88,2%	73,1%
Przestępstwa drogowe	Liczba ogółem	6414	359	278	233
	Liczba na 1000 mieszkańców	2,8	2,89	3,55	3,28

	1000 mieszkańców				
	Wskaźnik wykrywalności	98,7%	99,4%	100%	98,3%
Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu	Liczba ogółem	1696	53	68	52
	Liczba na 1000 mieszkańców	0,74	0,43	0,87	0,73
	Wskaźnik wykrywalności	Brak danych			
Przestępstwa przeciwko mieniu	Liczba ogółem	38719	1115	714	602
	Liczba na 1000 mieszkańców	16,89	8,99	9,12	8,46
	Wskaźnik wykrywalności	Brak danych			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Powyższe dane wskazują, że poziom bezpieczeństwa publicznego na Ziemi Kościerskiej mierzony liczbą przestępstw na 1000 mieszkańców jest wyższy od przeciętnego poziomu w Pomorskiem

i powiecie bytowskim, zaś minimalnie niższy niż w powiecie kartuskim. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw w powiecie kościerskim jest korzystniejszy od średniej województwa i powiatu kartuskiego, lepiej pod tym względem wypada natomiast powiat bytowski.

Na uwagę zasługuje fakt, iż w powiecie kościerskim popełniono najmniej przestępstw o charakterze gospodarczym, jednak ich wykrywalność kształtuje się poniżej średniej regionu.

Nieco gorzej powiat kościerski prezentuje się pod względem liczby przestępstw drogowych na 1000 mieszkańców, gdyż wartość tego wskaźnika przekracza przeciętną województwa. Występowanie problemu związanego z wypadkami drogowymi potwierdzają statystyki ujęte w tabeli poniżej.

Tabela 9 Statystyki wypadków drogowych w powiecie kościerskim w latach 2007-2013

Rok	Liczba wypadków	Liczba wypadków ze skutkiem śmiertelnym	Liczba ofiar śmiertelnych	Liczba rannych
2007	159	20	23	230
2008	175	14	15	237
2009	134	9	10	210
2010	131	8	9	212
2011	145	10	14	210
2012	126	7	10	168
2013	122	9	9	164

Źródło: Raport z ewaluacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ziemi Kościerskiej za rok 2013.

Na terenie powiatu kościerskiego każdego roku odnotowuje się wiele wypadków drogowych, chociaż ich liczba stopniowo się zmniejsza. Poprawa sytuacji na drogach jest szczególnie widoczna w porównaniu z danymi z 2007 roku. Okoliczności, które towarzyszą wypadkom drogowym to najczęściej brawura kierującego, lekceważenie przepisów ruchu drogowego oraz nietrzeźwość. Do innych przyczyn zalicza się niewłaściwy stan nawierzchni dróg oraz złe warunki atmosferyczne.

W Kościerzynie funkcjonuje Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza, odpowiedzialna m.in. za organizowanie, prowadzenie i kierowanie akcjami ratowniczo-gaśniczymi w czasie pożarów, klęsk żywiołowych i innych zagrożeń, organizowanie ćwiczeń, szkoleń i doskonalenia zawodowego, a także prowadzenie rozpoznania operacyjnego niezbędnego do podjęcia działań ratowniczych. Na terenie powiatu jednostki OSP włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego znajdują się w miejscowościach: Dziemiany, Lipusz, Nowa Karczma, Grabówko, Karsin, Osowo, Stara Kiszewa, Stare Polaszki, Liniewo, Wysin, Skorzewo, Łubiana i Wielki Klincz. Jednostki OSP będące poza strukturą KSRG mają siedzibę w miejscowościach: Korne, Dobrogoszcz, Kłobuczyno, Wąglikowice, Wdzydze Kiszewskie, Kaliska, Raduń, Trzebuń, Piechowice, Wdzydze Tucholskie, Wiele, Przytarnia, Zamość, Dąbrowa, Górki, Lubiszyn, Głodowo, Grabowo, Lubań, Nowy Barkoczyn, Tuskowy.

Na terenie Ziemi Kościerskiej w roku 2014 zarejestrowano 966 zdarzeń, co stanowi wzrost o 16% w stosunku do roku poprzedniego. Zdarzenia występowały co 9 godz. 5 min. Straż Pożarna interweniowała przy 215 pożarach, 731 miejscowych zagrożeniach i 21 fałszywych alarmach.

Za utrzymywanie porządku publicznego w mieście Kościerzyna odpowiada także Straż Miejska.

W powiecie kościerskim działa Kościerskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe. Jest to organizacja, które zabezpiecza imprezy, jakie odbywają się na wodzie (regaty żeglarskie, spływy kajakowe, imprezy pływackie). Kościerskie WOPR prowadzi również wspólne patrole z policją na wodzie, a także wspólne działania z organizacjami zajmującymi się ekologią i czystością wód. Ponadto przeprowadza prelekcje w szkołach na temat bezpieczeństwa w wodzie oraz pokazy i szkolenia pierwszej pomocy. Co roku członkowie Kościerskiego WOPR organizują naukę pływania dla dzieci i młodzieży.

1.6.2 Ochrona zdrowia

W zakresie ochrony zdrowia, potrzeby mieszkańców powiatu są zaspokajane przez Szpital Specjalistyczny w Kościerzynie. Jest to jedna z większych i bardziej znanych placówek w regionie, której zakres świadczonych usług znacznie wykracza poza obszar powiatu.

Zgodnie z danymi GUS na dzień 31.12.2013 r. na terenie powiatu działały 22 przychodnie oraz 24 apteki. Liczba mieszkańców na 1 aptekę w powiecie wynosi 2 968, co stanowi znacznie lepszy wynik niż w przypadku całego województwa (3 234) i sąsiednich powiatów – kartuskiego (4 169) oraz bytowskiego (4 121). Gorzej na tle województwa wypada powiat kościerski pod względem liczby ludności na 1 przychodnię – dla powiatu wartość wynosi 3 238, zaś dla województwa 2 482.

Tabela 10 Ochrona zdrowia w powiecie kościerskim na tle województwa i powiatów sąsiednich w 2013 roku

Wyszczególnienie	Województwo pomorskie	Powiat kartuski	Powiat bytowski	Powiat kościerski
Liczba aptek ogólnodostępnych	710	30	19	24
Liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną	3 234	4 169	4 121	2 968
Liczba przychodni	925	32	36	22
Porady lekarskie	15 473 312	682 323	397 798	436 375

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W celu ochrony zdrowia ludności zorganizowano liczne programy profilaktyczne dotyczące tematyki: alkoholizmu, narkomanii, raka piersi, chorób układu krążenia, wczesnego wykrywania raka jelita grubego, układu oddechowego, raka szyjki macicy, schorzeń dolnego przewodu pokarmowego, gruźlicy, HIV/AIDS, ogólnej profilaktyki zdrowotnej.

O wysokiej jakości opieki medycznej świadczy zajęcie III miejsca przez powiat kościerski w Rankingu Zdrowia Polski, zorganizowanego przez Dziennik Gazeta Prawna. Do największych atutów powiatu zaliczono dużą liczbę poradni specjalistycznych oraz lekarzy i pielęgniarek przypadających na 1000 mieszkańców, a także programy profilaktyczne. Potencjał medyczny Ziemi Kościerskiej uznano za największy w Polsce.

1.6.3 Opieka społeczna

W powiecie kościerskim funkcjonują następujące podmioty pomocy społecznej:

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościerzynie;

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kościerzynie;

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowej Karczmie;

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Liniewie,

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Starej Kiszewie;

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dziemianach;

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lipuszu;

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Karsinie;

Środowiskowy Dom Samopomocy w Lubieszynie - prowadzony przez Fundację "Sprawni Inaczej";

Środowiskowy Dom Samopomocy "Jesteśmy dla Ciebie" w Kościerzynie prowadzony przez Gdańską Fundację Dobroczynności.

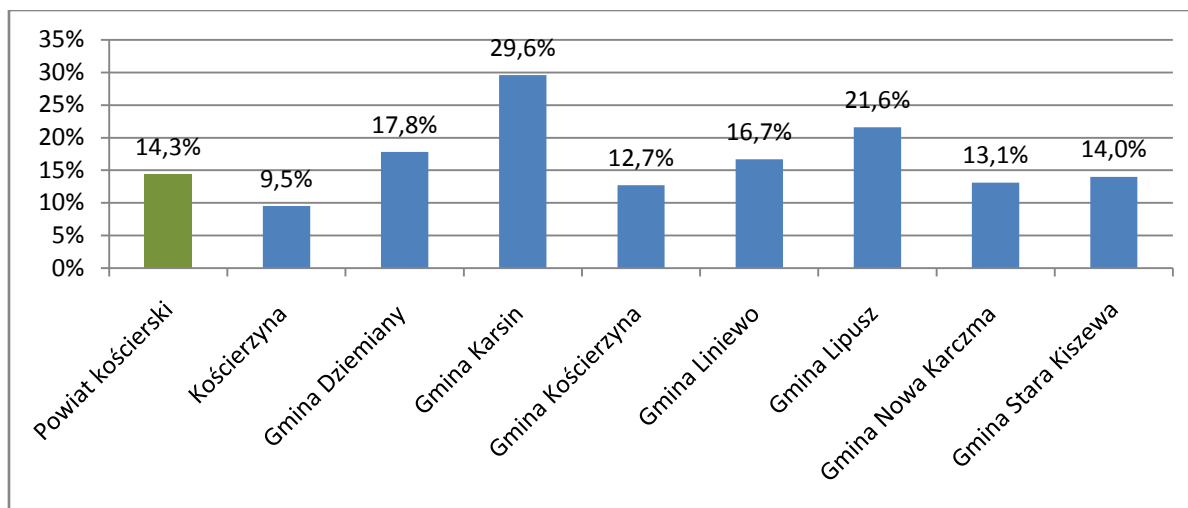
Na terenie powiatu znajdują się 3 placówki stacjonarnej pomocy społecznej posiadające 248 miejsc, w których przebywa 221 mieszkańców (dane Banku Danych Lokalnych - stan na 2013 rok).

Na koniec 2013 r. funkcjonowały 3 żłobki, oferujące 59 miejsc dla podopiecznych. Spośród 2661 dzieci w wieku do 3 lat, opieką w żłobkach objętych było 57 osób, a więc 2,1% dzieci w tej grupie wiekowej zamieszkujących powiat kościerski.

Ze środowiskowej pomocy społecznej skorzystało 10 165 osób, co stanowi 14,3% populacji powiatu. Ludność w gospodarstwach domowych, w których dochód na osobę nie przekraczał kryterium dochodowego wyniosła 7 093 osób (69,8% beneficjentów), z kolei 3 072 osoby przekroczyły to kryterium (30,2% beneficjentów). W ostatnich latach udział ludności korzystającej ze środowiskowej pomocy społecznej w powiecie kształtował się następująco: 2009 – 13,3%, 2010 – 12,6%, 2011 – 12,6%, 2012 – 12,9%, 2013 – 14,3%. Na Rysunku 8

został zaprezentowany udział beneficjentów objętych pomocą społeczną z podziałem na poszczególne gminy.

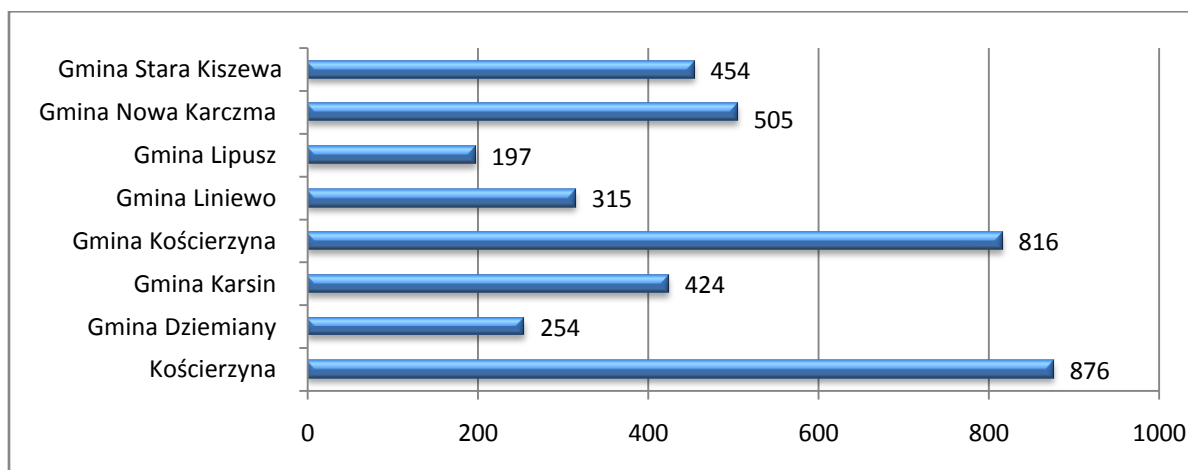
Rysunek 8 Odsetek osób objętych pomocą społeczną w gminach powiatu kościerskiego w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2013 roku 3841 rodzin otrzymało zasiłki rodzinne na 8037 dzieci. Najwięcej rodzin pobierających tego rodzaju świadczenia zamieszkuje miasto i gminę Kościerzyna, natomiast najmniej gminę Dziemiany i gminę Lipusz. Szczegółowe dane przedstawia poniższy wykres.

Rysunek 9 Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

1.6.4 Gospodarka mieszkaniowa

Zasoby mieszkaniowe powiatu kościerskiego wynoszą 20 422 mieszkania, składających się łącznie z 90 159 izb. Średnia powierzchnia mieszkania na 1 osobę wynosi 25,3 m² i wynosi dokładnie tyle samo co przeciętna w województwie. Niekorzystnie wyglądają statystyki dotyczące liczby mieszkań na 1000 mieszkańców – w powiecie jest to 286,7, zaś w całym województwie 354,9.

Największa powierzchnia użytkowa na 1 mieszkańca przypada w gminach Dziemiany (28,8 m²) i Karsin (27,5 m²). Najślabiej pod tym względem wypada gmina Nowa Karczma (23,2 m²) oraz gmina Liniewo (23,0 m²).

Powiat kościerski zajmuje 4. miejsce wśród powiatów województwa pomorskiego pod względem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania w zasobach mieszkaniowych.

Tabela 11 Zasoby mieszkaniowe w gminach powiatu kościerskiego w 2013 roku

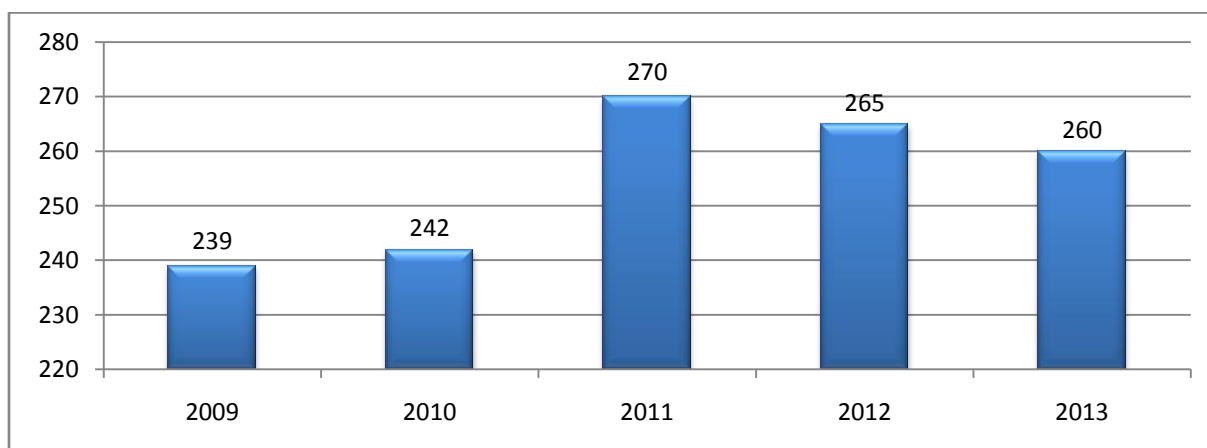
Jednostka terytorialna	Mieszkania	Izby	Przeciętna pow. użytkowa mieszkania na 1 osobę (m ²)	Mieszkania na 1000 mieszkańców
Miasto Kościerzyna	7 856	30 166	23,8	331,5
Gmina Dziemiany	1 156	5 811	28,8	270,9
Gmina Karsin	1 760	8 568	27,5	282,2
Gmina Kościerzyna	3 946	19 330	26,9	257,0
Gmina Liniewo	1 249	5 332	23,0	268,5
Gmina Lipusz	894	4 683	25,2	247,4

Gmina Nowa Karczma	1 695	7 744	23,2	250,5
Gmina Stara Kiszewa	1 866	8 525	26,1	280,7
Powiat Kościerski	20 422	90 159	25,3	286,7
Województwo pomorskie	814 860	3 095 323	25,3	354,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W powiecie kościerskim w 2013 roku oddano do użytkowania 260 mieszkań, wszystkie w nowych budynkach mieszkalnych. Począwszy od 2011 roku zauważalna jest nieznaczna tendencja spadkowa. Zestawienie mieszkań oddanych do użytkowania w latach 2009-2013 przedstawia Rysunek 10.

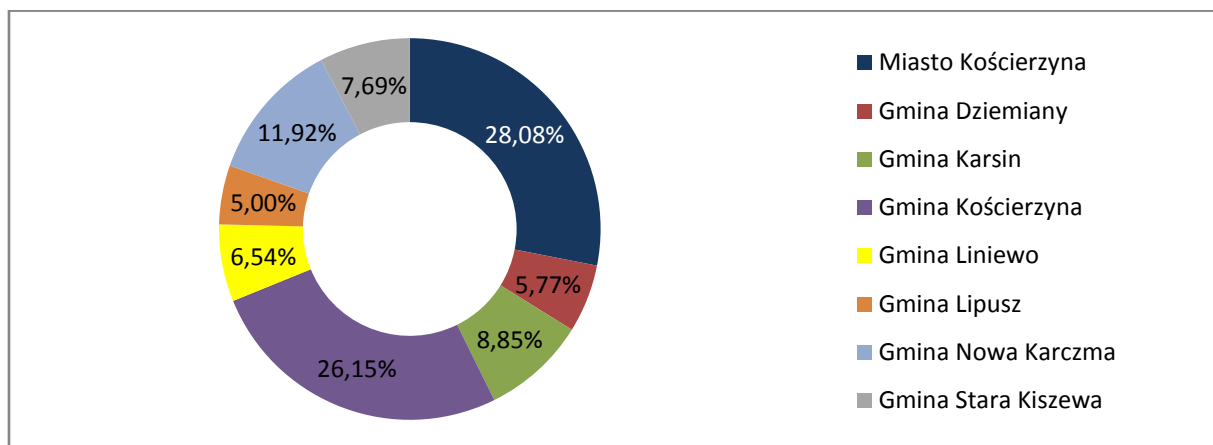
Rysunek 10 Mieszkania oddane do użytkowania w powiecie kościerskim w latach 2009-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Spośród 260 mieszkań oddanych do użytkowania w powiecie kościerskim w 2013 roku, największy udział stanowią mieszkania w mieście Kościerzyna (28,08%) oraz gminie Kościerzyna (26,15%). Najmniej mieszkań do użytkowania oddano w gminach: Liniewo, Dziemiany i Lipusz.

Rysunek 11 Mieszkania oddane do użytkowania w gminach powiatu kościerskiego w 2013 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na Ziemi Kościerskiej w ostatnich latach wydano zdecydowanie najwięcej pozwoleń na budowę budynków jednorodzinnych. W roku 2013, w porównaniu do 2011 roku odnotowano gwałtowny spadek liczby pozwoleń na budowę budynków mieszkalnych. Na uwagę zasługuje fakt, iż w 2011 roku zostały wydane 4 pozwolenia na wybudowanie 11 budynków o dwóch mieszkaniach

i wielomieszkaniowych, na które składa się łącznie 268 mieszkań.

Tabela 12 Pozwolenia na budowę w powiecie kościerskim w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	Pozwolenia			Budynki			Mieszkania		
	2009	2011	2013	2009	2011	2013	2009	2011	2013
Budynki jednorodzinne	356	387	251	356	387	257	338	330	228
Budynki o dwóch mieszkaniach i wielomieszkaniowe	0	4	1	0	11	1	0	268	32

Budynki o trzech i więcej mieszkańach	0	4	1	0	11	1	0	268	32
Budynki ogółem	356	391	252	356	398	258	338	598	260

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

1.6.5 Kultura, sport

Kultura na Ziemi Kościerskiej jest ściśle związana z tradycjami patriotycznymi, co wynika z faktu, że w przeszłości działali i tworzyli w tym regionie wybitni przedstawiciele życia społecznego, politycznego i kulturalnego, m.in. Aleksander Majkowski, Izidor Gulgowski, Franciszek Sędzicki, Tomasz Rogala, Leon Czarliński, a także twórca polskiego hymnu narodowego - Józef Wybicki. Bogate tradycje narodowe przejawiają się zarówno w sferze materialnej (Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie, Muzeum Gospodarstwa Wiejskiego, Muzeum Ziemi Kościerskiej im. dr Jerzego Knyby wraz z dwoma oddziałami - Muzeum Akordeonu oraz Muzeum Kolejnictwa), jak i niematerialnej (język, kultura i obyczaje kaszubskie).

Tradycje lokalne kultywowane są przez zespoły ludowe, orkiestry, chóry i organizacje społeczne, takie jak: Kaszubski Zespół Pieśni i Tańca "Kościerzyna", Zespół Folklorystyczny "Kaszubskie Nuty", "Młoda Kościerzyna", Orkiestra Dęta Begama, Żeński Chór Kameralny, a także Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie. Ponadto we Wdzydzach Kiszewskich działa Kaszubski Park Etnograficzny im. Teodory i Izidora Gulgowskich, który jest najważniejszym i największym ośrodkiem koncentracji cennych obiektów architektury kaszubskiej.

Ziemia Kościerska, jako ośrodek centralnie położony w tym regionie kulturowym, używa marki

i znaku towarowego. Miasto Kościerzyna posiada miano jednej ze stolic Kaszub.

W każdej z gmin powiatu kościerskiego działają różnego rodzaju placówki kulturalne, organizujące liczne imprezy o charakterze regionalnym i międzynarodowym m.in. konkurs recytatorski prozy i poezji kaszubskiej "Rodno Mowa", Jarmark Wdzydzki, Regaty o Puchar Stołema, Dni Powiatu Kościerskiego, Majówka z Józefem Wybickim, Batalia Napoleońska,

Bieg Mazurka, Międzynarodowy Festiwal Folkloru. Instytucje kulturalne powiatu kościerskiego zorganizowały w 2013 roku łącznie 461 imprez, które zgromadziły ogółem 64 720 uczestników. W powiecie funkcjonują 23 zespoły artystyczne.

Kulturą na Ziemi Kościerskiej zajmują się przede wszystkim instytucje publiczne:

Kościerski Dom Kultury w Kościerzynie;

Zakład Sportu, Kultury i Turystyki w Kościerzynie;

Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Nowej Karczmie;

Dom Kultury w Karsinie;

Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Lipuszu;

Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Liniewie;

Ośrodek Kultury w Dziemianach.

Na terenie powiatu kościerskiego znajduje się 15 placówek bibliotecznych, w których jest zatrudnionych 32 pracowników. Liczba księgozbiorów wynosi 220 234. Na 1 placówkę biblioteczną przypada 4 191 osób, co jest wynikiem słabszym niż w roku 2009 i 2011. Wzrasta natomiast liczba czytelników bibliotek na 1000 ludności – wynik wynoszący 152 plasuje powiat na 10. miejscu w Pomorskiem.

Tabela 13 Czytelnicy w bibliotekach na terenie powiat kościerskiego

Wyszczególnienie	2009	2011	2013
Biblioteki i filie	17	17	15
Pracownicy bibliotek	27	31	32
Księgozbiory	233 505	224 437	220 234
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	3 416	3 537	4 191
Czytelnicy bibliotek na 1000	133	121	152

ludności			
----------	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Powiat kościerski posiada jedno kino, zlokalizowane w Kościerzynie. W 2013 roku wyświetlone zostały 823 seanse. W obiekcie znajdują się 254 miejsca na widowni, na 1 miejsce przypada 280 mieszkańców, czyli ponad dwukrotnie więcej niż w całym województwie (137 mieszkańców na 1 miejsce w kinie).

Na obszarze Ziemi Kościerskiej mieści się 6 muzeów, które odwiedziło łącznie 127 817 osób (dane GUS za rok 2013). Pomimo wyraźnego spadku liczby odwiedzających (ponad 44,5 tys. w porównaniu z rokiem 2009) to w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców powiat kościerski nadal prezentuje się bardzo korzystnie na tle województwa, osiągając prawie dwukrotnie lepszy rezultat.

Tabela 14 Muzea w powiecie kościerskim w latach 2009-2013

Wyszczególnienie	Województwo pomorskie			Powiat kościerski		
	2009	2011	2013	2009	2011	2013
Muzea łącznie z oddziałami	59	59	65	5	6	6
Zwiedzający muzea i oddziały	1 792 096	1 607 462	1 841 806	172 339	139 228	127 817
Zwiedzający muzea i oddziały na 10 tys. mieszkańców	8 055	7 053	8 034	25 332	19 738	17 969

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W ramach 15 klubów sportowych zarejestrowanych w powiecie funkcjonują 23 sekcje, które zrzeszają 946 członków. We wszystkich klubach zajęcia prowadzi ogółem 12 trenerów i 22 instruktorów sportowych (dane GUS za rok 2012). Szczegółowe dane przedstawia poniższa tabela.

Tabela 15 Kluby sportowe w powiecie kościerskim w latach 2008-2012

Wyszczególnienie	2008	2010	2012
Kluby	13	11	15
Sekcje sportowe	21	18	23
Członkowie	996	919	946
Trenerzy	14	17	12
Instruktorzy sportowi	17	16	22

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na terenie powiatu kościerskiego działa Kaszubskie Centrum Sportowo-Rekreacyjne w Kościerzynie, wyposażone w głębokowodny basen i infrastrukturę rekreacyjną, m.in. boisko do siatkówki. Dodatkowo w Kościerzynie przy Powiatowym Zespole Szkół nr 1 została wybudowana hala sportowa Sokolnia, natomiast Kościerski Ośrodek Sportu i Rekreacji zarządza kompleksem sportowym składającym się z dwóch pełnowymiarowych boisk piłkarskich i budynku zaplecza.

Sale sportowe znajdują się w miejscowościach: Kalisz (gmina Dziemiany), Skorzewo (gmina Kościerzyna), Nowa Karczma, Wygonin (gmina Stara Kiszewa), Kościerzyna, Wiele i Karsin (gmina Kasin). Boiska wielofunkcyjne w ramach programu ORLIK 2012 powstały w miejscowościach: Wiele, Osowie, Kościerzyna (2 szt.), Łubiana, Liniewo, Lipusz, Stara Kiszewa i Garczyn. Infrastruktura sportowo-rekreacyjna uzupełniana jest przez stadion w Bartoszylesie i Nowych Polaszkach (gmina Stara Kiszewa) oraz wiele innych obiektów turystyczno-rekreacyjnych. Sportom lotniczym (lotniarstwo, szybownictwo) służą obiekty w Borsku i Kornem.

1.6.6 Edukacja

System oświatowy w powiecie kościerskim składa się z:

24 przedszkoli i 25 oddziałów przedszkolnych;

35 szkół podstawowych (w tym 1 specjalnej);

21 gimnazjów (w tym 1 specjalne);

20 szkół ponadgimnazjalnych;

1 oddziału szkoły wyższej.

W Tabeli 16 znajdujące się dokładne statystyki prezentujące liczbę placówek oraz liczbę uczniów

z podziałem na poszczególne gminy wchodzące w skład powiatu kościerskiego.

Tabela 16 Liczba placówek oświaty na obszarze powiatu kościerskiego wraz z liczbą dzieci i uczniów w 2013 roku

Wyszczególnienie	Miasto Kościerzyna	Gmina Dziemiany	Gmina Karsin	Gmina Kościerzyna	Gmina Liniewo	Gmina Lipusz	Gmina Nowa Karczma	Gmina Stara Kiszewa	Razem
Przedszkola	9	1	2	5	2	2	2	1	24
Oddziały przedszkolne	5	1	1	6	3	1	4	4	25
Liczba przedszkolaków	1 166	171	153	547	138	161	253	232	2 821
Szkoły podstawowe	7	2	3	9	4	2	4	4	35
Liczba uczniów w szkołach podstawowych	1 749	316	478	941	293	261	623	441	5 102
Gimnazja	6	1	2	5	1	1	3	2	21
Liczba uczniów	881	156	262	453	154	134	320	241	2 601

w gimnazjach									
Licea i technika	9	-	-	-	-	2	-	-	11
Liczba uczniów w liceach i technikach	2 419	-	-	-	-	124	-	-	2 543
Zasadnicze szkoły zawodowe	5	-	-	-	-	-	-	1	6
Liczba uczniów w zasadniczych szkołach zawodowych	595	-	-	-	-	-	-	34	629
Inne szkoły ponadgimnazjaln e	4	-	-	-	-	-	-	-	4
Liczba uczniów w innych szkołach ponadgimnazjaln ych	321	-	-	-	-	-	-	-	321
Razem uczniów	5 965	472	740	1 394	447	519	943	716	11 196

Źródło: Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego na lata 2015-2025 dla powiatu kościerskiego.

Podstawowym ośrodkiem kształcenia jest miasto Kościerzyna. Na uwagę zasługuje fakt, iż szkoły ponadgimnazjalne zlokalizowane są jedynie w Kościerzynie oraz gminach Lipusz i Stara Kiszewa.

Struktura ludności powiatu według edukacyjnych grup wieku w 2013 roku przedstawiona została w tabeli poniżej.

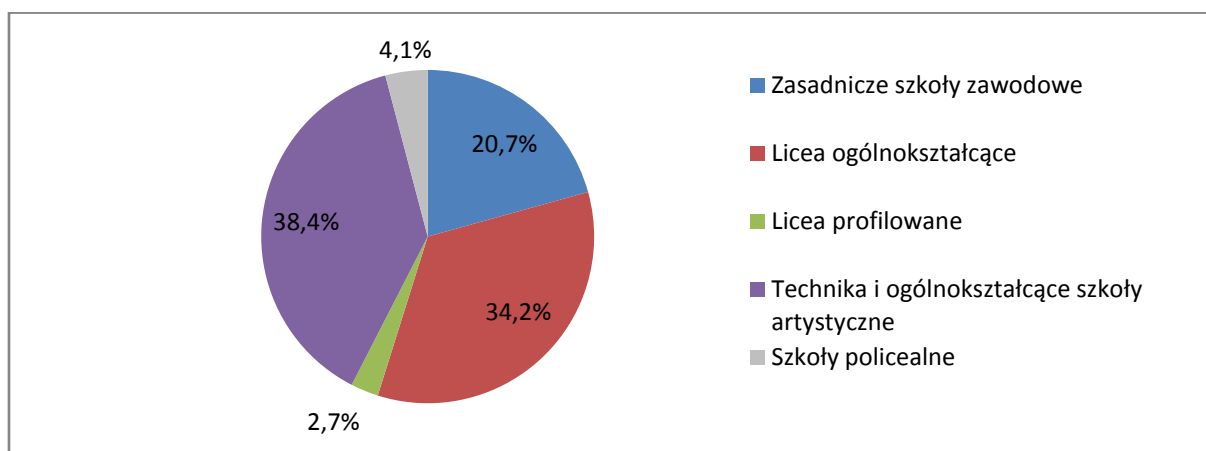
Tabela 17 Struktura ludności powiatu kościerskiego według edukacyjnych grup wieku w 2013 roku

Grupa wiekowa	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
3-6 lat	1 909	2 047	3 956
7-12 lat	2 549	2 686	5 235
13-15 lat	1 339	1 326	2 665
16-19 lat	1 783	1 903	3 686

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Największy odsetek absolwentów szkół ponadgimnazjalnych z roku szkolnego 2012/2013 stanowili uczniowie techników (38,4%) i liceów ogólnokształcących (34,2%). Grupa absolwentów zasadniczych szkół zawodowych liczyła 20,7%. Najmniej osób ukończyło liceum profilowane bądź szkołę policealną.

Rysunek 12 Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych według typów szkół z roku szkolnego 2012/2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Według „*Badania podstaw przedsiębiorczych młodzieży kościerskiej*” wyraźna większość młodzieży (85,2%) planuje kontynuowanie nauki, w tym aż 31,4% chce połączyć dalszą edukację z pracą zawodową. Plany respondentów są zróżnicowane, głównie ze względu na to, w jakich szkołach uczą się obecnie: 70% licealistów planuje studia wyższe, w porównaniu z 26,4% uczniów techników i 3,4% uczniów szkół zawodowych. Ci ostatni chętniej niż pozostali będą kontynuowali naukę w szkole maturalnej lub pomaturalnej (33%), ale również zdecydowanie częściej niż ich rówieśnicy są gotowi zakończyć naukę na obecnym etapie kształcenia (40,9%). Uczniowie technikum natomiast zdecydowanie częściej od rówieśników biorą pod uwagę konieczność połączenia dalszej nauki z pracą.

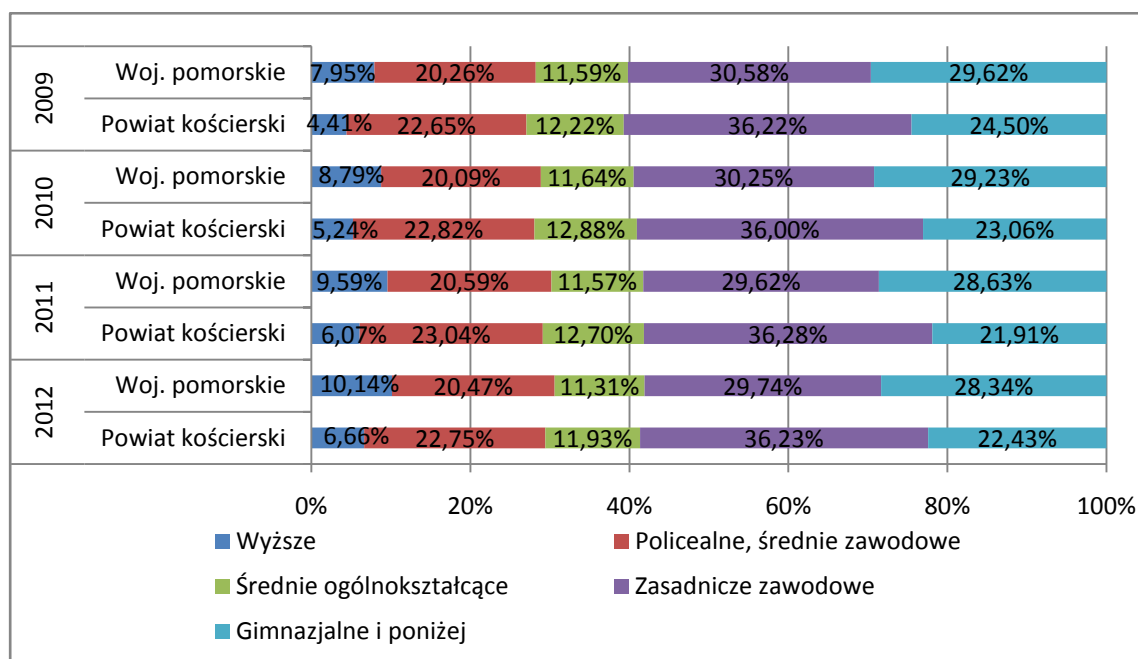
Na obszarze powiatu kościerskiego funkcjonuje Wydział Zamiejscowy Powszechnej Wyższej Szkoły Humanistycznej Pomerania z Chojnic. Oferuje on naukę na poziomie studiów licencjackich (pedagogika, administracja, bezpieczeństwo wewnętrzne), magisterskich (pedagogika) i podyplomowych (pedagogika, administracja, bezpieczeństwo wewnętrzne). W 2013 roku na tej uczelni studiowały 94 osoby, z kolei rok wcześniej – 60 osób. Ponadto mieszkańcy powiatu mają możliwość kontynuowania nauki na studiach niestacjonarnych I i II stopnia wspomaganych technikami kształcenia na odległość w Wyższej Szkole Stosunków Międzynarodowych

i Amerykanistyki w Warszawie oraz na studiach podyplomowych na Wyższej Szkole Komunikowania, Politologii i Stosunków Międzynarodowych w Warszawie⁸.

Poziom wykształcenia mieszkańców powiatu w latach 2009-2012 był zmienny. W 2012 roku wykształcenie wyższe posiadało 6,66 % mieszkańców, co stanowi wzrost o 2,25 pkt proc. w stosunku do roku 2009. Poziom wykształcenia policealnego i średniego zawodowego pozostaje na podobnym poziomie, tak jak liczba osób z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym. Duży spadek (ponad 2 pkt proc.) odnotowano pod względem liczby osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym. Porównując poziom wykształcenia ludności do średniej województwa pomorskiego, powiat kościerski charakteryzuje się zdecydowanie większym udziałem mieszkańców z wykształceniem zasadniczym zawodowym, natomiast znacznie mniej osób posiada wykształcenie wyższe oraz gimnazjalne i poniżej.

Rysunek 13 Porównanie poziomu wykształcenia w powiecie kościerskim i województwie pomorskim w latach 2009-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Diagnozy rozwoju przedsiębiorczości powiatu kościerskiego.

⁸ <http://www.studiuwkościerzynie.pl/>

1.7 Turystyka

1.7.1 Walory przyrodnicze

Powiat kościerski stanowi dogodne miejsce do rozwoju turystyki, głównie dzięki walorom przyrodniczym i naturalnej urodzie tego terenu - licznym i czystym jeziorom, pięknym lasom, świeżemu powietrzu. Pod względem przyrodniczym i krajobrazowym powiat kościerski należy do jednych z najbardziej atrakcyjnych miejsc w Polsce. Do systemu obszarów chronionych na Ziemi Kościerskiej należą: 2 parki krajobrazowe, 7 obszarów chronionego krajobrazu, 5 rezerwatów przyrody, 63 pomniki przyrody, a także 17 obszarów Natura 2000. Same rezerwaty przyrody zajmują powierzchnię 46,1 ha, natomiast zespoły przyrodniczo-krajobrazowe 77 ha. Na szczególną uwagę zasługuje, położony w całości na terenie powiatu, Wdzydzki Park Krajobrazowy o powierzchni 17 857 ha. Należy zaznaczyć, że bardzo ważnym elementem krajobrazu są jeziora, których w powiecie kościerskim jest około 240. Znajdują się na nich publiczne, strzeżone i niestrzeżone oraz „dzikie” kąpieliska i plaże, w tym również przy ośrodkach wypoczynkowych. Większość z nich to jeziora w pierwszej klasie czystości⁹.

Cała strefa pojezierna oraz obszar Borów Tucholskich, z uwagi na walory krajobrazowe (jeziora, lasy) oraz dobry stan środowiska naturalnego posiada bardzo wysoki potencjał dla rozwoju turystyki wypoczynkowej, szczególnie wakacyjnej i weekendowej. Ze względu na swoje bogate walory krajobrazowe, powiat kościerski posiada bardzo dobre warunki dla rozwoju turystyki kwalifikowanej. Na miłośników wędrówek pieszych i rowerowych czeka tu wiele szlaków regionalnych i ścieżek dydaktycznych, których łącznie jest około 30.

Atrakcją dla miłośników przyrody są parki krajobrazowe: Wdzydzki Park Krajobrazowy i Kaszubski Park Krajobrazowy, połączone szlakami turystycznymi: pieszymi (Kaszubski, Wdzydzki, Kamiennych Kręgów) i wodnymi (Wdy, Wierzycy, Trzebiochy). Rzeki powiatu sprzyjają rozwojowi turystyki kajakowej, natomiast akweny jeziorne, zwłaszcza zespół Jezior Wdzydzkich, stwarzają bardzo dobre warunki dla uprawiania sportów wodnych, szczególnie żeglarstwa i windsurfingu. Swym niepowtarzalnym urokiem wyróżniają się jeziora rynnowe położone wśród lasów z największym na Kaszubach jeziorem Wdzydzkim zwanym "Kaszubskim Morzem".

⁹ <http://www.powiat-koscierski.kaszuby.info/pl/>

Ze względu na dużą powierzchnię lasów oraz występowanie licznych jezior, okolice powiatu kościerskiego to raj dla wędkarzy i myśliwych. Długi okres zalegania pokrywy śnieżnej sprawia również, że niemal cały obszar powiatu posiada dobre warunki dla rozwoju turystyki zimowej.

W obrębie powiatu występują cztery rejony, posiadające zróżnicowane funkcje i sprzyjające rozwojowi różnych form turystyki. Rejony te przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 18 Rejony sprzyjające rozwojowi turystyki w powiecie kościerskim

Rejon powiatu	Cechy charakterystyczne	Dogodne formy turystyki
Północny i wschodni	Tereny rolnicze i leśne z jeziorami Gęsta sieć dróg, dobre skomunikowanie z miastami Dobrze rozwinięta baza noclegowa Występują zabytki i atrakcje turystyczne	Turystyka wypoczynkowa Turystyka krajoznawcza
Miasto Kościerzyna	Węzeł ruchu turystycznego Ośrodek handlowy i usługowy dla turystyki Występują zabytki i atrakcje turystyczne	Turystyka kulturowa Turystyka krajoznawcza
Południowy i zachodni	Obejmuje duży obszar Borów Tucholskich Zdominowany przez obszary	Turystyka wypoczynkowa Turystyka

	leśne i jeziora Słabsza sieć dróg	aktywna kwalifikowana -
Obszar Jeziora Wdzydze	Obecność największego akwenu Pojezierza Kaszubskiego Park etnograficzny	Turystyka wypoczynkowa Turystyka wodna Turystyka krajoznawcza

Źródło: Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ziemi Kościerskiej na lata 2010-2025, Diagnoza Sytuacji Wyjściowej.

1.7.2 Atrakcje turystyczne i zabytki

Walory przyrodnicze i krajobrazowe uzupełnia wiele interesujących obiektów, stanowiących atrakcję dla turystów. Każda z gmin tworzących powiat kościerski posiada na swoim terenie wiele zabytków architektonicznych, co między innymi stanowi o turystycznym charakterze całego powiatu. Powiat kościerski posiada 33 obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz 1467 w ewidencji konserwatorskiej¹⁰.

Do najbardziej popularnych obiektów można zaliczyć:

Miasto Kościerzyna

Ekspozycja Muzealna Polskiego Czerwonego Krzyża;

Muzeum Ziemi Kościerskiej;

Skansen "Parowozownia Kościerzyna";

Sala Edukacyjna w Zarządzie Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego;

Wystawa przyrodnicza;

Zespół urbanistyczny Starego Miasta z rynkiem;

Kościół parafialny pw. Św. Trójcy;

¹⁰ <http://www.powiatkoscierski.pl/turystyka/>

Kościół parafialny pw. Zmartwychwstania Pańskiego;

Pomnik Józefa Wybickiego.

Gmina Dziemiany

Pomnik ku czci poległych i zamordowanych żołnierzy w walce o wolność polski w latach 1939-1945 w Dziemianach;

Kościół pw. św. Antoniego w Dziemianach

Gmina Karsin

Kalwaria Wielewska w Wielu;

Muzeum Ziemi Zaborskiej w Wielu;

Pomnik H. Derdowskiego w Wielu;

Punkt widokowy – Biała Góra w Wielu;

Rezerwat Przyrody „Kręgi kamienne” w Odrach;

Izba Pamięci w Karsinie;

Kościół pw. św. Mikołaja w Wielu;

Kościół pw. Matki Boskiej Różańcowej.

Gmina Kościerzyna

Muzeum – Kaszubski Park Etnograficzny im. Teodory i Izydora Gulgowskich we Wdzydzach Kiszewskich;

Zakład porcelany stołowej „Lubiana” w Łubianie;

Zespół ruralistyczny wsi Juszki.

Gmina Liniewo

Ferma strusi Afrykańskich – „Agrostruś” w Garczynie;

Kościół parafialny pw. św. Andrzeja Apostoła w Garczynie;

Groby skrzynkowe z popielnicami w Garczynie;

Epitafium - obraz trumienny w Garczynie.

Gmina Lipusz

Buczyna leśna w leśnictwie Głuchy Bór;

Diabelski Kamień w Lipuszu;

Muzeum Gospodarstwa Wiejskiego w Lipuszu;

Tuszkowska Matka w Tuszkowach;

Zabytkowy Młyn w Lipuszu;

Kościół poewangelicki w Lipuszu.

Gmina Nowa Karczma

Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie;

Dwór i park w Będominie.

Gmina Stara Kiszewa

Dworek Czarlińskich w Starym Bukowcu;

Dworek Czarlińskich w Chwarznie;

Dworek Myśliwski w Czernikach;

Dwór Skórzewskich w Starych Polaszkach;

Zamek krzyżacki w Zamku Kiszewskim.

Niepowtarzalny klimat powiatu kościerskiego w dużym stopniu tworzy kultura niematerialna Kaszubów. Bez wątplenia duży wpływ na coraz większą liczbę turystów odwiedzających powiat jest serdeczność, otwartość i przyjazny stosunek społeczności lokalnej powiatu kościerskiego do gości z zewnątrz.

Język kaszubski należy do grupy zachodniosłowiańskiej języków słowiańskich i jest jedynym językiem regionalnym w Polsce. Posługuje się nim w Polsce na co dzień ponad 50 tys. Kaszubów.

W języku kaszubskim wydawane są książki, czasopisma, emitowane są regionalne programy radiowe

i telewizyjne oraz odprawiana jest liturgia słowa podczas Mszy św. w wielu kościołach katolickich.

Na Ziemi Kościerskiej można spotkać się ze zwyczajami ludu kaszubskiego, dotyczącymi m.in. przywitania wiosny, Nocy Świętojańskiej, święta plonów – dożynek, świąt Bożego Narodzenia. Istotnym elementem kultury niematerialnej są również legendy, z czego najbardziej znane to opowieści o: Stolemach - kaszubskich olbrzymach, diabelskim kamieniu, rusałce Wdzydzanie i stworzeniu Kaszub.

Jednym z elementów dziedzictwa Kaszub jest kuchnia kaszubska, która wykorzystuje bogactwo lasów, jezior, sadów, łąk, pól i mórz. Przykładowe specjały to: ruchanki, zupa brukwiowa na gęsinie, òbòna (okrasa z gęsiny), sernik z ziemniakami, herbata z lipy i bzu czarnego z miodem lipowym, piwo kościerskie.

1.7.3 Wydarzenia i promocja turystyczna regionu

W każdej gminie powiatu kościerskiego organizowane są imprezy, które mają przyciągnąć turystów

i zachęcić ich do dłuższego pobytu. Wydarzenia te często nawiązują do historii i kultury Kaszub,

a także wykorzystują walory przyrodnicze regionu. Najbardziej rozpoznawalne wydarzenia cykliczne organizowane na terenie Ziemi Kościerskiej to:

Batalia Napoleońska w Będominie - impreza ma charakter europejski i skupia miłośników epoki napoleońskiej. Podczas inscenizacji odtwarzany jest klimat wojennych realiów zarówno na polu bitwy, jak i w obozie. Zaproponowana przez organizatorów forma umożliwia podpatrzenie zasad prowadzenia dawnych wojen.

Bieg Mazurka Dąbrowskiego w Będominie - impreza sportowo-patriotyczna odbywająca się przy Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie ma charakter biegów przełajowych na terenach wytyczonych wokół dworku Wybickich. Adresowana jest głównie do dzieci i młodzieży. Co roku uczestniczy w niej ponad 1000 amatorów biegania. Oprócz rywalizacji sportowej uczestnicy biorą udział w prawdziwie patriotycznym pikniku z ceremoniałem olimpijskim. Odbywają się imprezy towarzyszące takie jak występy zespołów regionalnych, festyn rekreacyjny czy pokazy pożarnicze i policyjne itp.

Targi Książki Kaszubskiej i Pomorskiej "COSTERINA" - cykliczna impreza literacka organizowana od 2000 roku na kościerskim rynku. Inicjatorem Targów jest Burmistrz i Rada Miasta Kościerzyna oraz Biblioteka Miejska im. ks. Konstantego Damrota w Kościerzynie. Od początku istnienia Targów autorzy i wydawcy ubiegają się w konkursach o nagrodę "Remusowej Kary" w kategorii wydawnictw literatury kaszubskiej i pomorskiej. Zdobywanie takiej nagrody stanowi prestiż dla danego wydawnictwa, o czym nagrodzeni autorzy informują na obwolutach swoich książek. Nadrzędnym celem Targów jest promocja autorów i wydawnictw literatury kaszubskiej i pomorskiej oraz stwarzanie im możliwości nawiązania kontaktów i współpracy z autorami i wydawcami.

Dni Kościerzyny - impreza cykliczna odbywająca się każdego roku w lipcu. Wydarzenie wyróżnia bogaty program kulturalny, rozrywkowy i muzyczny skierowany zarówno do mieszkańców, jak i turystów. Odbywają się liczne koncerty z udziałem znanych artystów, konkursy, turnieje oraz zabawy sportowe z nagrodami. Ponadto prezentowany jest dorobek kulturalny Kościerzaków.

Międzynarodowy Festiwal Folkloru - jedna z największych imprez folklorystycznych na Kaszubach. W ciągu tygodniowej imprezy można zobaczyć zespoły zarówno z Kaszub, jak i z innych części świata, np. Chin, Indii, Meksyku, Turcji. Występy odbywają się jednocześnie na kilku scenach w różnych częściach Kaszub. W ramach tego festiwalu występują zespoły z całego świata, które prezentują widzom swoje obyczaje, muzykę, taniec, śpiew oraz stroje.

Jarmark Wdzydzki we Wdzydzach Kiszewskich - największa impreza folklorystyczna na Kaszubach, od lat odbywająca się na terenie Muzeum- Kaszubskiego Parku Etnograficznego im.

T. i J. Gulgowskich. W trakcie dwudniowej imprezy prezentuje się folklor kaszubski, wystawy, sprzedaż rękodzieła prac twórców ludowych, artystów, rzemieślników i rękodzielników z Pomorza i innych regionów Polski. Atrakcją są organizowane konkursy, gry i zabawy w trakcie trwania imprezy.

Majówka z Józefem Wybickim - skierowana w głównej mierze do uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Impreza stanowi atrakcyjną formę spędzenia czasu wolnego, a jej celem jest kształtowanie postaw patriotycznych i

obywatelskich poprzez odkrywanie w historii wzorców i autorytetów (życie i działalność Józefa Wybickiego, jego związki z Polską i Kaszubami), a także poznanie piękna Ziemi Kaszubskiej. Podczas pokonywania trasy, uczestnicy odpowiadają na pytania oraz wykonują specjalnie przygotowane zadania. Corocznie rozpoczęcie i zakończenie Rajdu odbywa się w Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie oraz Dworze Rodziny Wybickich w Sikorzynie.

Puchar Jezior Wdzydzkich - największa amatorska impreza żeglarska w Polsce. Co roku staruje prawie 150 załóg, uczestnicząc w kilkunastu imprezach żeglarskich w sezonie. Imprezy związane z Pucharem Jezior Wdzydzkich to m.in. Regaty o Puchar Stolema, Regaty Largo, Regaty o Puchar Stanicy Wodnej PTTK Puchar Polski PPJK, Błękitna Wstęga oraz Regaty Srebrna Szekla.

Rekonstrukcja wkroczenia wojsk polskich do Kościerzyny 31.01.1920 r. – obchody wkroczenia wojsk polskich gen. Hallera do Kościerzyny na podstawie porozumień Traktatu Wersalskiego. Na pamiątkę tego wydarzenia corocznie na kościerskim rynku w ostatnią niedzielę stycznia mieszkańcy miasta spotykają się, aby celebrować kolejny jubileusz, który uświetnia rekonstrukcję tego wydarzenia w postaci wjazdu do miasta kawalerzystów II pułku szwoleżerów rokitniańskich.

Działania samorządu powiatowego i poszczególnych gmin w zakresie promocji turystycznej polegają przede wszystkim na opracowaniu i dystrybucji materiałów promocyjnych takich jak ulotki, foldery, broszury, mapy, plakaty. Alternatywne narzędzie promocji stanowią gadzety, np. długopisy, breloki, smycze, kalendarze.

Coraz większe znaczenie Internetu przejawia się w zamieszczeniu informacji dotyczących turystyki na stronach internetowych, a także w prowadzeniu kalendarza imprez/wydarzeń.

Niektóre gminy zdecydowały się na zamieszczenie w prasie, lokalnej telewizji i radiu reklam wydarzeń odbywających się na terenie powiatu kościerskiego.

Samorządy dostrzegają potrzebę promowania Ziemi Kościerskiej na zewnątrz, głównie na targach. Przykładem takiego działania jest promocja podczas Jarmarku Dominikańskiego – „Pomorskie smaki”. W przedsięwzięcie zaangażowanych było wiele podmiotów, zaś głównym celem prezentacji była szeroko rozumiana promocja walorów regionu, w tym propagowanie jego wielobarwnej kultury i kuchni regionalnej, prezentacja rękodzieła

artystów ludowych i rękodzielników, a także prezentacja lokalnych zespołów folklorystycznych.

Podczas tego 3-dniowego wydarzenia nie zabrakło również przedstawicieli Powiatu Kościerskiego. Lokalna Organizacja Turystyczna "Serce Kaszub" wraz z KSA "Kościerska Chata" oraz przedstawicielami Ośrodka Wypoczynkowego „Półwysep Lipa“ prezentowali na swoim stoisku nie tylko uroki kaszubskiego krajobrazu, ale również potrawy kuchni regionalnej.

Powiat kościerski był także promowany na Targach Regionów i Produktów Turystycznych TOUR SALON w Poznaniu. Lokalna Organizacja Turystyczna "Serce Kaszub" wraz z KSA "Kościerska Chata" oraz przedstawicielami Ośrodka Wypoczynkowego „Półwysep Lipa“ prezentowali na swoim stoisku nie tylko uroki kaszubskiego krajobrazu, ale również potrawy kuchni regionalnej.

Oprócz samorządów, w promocji turystycznej regionu uczestniczą organizacje pozarządowe. Lokalna Organizacja Turystyczna „Serce Kaszub” to stowarzyszenie, powołane w oparciu o ustawę o Polskiej Organizacji Turystycznej z kwietnia 1999 roku przez: samorządy, branżę turystyczną oraz organizacje pozarządowe. Misją przewodnią LOT „Serce Kaszub” jest przede wszystkim szeroko rozumiana promocja regionu, ale również rozwój gospodarczy, integracja społeczności lokalnej wokół lokalnych atrakcji turystycznych, tworzenie regionalnych produktów turystycznych, a także ich promocja. Stowarzyszenie LOT „Serce Kaszub” ma na celu zbudowanie profesjonalnej i kompleksowej jednostki zajmującej się propagowaniem ziemi kościerskiej, jako miejsca niezwykle atrakcyjnego turystycznie. Organizacja poszukuje nieustannie sposobu na przyciągnięcie turystów, czego dowodem jest projekt „Geocaching - innowacyjna forma promocji walorów turystycznych obszaru LGR Mòrénka”. W ramach zadania wyznaczono już trasy wycieczkowe wraz ze śladami GPS, wokół których powstało 40 skrzynek geocachingowych, ukazujących atrakcje i walory przyrodnicze powiatu kościerskiego.

Innym podmiotem uczestniczącym w działaniach promocyjnych regionu jest stowarzyszenie „Kościerska Marka”. Jako główny cel stowarzyszenia wyznaczono budowanie i promocję marki powiatu kościerskiego – Serca Kaszub. Wśród działań szczegółowych znajdują się m.in. rozwój i promocja regionu Kaszub, umacnianie kultury regionalnej, rozwój turystyki.

1.7.4 Infrastruktura turystyczna

Powiat kościerski posiada rozbudowaną bazę noclegową, a liczba obiektów noclegowych na terenie powiatu utrzymuje od kilku lat na stabilnym, wysokim poziomie. Warto podkreślić, że większość z tych obiektów położona jest nad jeziorem lub w jego okolicach. Charakter uprawianej turystyki (głównie turystyka krajoznawcza i wypoczynkowa) wpływa na to, iż większość miejsc noclegowych stanowią obiekty sezonowe – uruchamiane wyłącznie w okresie letnim.

Tabela 19 Liczba obiektów noclegowych w powiecie kościerskim (z wyłączeniem gospodarstw agroturystycznych)

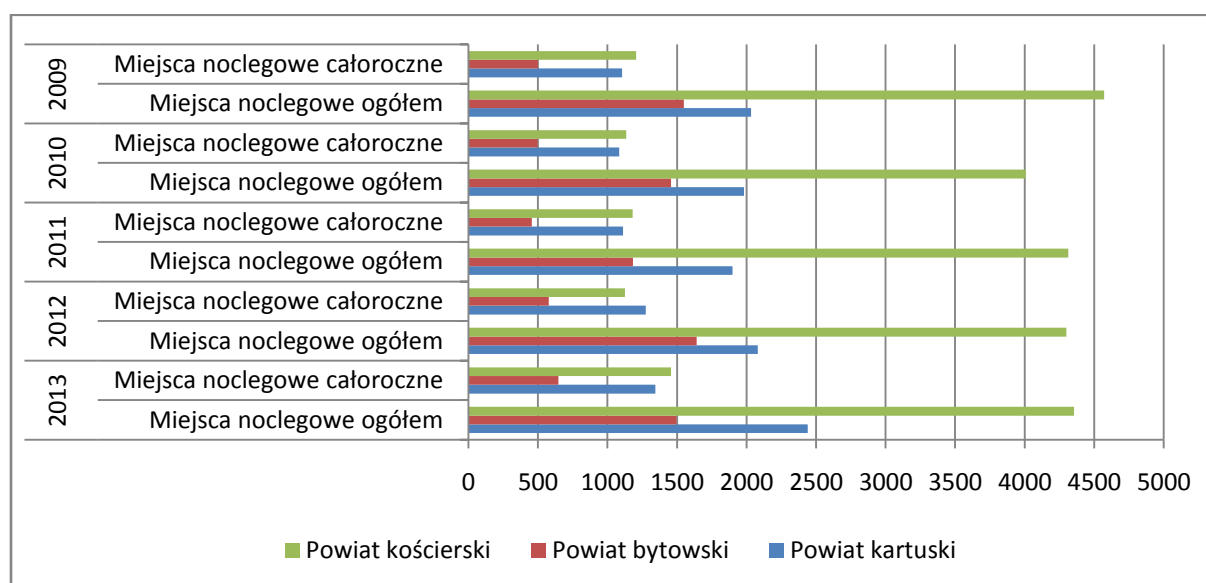
Obiekt noclegowy	2009	2010	2011	2012	2013
Hotele, pensjonaty i inne obiekty hotelowe	9	8	10	11	10
Ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	4	4	4	3	4
Ośrodki wczasowe i kolonijne	17	15	16	16	17
Szkolne schroniska młodzieżowe	2	2	2	2	1
Zespoły domków turystycznych	1	2	2	3	4
Pola biwakowe	3	2	3	3	2
Pozostałe obiekty	1	1	1	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2013 roku obiekty noclegowe w powiecie kościerskim (z wyłączeniem gospodarstw agroturystycznych) oferowały 4356 miejsc, z czego 1458 dostępnych przez cały rok

kalendarzowy. Jest to dużo lepszy wynik w porównaniu do oferty powiatu kartuskiego i bytowskiego, posiadających kolejno 2440 i 1496 miejsc noclegowych. Mimo że od 2010 roku, kiedy to nastąpił zdecydowany spadek liczby miejsc noclegowych na Ziemi Kościerskiej, sytuacja uległa poprawie, to nie udało się powrócić do poziomu z 2009 roku. Udział całorocznych miejsc noclegowych w liczbie noclegów ogółem jest większy zarówno w powiecie kartuskim, jak i bytowskim.

Rysunek 14 Liczba miejsc noclegowych w powiecie kościerskim, kartuskim i bytowskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Coraz większa popularność agroturystyki jako formy wypoczynku sprawiła, że mieszkańcy Ziemi Kościerskiej dostrzegli korzyści, jakie płyną z prowadzenia tego typu działalności. Stąd też wzrastająca liczba kwater agroturystycznych - w powiecie kościerskim funkcjonuje blisko 100 tego typu gospodarstw, dysponujące ok. 1000 miejsc noclegowych. 30 kwater agroturystycznych z terenu powiatu zrzeszonych jest w Stowarzyszeniu Agroturystycznym „Kościerska Chata”, które działa na ich rzecz promując obiekty na targach turystycznych, wydaje informatory turystyczne, wspiera tworzenie produktów regionalnych i tradycyjnych.

W powiecie istnieje bardzo dobrze rozwinięta sieć punktów gastronomicznych (restauracje, bary), które oprócz tradycyjnych dań, serwują również specjały kuchni kaszubskiej.

Do infrastruktury turystycznej Ziemi Kościerskiej zaliczają się urządzenia umożliwiające aktywne wykorzystanie walorów przyrodniczych. W 2013 roku funkcjonowały 32 kąpieliska,

15 przystani żeglarskich, 23 przystanie kajakowych. Ponadto do dyspozycji turystów pozostaje 704,76 km ścieżek pieszych, rowerowych oraz pieszo – rowerowych.

Tabela 20 Liczba kąpielisk, przystani żeglarskich i kajakowych (stan na 31.12.2013 r.)

Wyszczególnienie	Jednostki terytorialne									Razem
	Miasto Kościerzyna	Gmina Dziemiany	Gmina Karsin	Gmina Kościerzyna	Gmina Liniewo	Gmina Lipusz	Gmina Nowa Karczma	Gmina Stara Kiszewa		
Liczba kąpielisk	1	1	5	19	5	1	0	0		32
Liczba przystani żeglarskich	0	0	4	11	0	0	0	0		15
Liczba przystani kajakowych	0	0	4	15	1	3	0	0		23

Źródło: Raport z ewaluacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ziemi Kościerskiej za rok 2013.

Tabela 21 długość ścieżek pieszych, rowerowych i pieszo-rowerowych (stan na 31.12.2013 r.)

Jednostka terytorialna	Rodzaj ścieżki	Długość ścieżki
Miasto Kościerzyna	Rowerowa	16,676 km
	Chodnik	49,884 km
Gmina Dziemiany	Pieszo-rowerowa	15 km

Gmina Karsin	Pieszorowerowa	100 km
Gmina Kościerzyna	Pieszorowerowa	159,7 km
	Rowerowa	92,5 km
	Piesza	15 km
Gmina Liniewo	Pieszorowerowa	0 km
Gmina Lipusz	Pieszorowerowa	Brak danych
Gmina Nowa Karczma	Rowerowa	23 km
Gmina Stara Kiszewa	Pieszorowerowa	233 km

Źródło: Raport z ewaluacji Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Ziemi Kościerskiej za rok 2013.

W stolicy powiatu, Kościerzynie, funkcjonuje wielofunkcyjny basen kryty, obejmujący funkcje takie jak pływalnia, fitness, sauny, odnowę biologiczną i fizjoterapię.

Dodatkową infrastrukturą turystyczną na terenie gmin powiatu są Centra Informacji Turystycznej „Brama Kaszubskiego Pierścienia”, które mieszczą się w Wilczych Błotach (gmina Stara Kiszewa), w Powiatowym Centrum Młodzieży w Garczynie (gmina Kościerzyna) oraz we Wielu (gmina Karsin).

1.7.5 Ruch turystyczny

W 2013 roku w powiecie kościerskim udzielono 207 998 noclegów, z których skorzystało 61 478 osób. W latach 2010-2013 statystyki systematycznie się poprawiały. Pod tym

Finansowane z funduszy EOG, pochodzących z Islandii, Liechtensteinu i Norwegii oraz środków krajowych

względem Ziemia Kościerska prezentuje się o wiele lepiej niż powiat kartuski (119 731 noclegów, z których skorzystało 34 000 osób) oraz powiat bytowski (51 381 noclegów, z których skorzystało 14 359 osób).

Niekorzystnie natomiast przedstawia się udział turystów zagranicznych w liczbie turystów ogółem, gdzie z wyjątkiem 2012 roku sytuacja nie ulega poprawie. W powiecie kościerskim turyści z zagranicy stanowią 0,4% wszystkich turystów, podczas gdy w powiecie kartuskim jest to 3,5%, a w powiecie bytowskim 10,4%.

Tabela 22 Liczba osób korzystająca z noclegów oraz liczba udzielonych noclegów w powiecie kościerskim, kartuskim, bytowskim w latach 2010-2013

Wyszczególnienie		Powiat kartuski	Powiat bytowski	Powiat kościerski
Korzystający z noclegów ogółem	2010	35 365	20 088	51 918
	2011	31 924	18 052	56 515
	2012	35 480	18 495	58 394
	2013	34 000	14 359	61 478
Korzystający z noclegów turyści zagraniczni	2010	1 664	1 733	361
	2011	2 450	1 254	467
	2012	2 539	1 510	636
	2013	1 779	1 494	260
Udzielone noclegi ogółem	2010	87 937	74 986	199 542
	2011	76 583	48 955	201 284
	2012	95 733	61 518	206 245

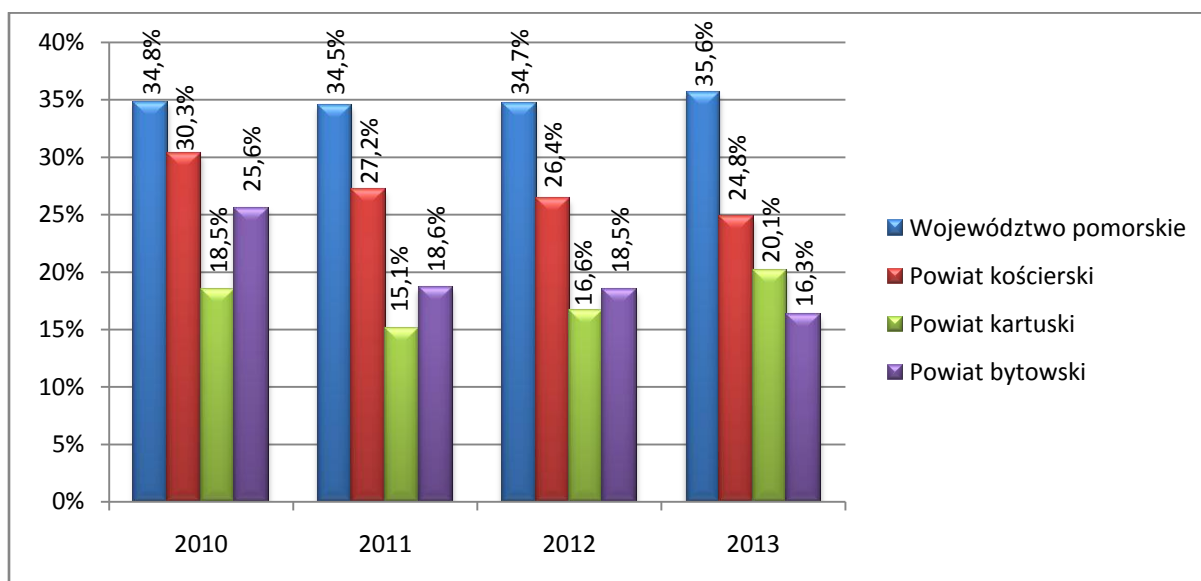
	2013	119 731	51 381	207 998
Udzielone noclegi turystom zagranicznym	2010	2 806	3 897	1 046
	2011	4 320	2 159	817
	2012	7 552	3 323	1 960
	2013	5 221	2 637	995

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

O atrakcyjności turystycznej powiatu kościerskiego świadczy liczba udzielonych noclegów na 1000 ludności, która jest wyższa zarówno od średniej województwa pomorskiego, jak i sąsiednich powiatów. W 2013 roku na terenie Ziemi Kościerskiej udzielono 2 924 noclegi na 1000 mieszkańców, w Pomorskiem – 2 856, w powiecie kartuskim – 965, a w powiecie bytowskim – 656.

W 2013 roku stopień wykorzystania miejsc noclegowych w powiecie kościerskim wyniósł 24,8%, co stanowi spadek o 5,5 pkt proc. w porównaniu z rokiem 2010. Pomimo dużego stopnia wykorzystania miejsc noclegowych w powiecie kościerskim, wartość tego wskaźnika jest niższa niż średnia całego województwa, która wynosi 35,6%. Statystyki w sąsiednich powiatów są wyraźnie gorsze – w powiecie kartuskim wykorzystano 20,1% dostępnych miejsc noclegowych, zaś w powiecie bytowskim – 16,3%.

Rysunek 15 Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w powiecie kościerskim, powiatach sąsiednich i województwie pomorskim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

1.8 Infrastruktura komunikacyjna

1.8.1 Transport drogowy

Powiat kościerski zlokalizowany jest na przecięciu dwóch regionalnych korytarzy transportowych – Kaszubskiego oraz Pojeziernego, których węzłem jest miasto Kościerzyna. Są to korytarze o znaczeniu wojewódzkim, mające istotny wpływ na obsługę usług transportowych w województwie pomorskim, jednocześnie stanowiąc uzupełnienie korytarzy ponadregionalnych.

Sieć drogowa jest zbudowana w taki sposób, aby zapewniony był najlepszy dostęp do miasta Kościerzyny. Układ sieci jest związany przede wszystkim z nierównomiernym zaludnieniem powiatu. Jednocześnie rozmieszczenie dróg gminnych i powiatowych zapewnia swobodny dostęp do głównych dróg – krajowej i wojewódzkich.

Przez powiat kościerski przebiega jedna droga krajowa (nr 20) o długości 30,793 km, prowadząca ze Stargardu Szczecińskiego do Gdyni, łącząc tym samym Pomorze Zachodnie z

Pomorzem Gdańskim i dalej z Warmią i Mazurami. Główna sieć komunikacyjna tworzona jest przez następujące drogi wojewódzkie:

Nr 214 – Łeba – Warlubie;

Nr 221 – Gdańsk – Kościerzyna;

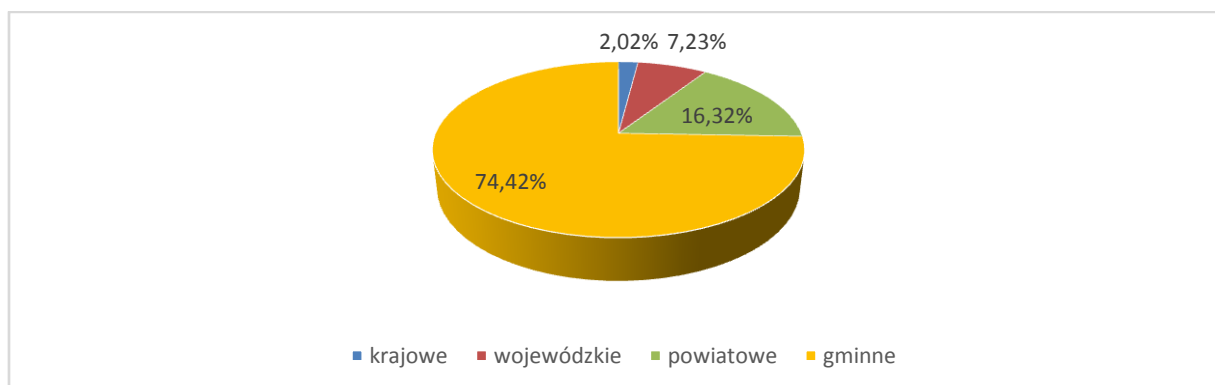
Nr 224 – Wejherowo – Tczew;

Nr 226 – Przejazdowo – Horniki;

Nr 235 – Korne – Chojnice.

Drogi nr 214 i 235 są drogami głównymi, natomiast pozostałe – zbiorczymi. Ich łączna długość to 110,072 km. Sieć drogową stanowią również drogi powiatowe o długości 248,4 km i drogi gminne – 1 132,6 km. Na poniższym wykresie zaprezentowano procentowy udział poszczególnych kategorii dróg na terenie Ziemi Kościerskiej.

Rysunek 16 Procentowy udział kategorii dróg w powiecie kartuskim

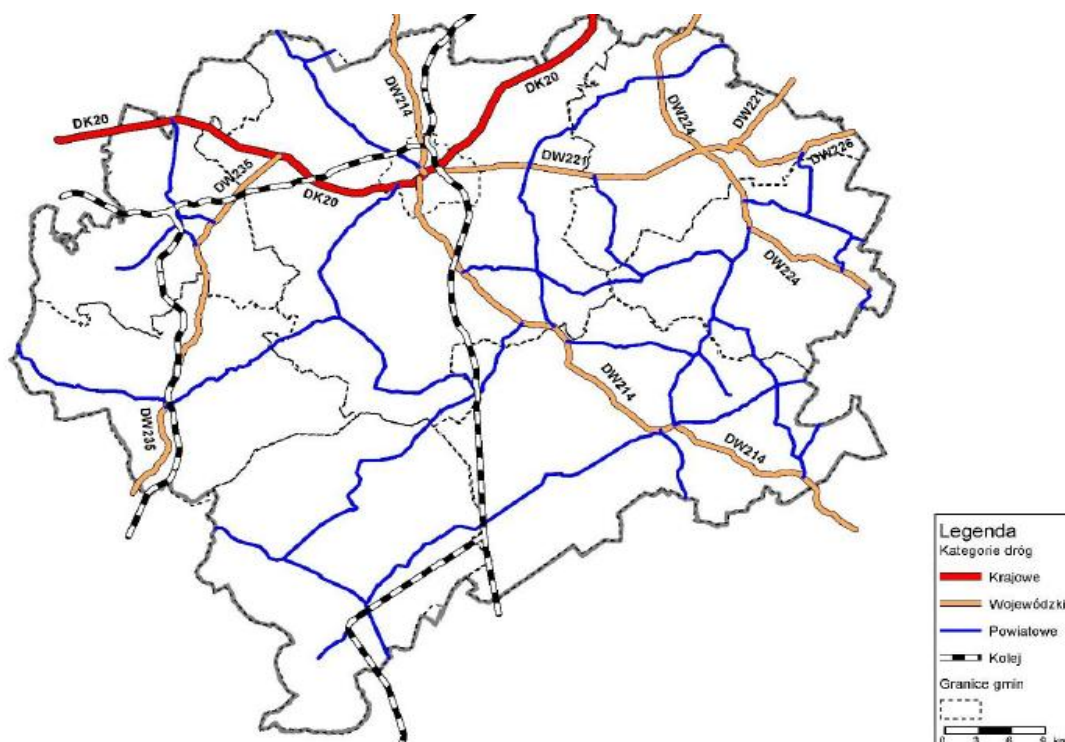

Źródło: Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Ziemi Kościerskiej na lata 2010-2015.

Z wykresu wynika, że w powiecie kartuskim dominują drogi gminne, obejmując $\frac{3}{4}$ ogółu dróg.

W następnej kolejności są drogi powiatowe (16,32%), zaś udział dróg wojewódzkich i krajowych jest stosunkowo niewielki – kolejno 7,23% i 2,02%.

Rysunek 17 Sieć dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych oraz kolejowych na terenie Ziemi Kościerskiej

Źródło: Analiza dostępności transportowej Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2014-2020.

1.8.2 Transport kolejowy

Infrastruktura kolejowa powiatu kościerskiego jest słabo rozwinięta. Przez powiat ten przebiegają trzy linie kolejowe:

Nr 201, która łączy Gdynię ze Śląskiem;

Nr 211, łącząca Kościerzynę i Chojnice;

Nr 215 – Bąk – Czersk.

Na terenie powiatu zlokalizowanych jest 14 stacji i przystanków kolejowych w 14 miejscowościach: Bąk, Dziemiany Kaszubskie, Garczyn, Kalisz Kaszubski, Karsin, Kościerzyna, Lipuska Huta, Lipusz, Łubiana, Olpuch, Olpuch Wdzydze, Podleś, Raduń, Skorzewo.

Infrastruktura kolejowa nie zapewnia bezpośredniego połączenia z Gdańskiem, będącym znaczącym centrum usługowym i zlokalizowanym w bliskiej odległości od powiatu kościerskiego, co w dużej mierze stanowi barierę utrudniającą swobodne przemieszczanie się mieszkańców między tymi dwoma obszarami. W ramach „Regionalnej Strategii Rozwoju Transportu w województwie pomorskim na lata 2007-2020” zaplanowano m.in. poprawę dostępności komunikacyjnej poprzez skrócenie czasu i ułatwienie przejazdu z Kościerzyny do Gdańska, a także zintegrowanie transportu kolejowego z drogowym.

Główną możliwością poprawy dostępności transportu kolejowego w powiecie kościerskim jest budowa Pomorskiej Kolei Metropolitalnej. Projekt obejmuje swoim zasięgiem głównie obszar aglomeracyjny Trójmiasta i przylegające powiaty (np. bytowski, kościerski, kartuski). W wyniku realizacji projektu zostanie zbudowana nowa linia kolejowa (o długości około 20 km) z Gdańska Wrzeszcza przez Port Lotniczy do połączenia z istniejącą linią Gdynia – Kościerzyna na wysokości wsi Rębichowo.

1.8.3 Transport lotniczy

Najbliżej powiatu kościerskiego znajduje się Port Lotniczy im. Lecha Wałęsy w Gdańsku Rębichowie. Port zlokalizowano w centrum regionu pomorskiego i obejmuje przede wszystkim województwo pomorskie. Z usług portu w 2014 roku skorzystało prawie 3,3 mln pasażerów, którzy mogli wybierać wśród 57 połączeń rejsowych w 15 krajach świata.

Odległość między miastem Kościerzyna a tym lotniskiem wynosi niecałe 44 km, natomiast czas dojazdu transportem zbiorowym wynosi około 1,5 – 2 godz. w zależności od wyboru środka transportu. Dojazd własnym samochodem zajmuje około godzinę w przypadku dobrych warunków ruchu na drogach. Bezpośredni dojazd do lotniska pociągiem regionalnym nie jest możliwy, ponieważ wymaga przesiadki na autobus w celu przebycia ostatnich 4 kilometrów podróży. Dojazd autobusem regionalnym zajmuje nieco dłużej czasu niż dojazd pociągiem, jednak częstotliwość obsługi tego połączenia jest znacznie większa niż transportu kolejowego¹¹.

¹¹ Analiza dostępności transportowej Kościerskiego Obszaru Funkcjonalnego w latach 2014-2020.

1.9 Infrastruktura techniczna

1.9.1 Sieć wodno-kanalizacyjna

Osoby zamieszkujące obszar powiatu kościerskiego zaopatrywane są w wodę z ośmiu ujęć głębinowych. Długość czynnej sieci rozdzielczej w powiecie kościerskim w latach 2009-2013 ulegała zwiększeniu, osiągając na koniec 2013 roku poziom 713,2 km. Wynik ten stanowi 4,76% sieci wodociągowej w całym województwie pomorskim, co jest gorszym rezultatem w odniesieniu do powiatu bytowskiego (o 316 km), jak również powiatu kartuskiego (o 851 km).

W analizowanym okresie odsetek osób korzystających z wodociągów również się zwiększył. W 2013 roku największy udział odnotowano w województwie pomorskim od (93,1%), następnie w powiecie kartuskim – 89,8% i powiecie bytowskim – 86,7%. Najniższe wartości odnotowano dla powiatu kościerskiego, gdzie wskaźnik ten kształtował się na poziomie 77,9%.

Tabela 23 Charakterystyka infrastruktury wodociągowej w województwie pomorskim oraz powiecie kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013

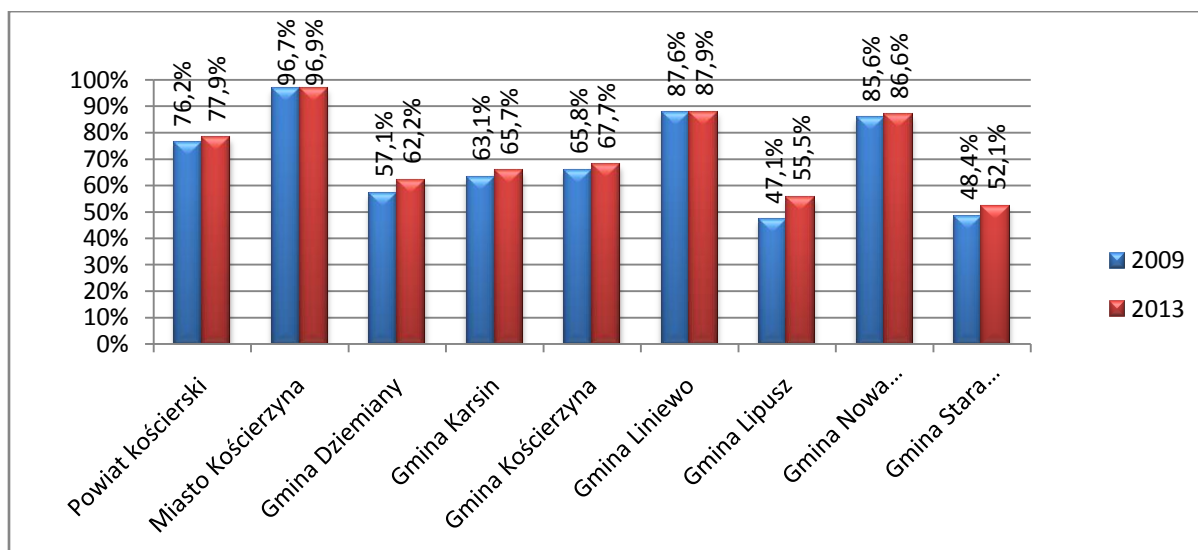
Długość czynnej sieci rozdzielczej (km)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	13 794	14 163	14 316	14 633	14 980
Powiat kartuski	1 494	1 521	1 480	1 505	1 564
Powiat bytowski	879	949	966	1 018	1 029
Powiat kościerski	602	619	639	659	713
Odsetek mieszkańców korzystających z wodociągów (%)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	92,6	92,7	92,8	93,0	93,1

Powiat kartuski	88,0	88,1	89,0	89,4	89,8
Powiat bytowski	85,6	86,1	86,3	86,6	86,7
Powiat kościerski	76,2	76,8	77,0	77,3	77,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Stopień zwodociągowania jest bardzo zróżnicowany w poszczególnych gminach. Największy udział mieszkańców korzystających z wodociągów w 2013 roku zidentyfikowano w Kościerzynie (96,9%), gminie Liniewo (87,9%) oraz gminie Nowa Karczma (86,6%). Najgorzej pod tym względem wypadły gminy: Lipusz (55,5%) i Stara Kiszewa (52,1%). W latach 2009-2013 większy wzrost odsetka ludności korzystającej z wodociągów zanotowano w gminach znajdujących się w relatywnie gorszej sytuacji.

Rysunek 18 Odsetek mieszkańców korzystających z wodociągów w gminach powiatu kościerskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W latach 2009-2013 sieć kanalizacyjna w powiecie kościerskim była dużo słabiej rozbudowana niż w sąsiednich powiatach. Na koniec 2013 roku jej długość wynosiła 469 km, co stanowiło 4,91% całkowitej długości sieci kanalizacyjnej w województwie pomorskim. Sieć

kanalizacyjna w powiecie kartuskim jest dłuższa o 290 km, z kolei w powiecie bytowskim o 132 km.

Odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji na Ziemi Kościerskiej (61,5%) jest wyższy niż w powiecie kartuskim (51,5%). Pomimo tego wartość wskaźnika jest wciąż mniej korzystna w porównaniu do powiatu bytowskiego (66,1%). Wszystkie analizowane powiaty znajdują się poniżej średniej województwa, wynoszącej 77,9%.

Tabela 24 Charakterystyka infrastruktury kanalizacyjnej w województwie pomorskim oraz powiecie kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013

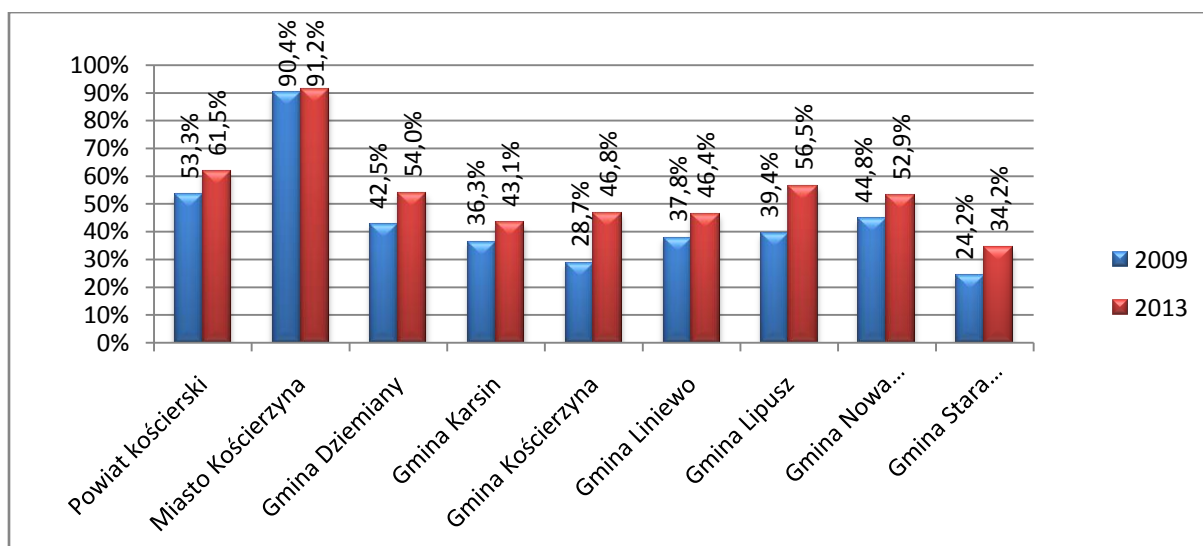
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej (km)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	7 308	7 779	8 291	8 826	9 551
Powiat kartuski	438	455	586	662	759
Powiat bytowski	368	436	509	562	601
Powiat kościerski	291	315	344	380	469
Odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji (%)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	74,9	75,4	76,5	77,2	77,9
Powiat kartuski	44,1	45,2	47,9	49,2	51,4
Powiat bytowski	58,6	60,7	64,9	65,7	66,1
Powiat kościerski	53,3	54,9	57,4	59,4	61,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Zdecydowanie największy udział mieszkańców korzystających z kanalizacji występuje w mieście Kościerzyna i wynosi 91,2% (stan na koniec 2013 roku). Jest to miejsce, które w dużym stopniu determinuje wynik całego powiatu. Wartości dla pozostałych gmin znajdują się poniżej średniej powiatu i kształtują się w przedziale od 34,2% (gmina Stara Kiszewa) do 56,5% (gmina Lipusz).

W okresie 2009-2013 we wszystkich gminach Ziemi Kościerskiej odnotowano wyraźny wzrost odsetka ludności korzystającej z kanalizacji.

Rysunek 19 Odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji w gminach powiatu kościerskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

1.9.2 Sieć gazowa

Powiat kościerski charakteryzuje się marginalnym stopniem zgazyfikowania, co jest w znacznym stopniu spowodowane znacznym rozproszeniem zabudowy. Gaz dostarczany jest przez gazociąg wysokiego ciśnienia Pszczółki – Bytów, który przebiega przez środkową część powiatu. Na koniec 2013 roku łączna długość czynnej sieci wynosiła 85,173 km, co stanowiło 1,43% sieci gazowej ogółem w województwie pomorskim. Wynik ten znacznie odbiegał od wartości odnotowanych w powiecie kartuskim (różnica 347,290 km) i powiecie bytowskim (różnica 84,043 km). Duże różnice widać również w odsetku osób korzystających z instalacji gazowej – w powiecie kościerskim na koniec 2013 wartość wskaźnika

kształtowała się na poziomie 1,2%, podczas gdy w powiecie kartuskim wyniosła 14,3%, w powiecie bytowskim 20%, a w całym województwie pomorskim 49,2%.

Tabela 25 Sieć gazowa w województwie pomorskim oraz powiatach kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013

Długość czynnej sieci gazowej (km)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	5 106,831	5 308,427	5 499,866	5 758,249	5 943,890
Powiat kartuski	303,688	322,502	360,179	399,802	432,463
Powiat bytowski	158,085	167,138	167,605	169,146	169,216
Powiat kościerski	75,529	78,577	79,489	83,638	85,173
Odsetek mieszkańców korzystających z instalacji gazowej (%)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	51,1	50,9	50,8	49,9	49,2
Powiat kartuski	11,7	12,0	12,8	13,0	14,3
Powiat bytowski	19,1	19,8	19,9	20,1	20,0
Powiat kościerski	0,9	0,9	1,0	1,1	1,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

1.9.3 Sieć energetyczna

W powiecie kościerskim zasilanie w energię elektryczną odbywa się za pomocą następujących linii elektroenergetycznych:

Linia najwyższego napięcia Żydowo – Gdańsk, która przebiega przez północną część powiatu;

Linia wysokiego napięcia Starogard Gdański – Kościerzyna;

Linia wysokiego napięcia Kościerzyna – Sierakowice.

Główny punkt zasilający znajduje się w Kościerzynie.

Na koniec roku 2013 w powiecie kościerskim liczba odbiorców energii elektrycznej wynosiła 31 751 osób, czyli 3,63% ogółu odbiorców w województwie pomorskim. Poziom zużycia energii elektrycznej na niskim napięciu w latach 2009-2013 był zróżnicowany. W przypadku województwa pomorskiego w 2010 roku zużycie energii uległo zwiększeniu, natomiast w kolejnych latach zmniejszało się. W powiecie kartuskim do roku 2011 wskaźnik ten sukcesywnie się zmniejszał, w 2012 roku wzrósł, a w 2013 roku znów był niższy. Jeżeli chodzi o powiat bytowski to zużycie w analizowanym okresie kształtowało się na bardzo zrównoważonym poziomie. Powiat kościerski natomiast charakteryzuje się z roku na rok znaczną zmiennością.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że na Ziemi Kościerskiej zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu na jednego mieszkańca przyjmuje wyższe wartości niż w sąsiednich powiatach oraz Pomorskiem. Na koniec 2013 roku wskaźnik ten kształtował się na poziomie 1 092,1 kWh, podczas gdy w całym województwie był niższy o 307,8 kWh. Wyniki te wskazują, że zużycie to jest bardzo wysokie i należałoby zastanowić się nad możliwymi formami oszczędzania energii.

Tabela 26 Sieć energetyczna w województwie pomorskim oraz powiatach kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013

Odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	846 483	856 082	875 066	883 144	873 853
Powiat kartuski	37 129	31 853	34 219	41 323	37 065
Powiat bytowski	25 058	25 350	26 989	26 542	26 408

Powiat kościerski	24 007	30 649	29 841	40 989	31 751
Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu (MWh)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	1 833 170	1 891 334	1 869 543	1 839 281	1 798 036
Powiat kartuski	110 847	105 285	96 783	107 449	99 666
Powiat bytowski	49 102	52 963	53 539	49 820	48 641
Powiat kościerski	57 558	68 938	78 706	95 715	77 681
Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu na 1 mieszkańca (kWh)					
Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	823,9	832,9	820,2	804,3	784,3
Powiat kartuski	963,3	888,5	803,9	878,9	803,3
Powiat bytowski	646,3	678,1	684,7	636,4	621,0
Powiat kościerski	846,0	982,0	1 115,8	1 349,7	1 092,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

1.9.4 Ciepłownictwo

Długość sieci ciepłej przesyłowej w województwie pomorskim w latach 2009-2013 stopniowo ulegała zwiększeniu – z 1 034,7 km w 2009 roku do 1 123,3 km w 2013 roku. Podobnie przedstawiała się sytuacja w powiecie kościerskim - w latach 2009-2013 długość sieci ciepłej przesyłowej zwiększała się i na koniec 2013 roku wyniosła 16,5 km, co stanowiło 1,35% wartości dla całego województwa pomorskiego. Również w sąsiednich powiatach wielkość tego wskaźnika ulegała różnym zmianom. W przypadku powiatu kartuskiego długość sieci przesyłowej od 2010 roku zmniejszała się i w 2013 roku wyniosła

8,2 km. W powiecie bytowskim do 2011 roku wskaźnik ten ulegał zmniejszeniu, w następnych latach wzrastał, aby na koniec 2013 roku osiągnąć poziom 12,6 km.

Tabela 27 Długość sieci ciepłej przesyłowej w województwie pomorskim oraz w powiatach kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013 (w km)

Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	2013
Województwo pomorskie	1 034,7	1 052,0	1 079,2	1 092,2	1 123,3
Powiat kartuski	8,1	13,7	9,1	8,2	8,2
Powiat bytowski	15,9	6,1	5,8	6,5	12,6
Powiat kościerski	11,5	13,0	14,7	16,4	16,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

1.9.5 ICT

Powiat kościerski podejmuje działania w celu rozwoju infrastruktury ICT. W ramach realizacji projektu pn. „Zapewnienie dostępu do szerokopasmowego Internetu w powiecie kościerskim”

w 2011 roku na terenie 4 gmin powiatu została stworzona sieć szerokopasmowego Internetu. Pomimo tych działań, powiat kościerski należy ciągle do najmniej pokrytych zarówno łączami światłowodowymi, jak i radiowymi, spośród powiatów z rejonu Trójmiasta¹².

1.10 Gospodarka i rynek pracy

1.10.1 Ogólny profil gospodarczy obszaru

Największym walorem powiatu są walory turystyczne, na które składają się przede wszystkim walory przyrodnicze: jeziora (w tym o wielkości umożliwiającej uprawianie żeglarstwa), rozległe kompleksy leśne i urozmaicona rzeźba terenu. Te popularne walory dla powszechnych form turystyki urozmaicone są unikalnymi wartościami przyrodniczymi (które

¹² Strategia rozwoju przedsiębiorczości w kontekście zarządzania zmianą gospodarczą w powiecie kościerskim na lata 2014-2020.

legły u podstaw objęcia ich ochroną we Wdzydzkim Parku Krajobrazowym i rezerwatów przyrody) oraz zabytkami kultury ludowej zgromadzonych w Kaszubskim Parku Etnograficznym we Wdzydzach.

Powiat posiada znaczne powierzchnie obszarów leśnych, co oznacza, że dysponuje potencjałem rozwoju branży drzewnej i meblarskiej.

Walory agroekologiczne są niskie, co sprawia, że rozwój rolnictwa ma ograniczone możliwości, zwłaszcza w zachodniej i południowej części powiatu.

Tradycyjnym zajęciem ludności jest również budownictwo, w dużej mierze nastawione na rynek trójmiejski.

Na południe od Kościerzyny na dużą skalę eksploatuje się kruszywo. Eksploatacja ta lokalnie koliduje jednak z wartościami krajobrazowymi i negatywnie oddziałuje na możliwości rozwoju turystyki i jakość życia mieszkańców.

Pewien walor korzystny dla lokalizacji działalności gospodarczych, np. typu przemysłowego stanowi droga krajowa nr 20. Jednak w miarę powstawania w kraju autostrad i dróg ekspresowych drogi krajowe niższej klasy prawdopodobnie będą tracić na znaczeniu jako czynnik lokalizacji.

W powiecie kościerskim działa ponad 3,5 tysiąca podmiotów gospodarczych. Pod względem wielkości zatrudnienia, na terenie powiatu wiodącym pracodawcą są Zakłady Ceramiki Stołowej Lubiana SA. Dużymi pracodawcami są również: Szpital Specjalistyczny w Kościerzynie, Meblarska Spółdzielnia KASZUB w Kościerzynie, PUP COMPLEX Sp. z o.o. - zakłady w Dziemianach i Trzebuniu, a także sektor administracji publicznej.

1.10.2 Struktura rodzajowa gospodarki

Poniższa tabela przedstawia zestawienie podmiotów gospodarki narodowej w podziale na sekcje PKD.

Tabela 28 Podmioty gospodarki narodowej według wybranych sekcji PKD w powiecie kościerskim (w %)

	Produkcja przemysłowa	Budownictwo	Handel, naprawy	Zakwaterowanie i gastronomia
2008	12,9%	20,5%	22,2%	3,2%
2013	12,3%	21,4%	20,3%	3,2%

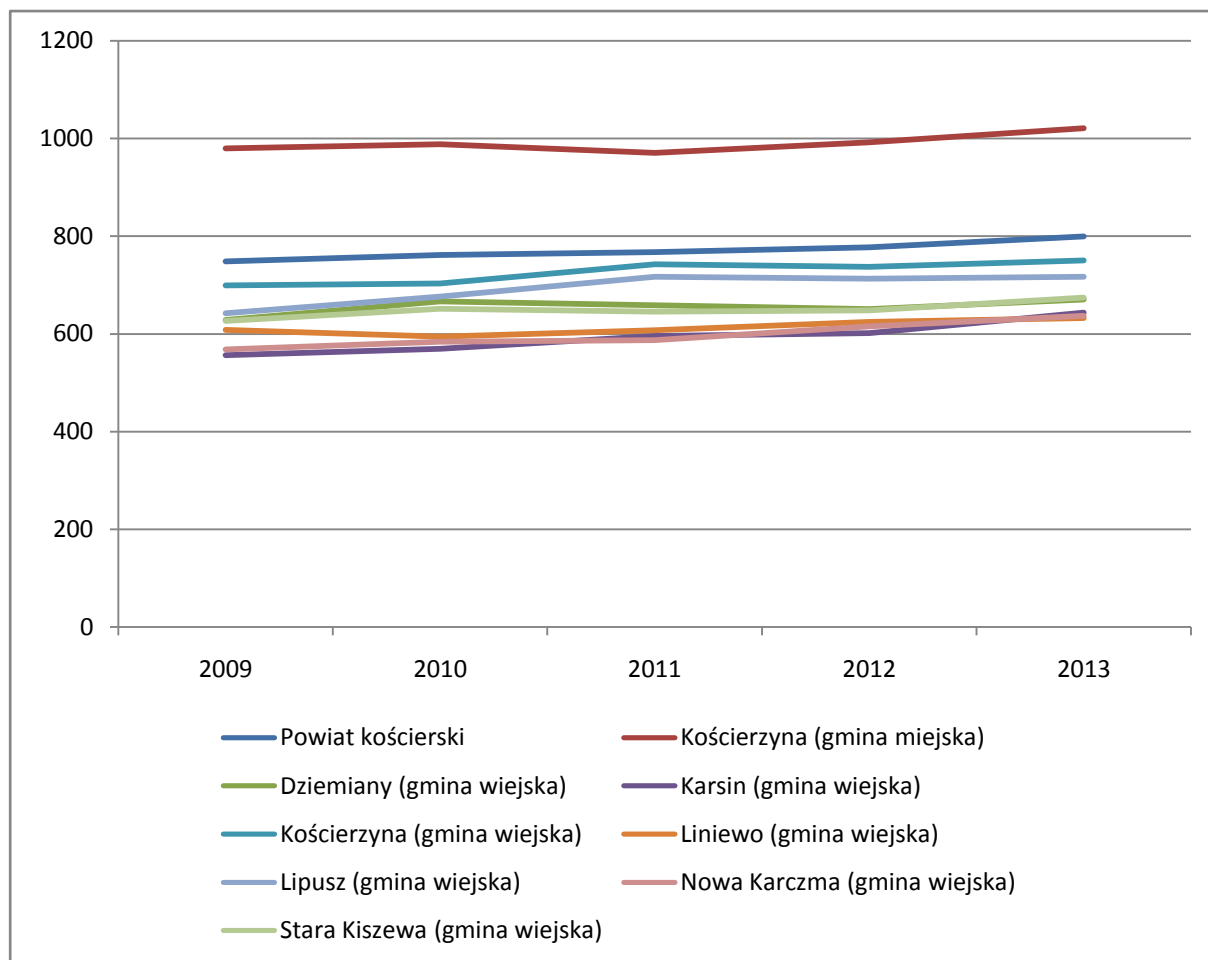
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W okresie 2008-2013 r., nie nastąpiły znaczące zmiany pod względem udziału poszczególnych sekcji PKD w tworzeniu ogólnej liczby podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych na terenie powiatu kościerskiego. Niewielkie zmiany, które zaszły na przestrzeni 5 lat pozwoliły jednak na zmianę lidera zestawienia, gdyż w 2013 r. największy udział przypadł na sekcję budownictwa (21,4% zarejestrowanych podmiotów). Fakt ten świadczyć może o rozwoju branży budowlanej na analizowanym terenie.

Spadł jednocześnie udział sekcji handel i naprawy, jednak wartość ta nadal pozostaje wysoka (ponad 20%). Niewielki spadek odnotowano również w przypadku produkcji przemysłowej (o 0,6 p.p.), a udział podmiotów z zakresu zakwaterowania i gastronomii pozostał na tym samym poziomie (3,2%).

Rysunek 20 Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w powiecie kościerskim (w tym w podziale na gminy) w latach 2009-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

We wszystkich gminach powiatu kościerskiego w ostatnich latach odnotowano stały trend wzrostowy w zakresie liczby podmiotów wpisanych do rejestru REGON przypadających na 10 tys. mieszkańców. Średnia dla powiatu w 2013 r. wyniosła 799 podmiotów/10 tys. mieszkańców. Powyżej średniej znalazła się jedynie gmina miejska Kościerzyna, z wynikiem na poziomie 1021 podmiotów. Co prawda wartość ta jest niższa od średniej krajowej (1057 podmiotów), jednakże należy zwrócić uwagę, że w przypadku średniej ogólnokrajowej wartość zawiżają większe ośrodki miejskie, jak np. Warszawa, gdzie wartość ta jest dwukrotnie wyższa.

Tabela 29 Udział % osób zatrudnionych w poszczególnych sektorach gospodarki w latach 2009-2013

	Polska	Powiat kościerski
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo		
2009	19,98%	26,80%
2010	21,63%	30,88%
2011	21,53%	31,17%
2012	21,64%	31,21%
2013	21,43%	30,90%
Przemysł i budownictwo		
2009	28,65%	30,83%
2010	27,92%	29,11%
2011	27,96%	28,40%
2012	27,50%	28,47%
2013	26,99%	29,53%
Handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja		
2009	18,77%	14,06%
2010	18,29%	13,87%
2011	18,43%	13,39%
2012	18,53%	13,56%
2013	18,78%	13,95%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości		
2009	3,94%	1,47%
2010	3,85%	1,33%
2011	3,94%	1,56%
2012	3,93%	1,57%
2013	3,90%	1,43%
Pozostałe usługi		
2009	28,67%	26,83%
2010	28,31%	24,80%
2011	28,13%	25,49%
2012	28,40%	25,18%
2013	28,90%	24,18%

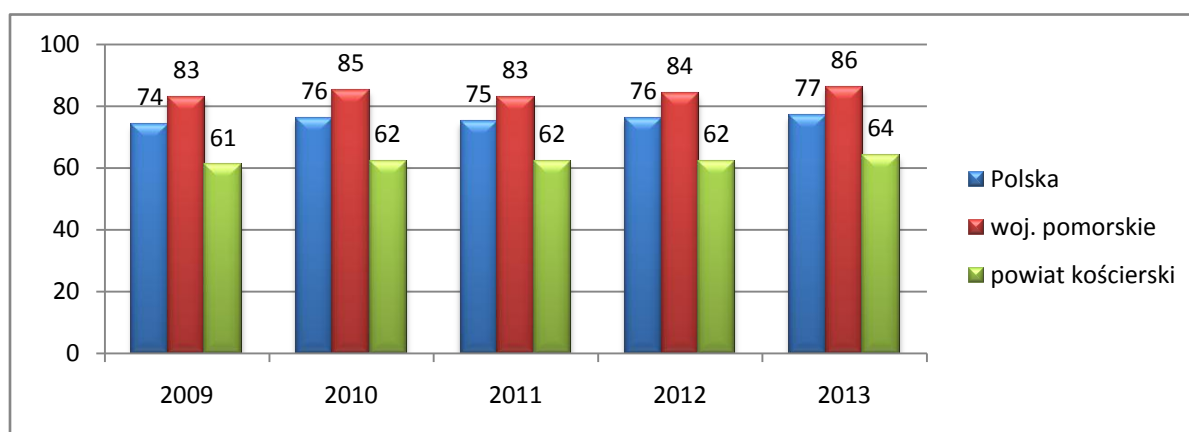
*kolor zielony – wartość najwyższa, kolor czerwony – wartość najniższa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Biorąc pod uwagę udział % osób zatrudnionych w poszczególnych sektorach gospodarki, najlepiej wypada rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo oraz przemysł i budownictwo. W 2013 r. sektory te uzyskały udział na poziomie 30,90% oraz 29,53%, poprzez co przewyższyły pod tym względem średnią krajową. Biorąc więc pod uwagę rynek pracy, sektory te stanowią podstawę zatrudnienia w analizowanym regionie. Stosunkowo wysoki udział przypadł również na dział pozostałych usług (24,18%), jednakże był on niższy od średniej ogólnopolskiej.

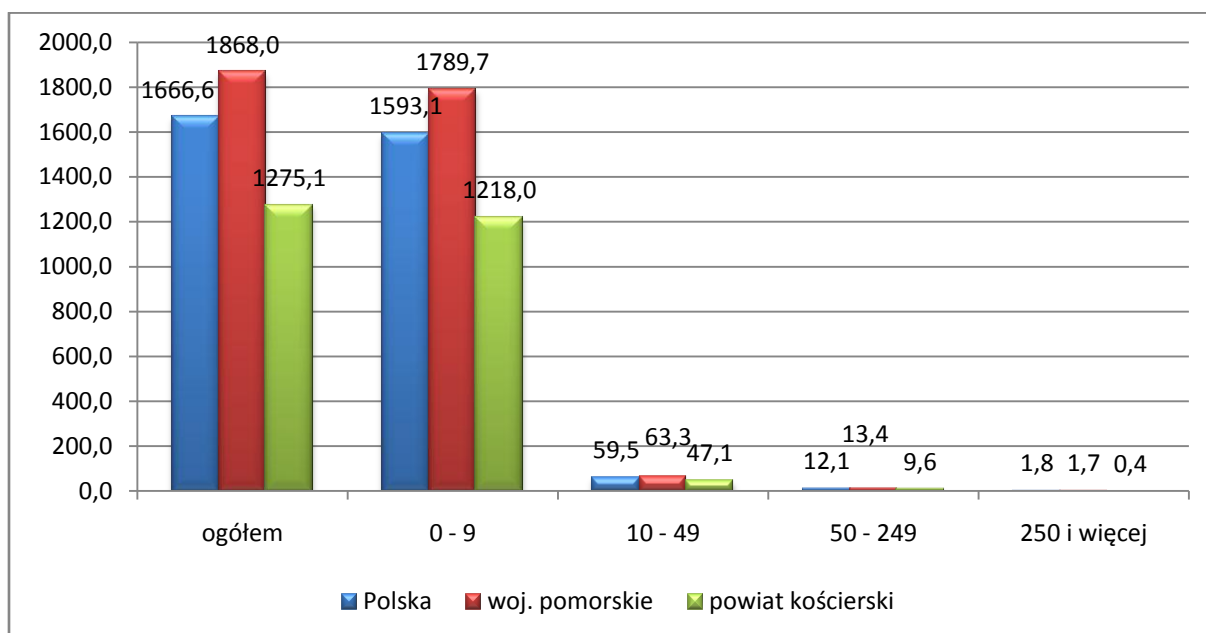
Rysunek 21 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców w latach 2009-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Pomimo nieznacznego wzrostu liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców w roku 2013 na terenie powiatu kościerskiego, region ten nadal pozostaje pod tym względem poniżej zarówno średniej ogólnopolskiej jak i wojewódzkiej.

Rysunek 22 Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2013 r.

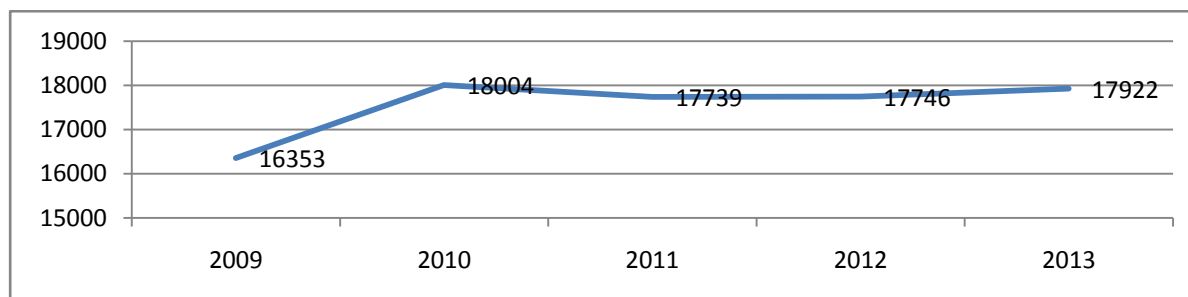
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Podobnie jak w przypadku danych ogólnokrajowych, tak i w powiecie kościerskim największy udział podmiotów gospodarczych (na 10 tys. mieszkańców) przypadł na małe podmioty, zatrudniające do 9 pracowników (95,5%). Co prawda, wartość ta jest niższa niż w przypadku średniej wojewódzkiej i krajowej, lecz wynika to ze wskazanej wcześniej niższej liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1 tys. mieszkańców.

1.10.3 Struktura zatrudnienia i bezrobocie

Dane dotyczące liczby osób pracujących na terenie powiatu kościerskiego w latach 2009-2013 ilustruje poniższy wykres.

Rysunek 23 Liczba osób pracujących na terenie powiatu kościerskiego w latach 2009-2013

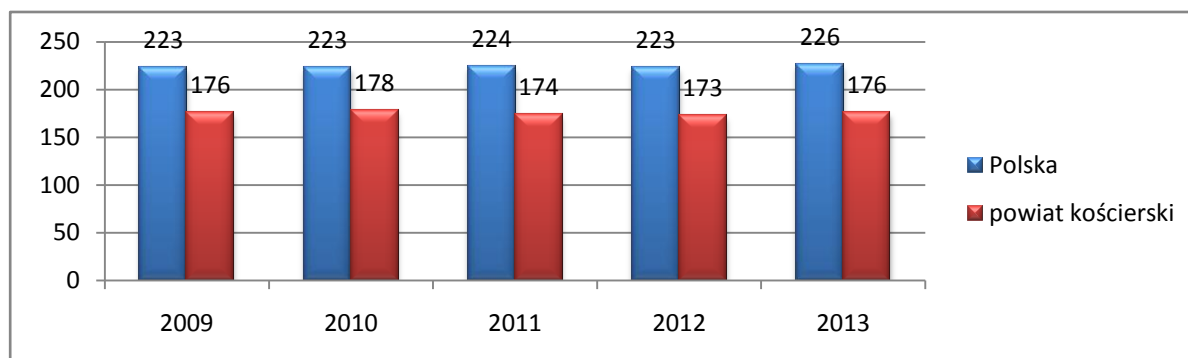

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Liczba osób pracujących na terenie powiatu kościerskiego w okresie 2009-2013 po odnotowaniu wzrostu w 2010 r. (10%) utrzymuje się na zbliżonym poziomie, uzyskując wartość 17 922 osób przypadających na 2013 r. Wspomniany wzrost z przełomu lat 2009/2010 wynika w sporej mierze ze wzrostu liczby ludności analizowanego powiatu w tym okresie. Potwierdzają to dane dot. Liczby osób pracujących przypadających na 1000 mieszkańców, co zaprezentowane zostało na poniższym rysunku.

Rysunek 24 Pracujący na 1000 mieszkańców w latach 2009-2013

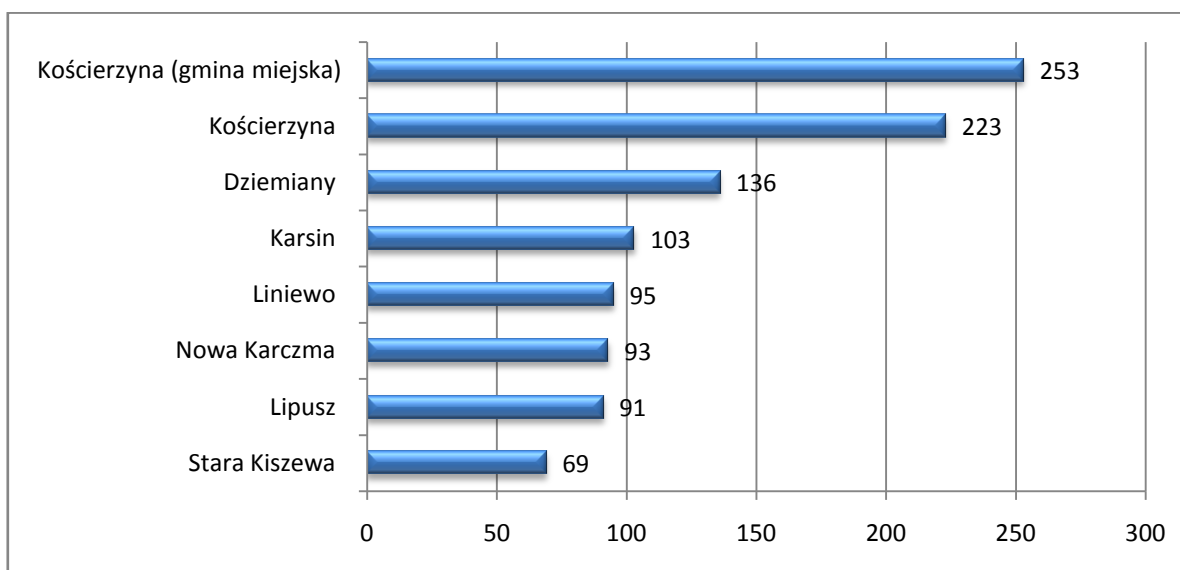

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Liczba osób pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w całym badanym okresie (2009-2013) znajdowała się na zbliżonym poziomie, zarówno pod względem Polski ogółem, jak i wartości przypadających na powiat kościerski. Niemniej, zaznaczyć należy, że powiat kościerski charakteryzuje się stałym, sporo niższym udziałem osób pracujących na 1000 mieszkańców (różnica wyniosła w 2013 r. aż 50 osób).

W celu pogłębienia analizy tej kwestii, poniżej przedstawiono podział powyższego wskaźnika w odniesieniu do poszczególnych gmin wchodzących w skład powiatu kościerskiego.

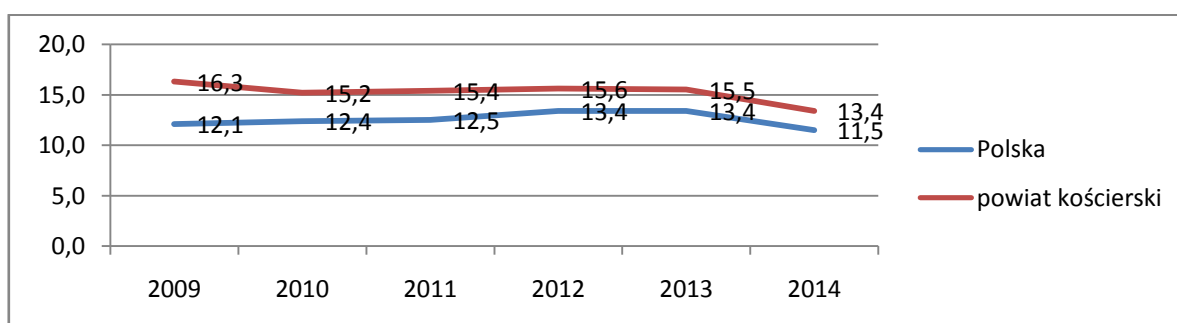
Rysunek 25 Pracujący na 1000 mieszkańców w latach 2013 r. w powiecie kościerskim w podziale na gminy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Największa liczba osób pracujących w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2013 r. przypadła na gminę miejską Kościerzyna (wyższa aż o 77 osób w stosunku do średniej powiatowej). Tak wysoka różnica wynika z bardzo niskich wartości przypadających na większość gmin wiejskich z tego obszaru (zaledwie 69 osób w gminie wiejskiej Stara Kiszewa).

Rysunek 26 Stopa bezrobocia rejestrowanego na terenie powiatu kościerskiego w latach 2009-2014 (w %)

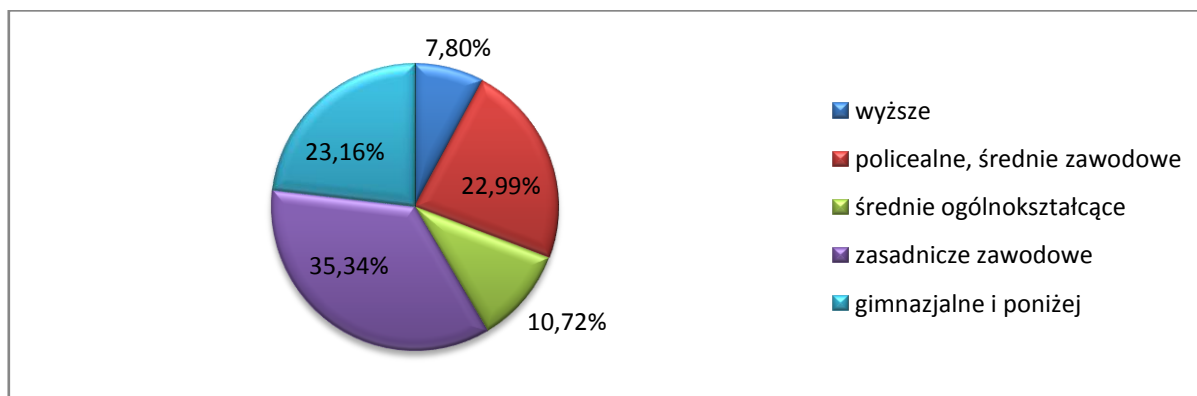

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Stopa bezrobocia rejestrowanego na terenie powiatu kościerskiego przez cały badany okres (2009-2014) znajdowała się powyżej średniej ogólnopolskiej. W 2014 r. stopa ta wyniosła

13,4%, co jest wartością wyższą o 1,9 p.p. od stopy krajowej. Niemniej, stopa ta utrzymuje tendencje analogiczne do stopy krajowej, poprzez co w ostatnim analizowanym roku odnotowano na terenie powiatu spadek o 2,1 p.p.

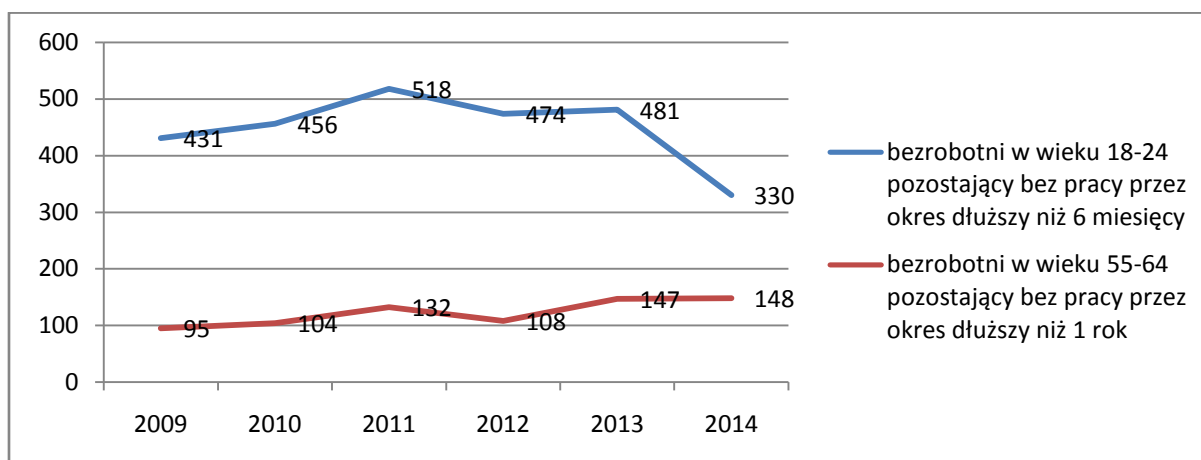
Rysunek 27 Bezrobotni zarejestrowani wg wykształcenia – powiat kościerski, 2014 r. (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Największą grupą bezrobotnych (wg bezrobocia rejestrowanego) na terenie powiatu kościerskiego były osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe (aż 35,34% ogółu). Na drugim miejscu znalazły się osoby o wykształceniu gimnazjalnym (i poniżej), których wśród osób bezrobotnych znalazło się 23,16%. Zbliżony udział (blisko 23%) uzyskały również osoby z wykształceniem policealnym/średnim zawodowym. Udział pozostałych osób, tj. z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i wyższym, był zdecydowanie niższy i wyniósł kolejno 10,72% oraz 7,8%.

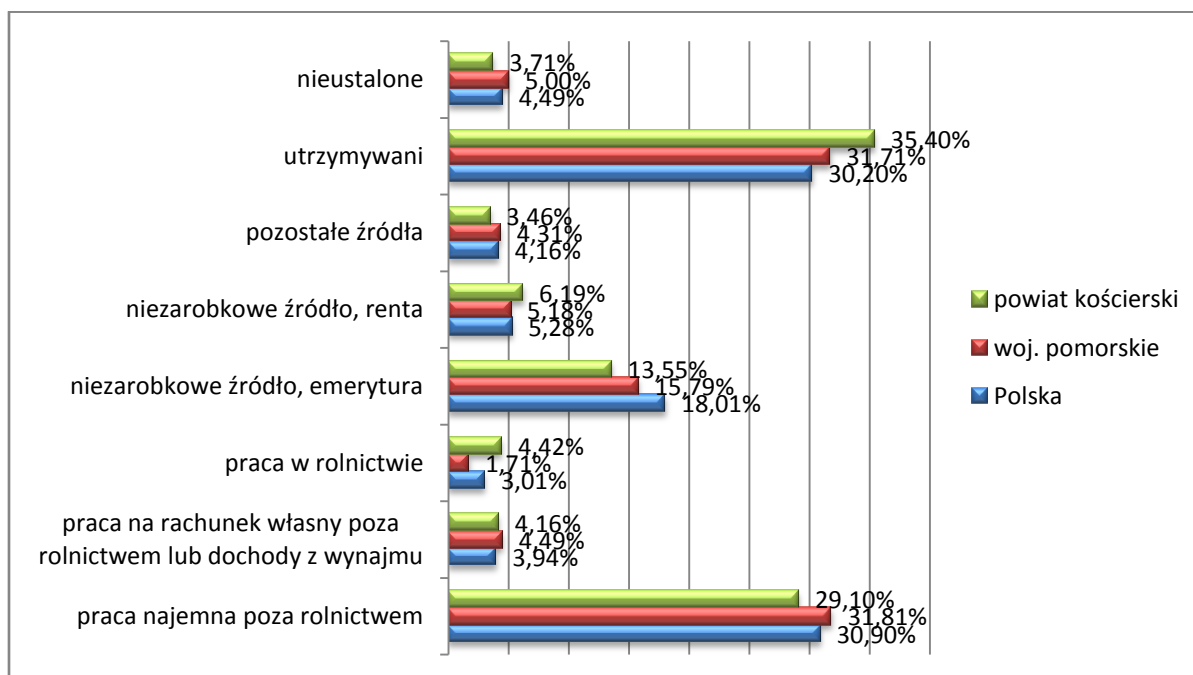
Rysunek 28 Bezrobotni zarejestrowani wg czasu pozostawania bez pracy – powiat kościerski, lata 2009-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W ostatnim czasie (2013/2014) nastąpił znaczący spadek (31,4%) liczby osób młodych (18-24 lata) pozostających bez pracy ponad 6 miesięcy. Jednocześnie, od 2012 r. Odnotowuje się wzrost liczby osób długotrwale bezrobotnych wśród ludzi w wieku 55-64 lata. Proces ten spowodowany jest w dużym stopniu starzeniem się społeczeństwa.

Rysunek 29 Źródła utrzymania ludności (wg Narodowego Spisu Powszechnego 2011)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wg ostatniego narodowego spisu ludności największa część mieszkańców powiatu kościerskiego (35,40%) pozostawała na utrzymaniu innych osób. Wartość ta jest o ponad 5% wyższa od średniej ogólnopolskiej w tym zakresie. Drugą pod względem liczebności grupą mieszkańców powiatu (29,1%) stanowiły osoby utrzymujące się za pośrednictwem pracy najemnej (za wyłączeniem rolnictwa). Udział ten co prawda pozostaje poniżej średniej krajowej, lecz różnica wynosi jedynie 1%. Trzecią grupą osób pod względem liczebności (13,55%) były osoby żyjące ze źródła niezarobkowego, emerytury. W tym przypadku również udział tychże osób na terenie powiatu był niższy niż w Polsce ogółem, a różnica wyniosła 4,46%. Pozostałe źródła utrzymania wskazywane przez respondentów badania uzyskały zdecydowanie niższe wskaźniki udziału w ogóle badanych.

Tabela 30 Zawody deficytowe w powiecie kościerskim w 2014 r.

Zawód	Wskaźnik intensywności deficytu zawodów
Cieśla	8
Kierowca samochodu ciężarowego	5,4054
Pracownik ochrony fizycznej bez licencji	5,25
Kierowca samochodu osobowego	4,4
Salowa	3,75
Technik prac biurowych	3,3611
Kosmetyczka	3
Robotnik gospodarczy	2,6212
Monter izolacji budowlanych	2,25
Kasjer handlowy	2
Przedstawiciel handlowy	1,8846
Opiekunka dziecięca	1,6364
Dekarz	1,4444
Sortowacz	1,3636
Technik administracji	1,3478
Doradca klienta	1,2308
Zbrojarz	1,1875

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie kościerskim w 2014 roku, Powiatowy Urząd Pracy w Kościerzynie, Kościerzyna 2015, s. 18.

Zawody deficytowe: są to zawody, na które występuje na rynku pracy wyższe zapotrzebowanie niż liczba bezrobotnych poszukujących pracy w tych zawodach. Wskaźnik $> 1,1$ oznacza zawody deficytowe¹³.

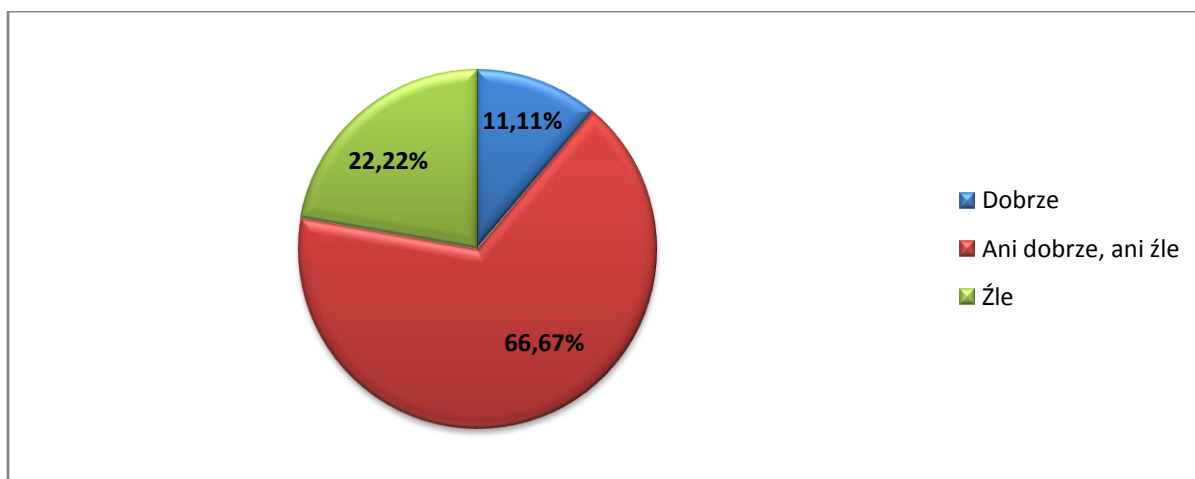
Najwyższy wskaźnik deficytu wśród zawodów (tym samym największe zapotrzebowanie) występuje wśród takich zawodów jak cieśla, kierowca samochodu ciężarowego, pracownik ochrony fizycznej bez licencji, kierowca samochodu osobowego, salowa, technik prac biurowych oraz kosmetyczka. Wskaźnik deficytu dla tychże zawodów osiągnął wartość > 3 , co oznacza, że ofert pracy w tych zawodach odnotowano w 2014 r. minimum trzykrotnie więcej, niż wynosi liczba bezrobotnych w nich zarejestrowanych.

¹³ *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie kościerskim w 2014 roku*, Powiatowy Urząd Pracy w Kościerzynie, Kościerzyna 2015, s. 19.

2 Wyniki ankiety CAWI

Badanie CAWI przeprowadzono na próbie 18 osób: w gminie wiejskiej Kościerzyna oraz gminie Lipusz udział wzięło po 3 respondentów, a w pozostałych badanych gminach – po 2 badanych.

Rysunek 30 Jak ocenia Pan/Pani dotychczasowe wykorzystanie potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Respondenci umiarkowanie oceniają dotychczasowe wykorzystanie potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej. Aż 2/3 badanych oceniło ten aspekt wybierając wariant odpowiedzi „ani dobrze, ani źle”. Ponadto, ponad 22% badanych oceniło go źle. Zaledwie 11% respondentów poddanych badaniu byli zdania, że potencjał ten został dobrze wykorzystany.

Rysunek 31 Jakie atuty Pana/Pani zdaniem posiada Obszar Funkcjonalny Ziemi Kościerskiej?

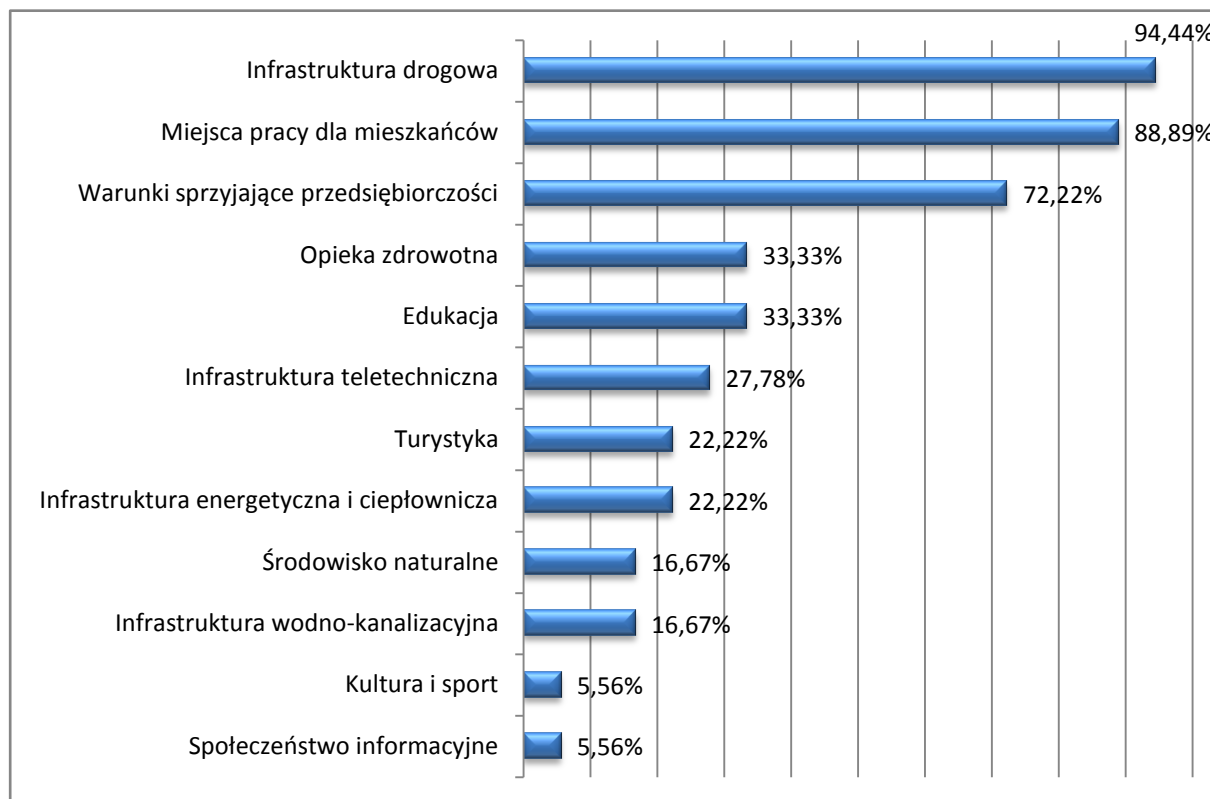
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Głównym atutem badanego regionu zdaniem respondentów jest przyroda, którą wskazało aż 83,33% osób poddanych badaniu. Na drugim miejscu znalazło się położenie geograficzne, które jest istotne zdaniem 2/3 badanych. Pozostałe elementy osiągnęły niższe udziały wskazań (poniżej 50%), lecz warto wspomnieć o dziedzictwie kulturowym i potencjale społecznym, które również były wskazywane stosunkowo często (kolejno 44,44% oraz 38,89%).

Uzupełnieniem tej kwestii było pytanie otwarte, w ramach którego respondenci zostali poproszeni o wskazanie, co wg nich najbardziej wyróżnia Obszar Funkcjonalny Ziemi Kościerskiej. Niemal wszystkie odpowiedzi skupiły się wokół poprzednio już wskazanych cech, tj. wyjątkowych warunków przyrodniczych i korzystnego położenia geograficznego (centralne usytuowanie w ujęciu wojewódzkim, bliskość Trójmiasta). Wskazywano również potencjał turystyczny (który wynika w dużym stopniu ze wskazanych uprzednio czynników) oraz interesujące wartości kulturowe tego obszaru (Kaszuby).

Rysunek 32 Jakie obszary Pana/Pani zdaniem wymagają najpilniejszej interwencji?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Kolejną z kwestii poruszonych w badaniu CAWI, były obszary, które zdaniem respondentów wymagają najpilniejszej interwencji. Za najważniejsze pod tym względem uznano konieczność inwestycji w zakresie infrastruktury drogowej oraz wsparcie tworzenia miejsc pracy dla mieszkańców (kolejno 94,44% oraz 88,89% wskazań). Powiązaną kwestią jest tworzenie warunków sprzyjających przedsiębiorczości, co wskazało 72,22% badanych. Pozostałe obszary interwencji uzyskały zdecydowanie niższe wartości wskazań.

Uzupełnieniem tej kwestii było pytanie otwarte nt. zmian koniecznych do wprowadzenia na terenie objętym badaniem. W tym przypadku również wskazywano głównie na poprawę infrastruktury drogowej, co powiązane jest ze wsparciem rozwoju turystyki (zapewnienie dojazdu turystom). Skupić należy się w tym przypadku na komunikacji z Trójmiastem oraz wznowieniu pasażerskich połączeń kolejowych. Pod względem komunikacyjnym zwracano też uwagę na potrzebę poprawy jakości i dostępności oferowanych połączeń (pomiędzy gminami powiatu) oraz budowę ścieżek rowerowych.

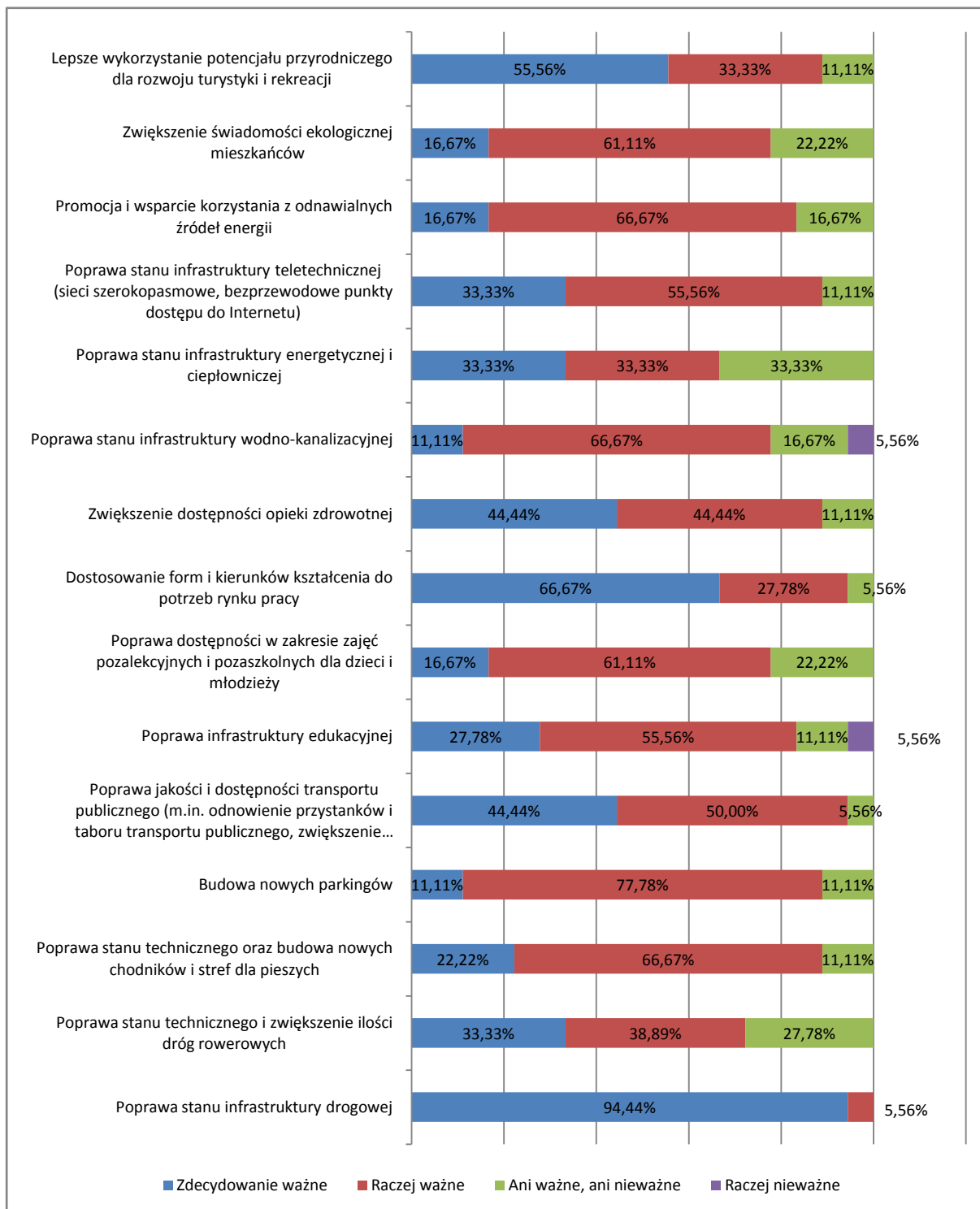

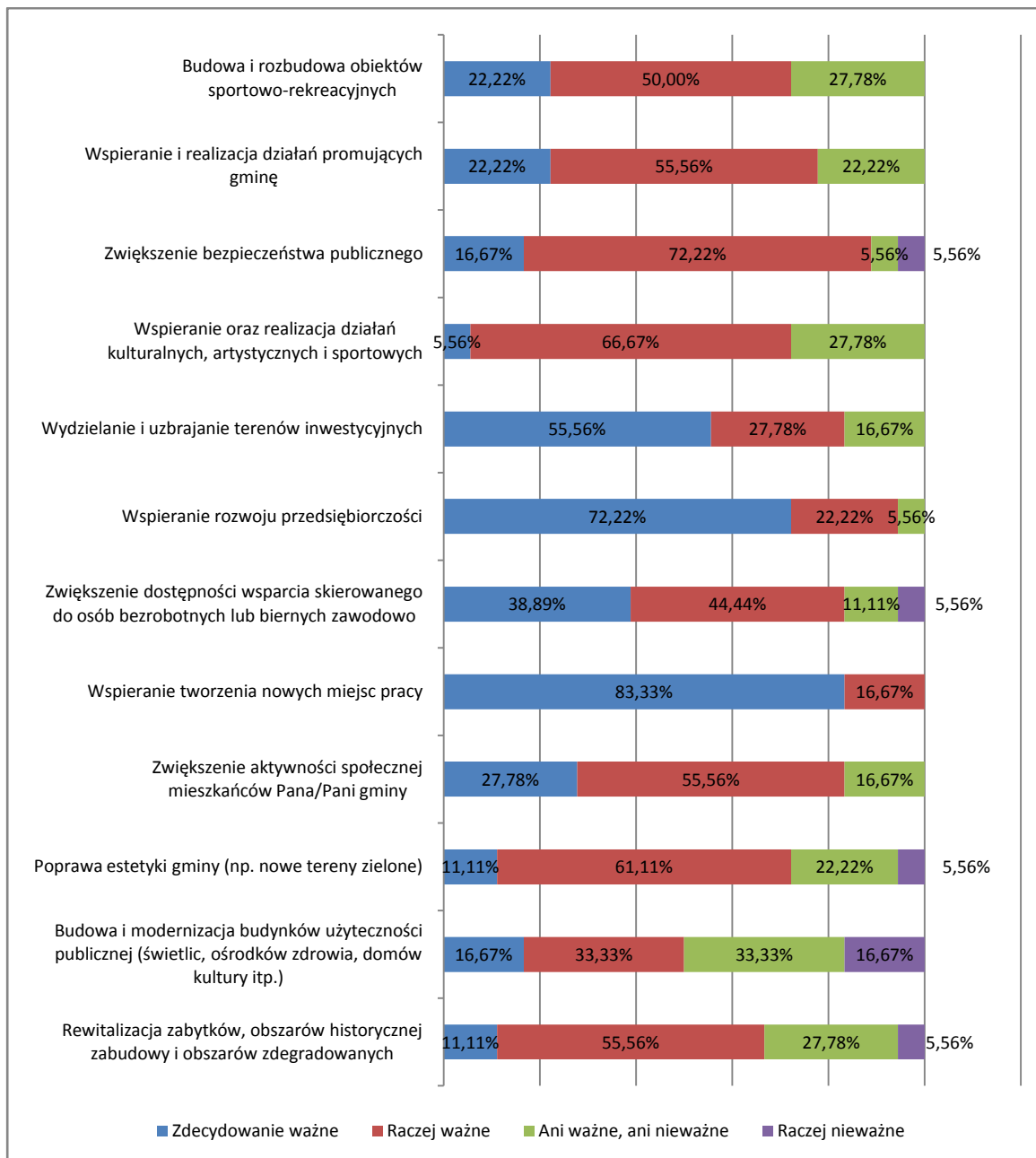
Wskazano również konieczność wsparcia współpracy pomiędzy władzami samorządowymi, gdyż obecnie nie upatruje się w tym aspekcie szansy rozwoju oraz zwiększenie liczby miejsc dla dzieci w przedszkolach. Wymieniono także konieczność poprawy jakości świadczonych usług medycznych, stwarzanie warunków rozwoju przedsiębiorczości, wyznaczenie nowych terenów inwestycyjnych, dostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy oraz wsparcie ochrony środowiska.

Za priorytetowe cele i przedsięwzięcia w perspektywie najbliższych 10 lat według respondentów należy uznać: budowę nowych dróg oraz poprawę stanu technicznego istniejących dróg, budowę ścieżek rowerowych, inwestycje w energię odnawialną i turystykę, rozwój przedsiębiorczości, tworzenie nowych miejsc pracy, poszerzenie oferty komunikacji publicznej, dostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy.

W ramach potrzebnych zmian, zadano również kolejne pytanie, którego wyniki przedstawiono poniżej.

Rysunek 33 Przy użyciu pięciostopniowej skali, gdzie 5 oznacza „zdecydowanie ważne”, 3 – „ani ważne, ani nieważne”, zaś 1 – „zdecydowanie nieważne” proszę ocenić, jak ważna według Pana/Pani jest realizacja poniższych działań na rzecz rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej?

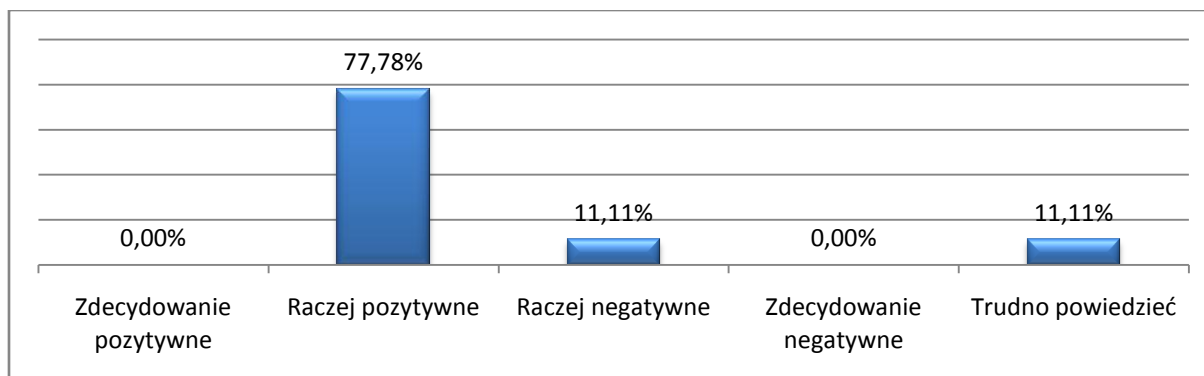
Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

W opinii ankietowanych najważniejszymi działaniami na rzecz rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej są: poprawa stanu infrastruktury drogowej, dostosowanie form i kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy, poprawa jakości i dostępności transportu publicznego. Za istotne działania uznano także: lepsze wykorzystanie potencjału przyrodniczego dla rozwoju turystyki i rekreacji, poprawę stanu infrastruktury teletechnicznej,

Finansowane z funduszy EOG, pochodzących z Islandii, Liechtensteinu i Norwegii oraz środków krajowych

zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej, budowę nowych parkingów, poprawę stanu technicznego i zwiększenie liczby dróg rowerowych.

Rysunek 34 Jak ocenia Pan/Pani zmiany, które zaszły w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej na przestrzeni ostatnich 5 lat?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

W ocenie badanych osób, ostatnie 5 lat przyniosło raczej pozytywne zmiany na Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej (77,78%). Ocenę negatywną wskazało jedynie 11,11% badanych, jednak zaznaczyć należy, że nie odnotowano ocen zdecydowanie pozytywnych.

Zdaniem badanych członkowie Kościerskiego Partnerstwa na rzecz Rozwoju Społeczno-Gospodarczego powinni realizować wspólne działania w zakresie poprawy sytuacji na rynku, stworzenia wspólnej oferty turystycznej oraz rozwoju infrastruktury drogowej i kolejowej. Współpracować powinna dotyczyć także zwiększania dostępności opieki zdrowotnej, poprawy bezpieczeństwa publicznego i budowy spójnego systemu transportu publicznego.

Respondenci zapytani o zakres i formy współpracy pomiędzy członkami Kościerskiego Partnerstwa na rzecz Rozwoju Społeczno-Gospodarczego a innymi interesariuszami (mieszkańcami, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi) wymieniali:

Konsultowanie powstających programów i projektów;

Organizowanie spotkań informacyjnych i konferencji;

Wspólną realizację projektów wspierających rozwój gospodarczy;

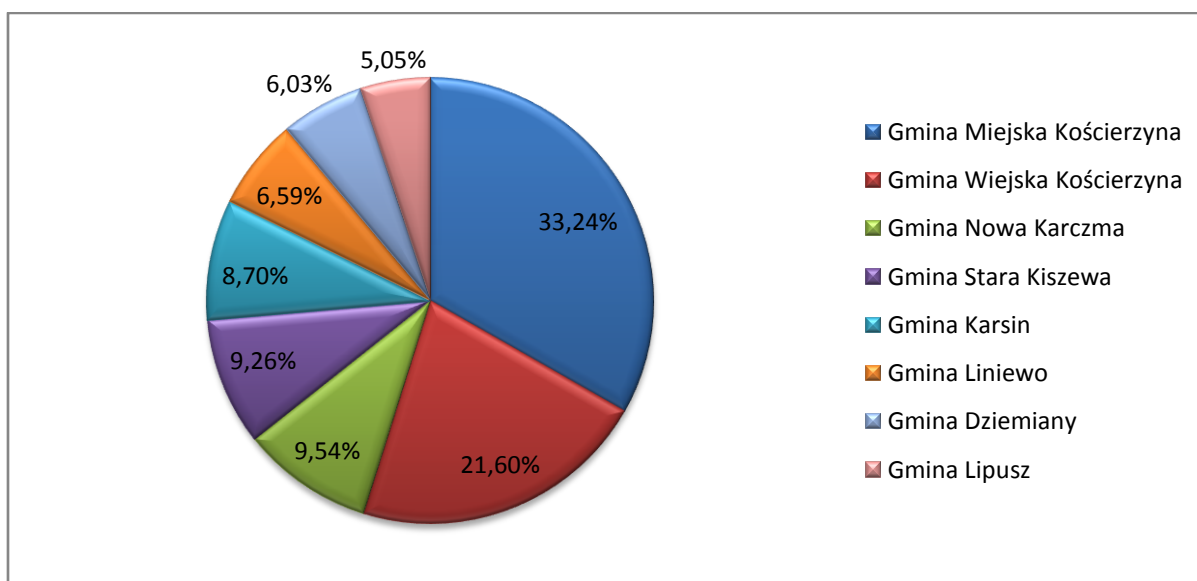
Opracowanie wspólnego programu współpracy.

3 Wyniki ankiety PAPI

Badanie PAPI przeprowadzono na próbie 713 mieszkańców Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej. Poniżej przedstawiony został podział próby badawczej ze względu na miejsce zamieszkania.

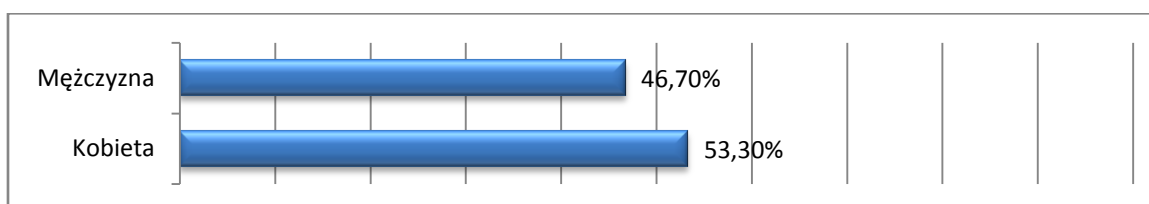
Rysunek 35 Podział respondentów względem miejsca zamieszkania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Największa grupa respondentów przypadła na obszar Gminy Miejskiej Kościerzyna oraz Gminy Wiejskiej Kościerzyna (kolejno po 33,24% oraz 21,60%), poprzez co na gminy te przypadła ponad połowa badanych. Pozostali badani (45,16%) byli mieszkańcami pozostałych gmin wiejskich Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej. Ze względu na przebadanie takiej próby, uzyskano informacje z terenu całego analizowanego obszaru.

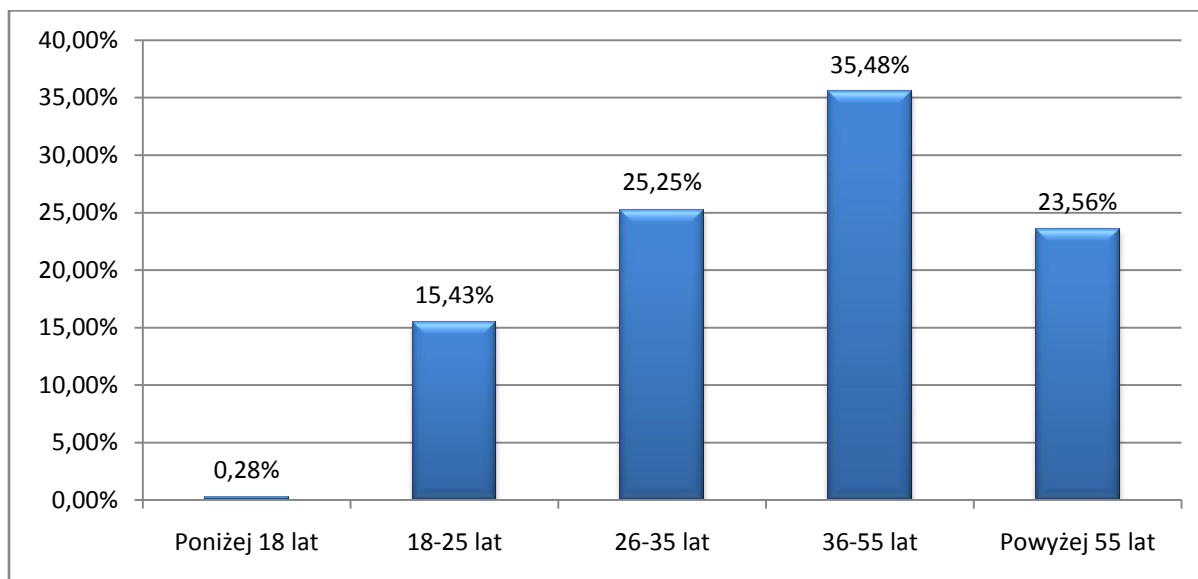
Rysunek 36 Płeć respondentów biorących udział w badaniu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Rozkład próby badawczej względem płci był dość równomierny. Odnotowano co prawda przewagę kobiet (53,3%) lecz była ona niewielka i odpowiadała rozkładowi płci w strukturze mieszkańców regionu.

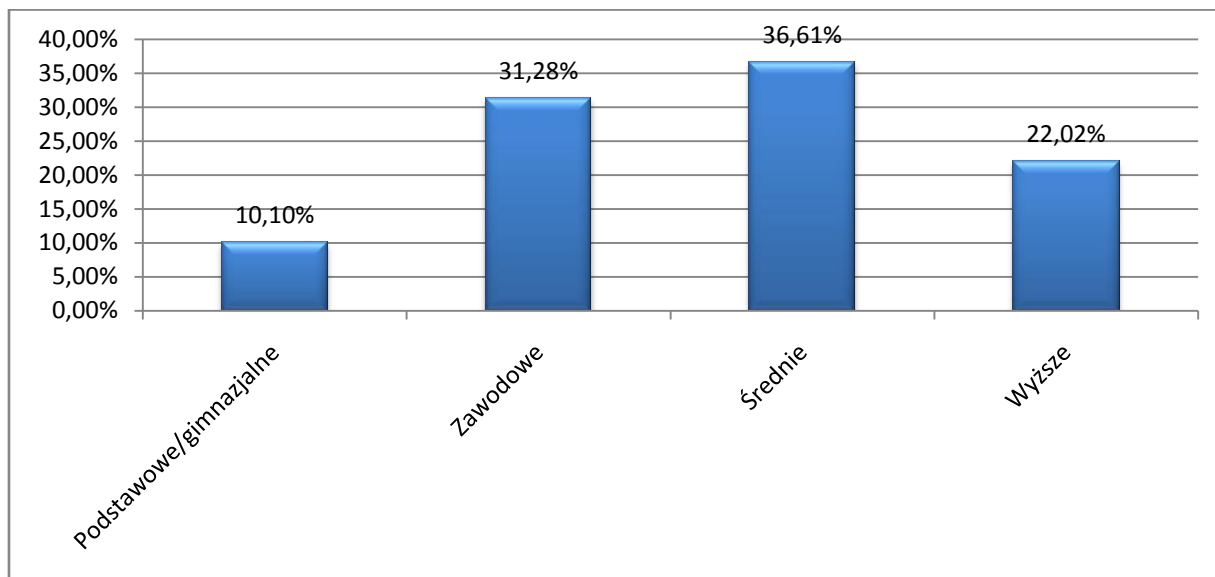
Rysunek 37 Wiek respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

W badaniu przeważały osoby w średnim wieku (kolejno 35,48% oraz 25,25% dla osób w wieku 36-55 lat oraz 26-35 lat). Stosunkowo wysoki udział w próbie badawczej odnotowały również osoby w wieku powyżej 55 lat. Natomiast na osoby młode, poniżej 25 lat, przypadło blisko 16% badanych.

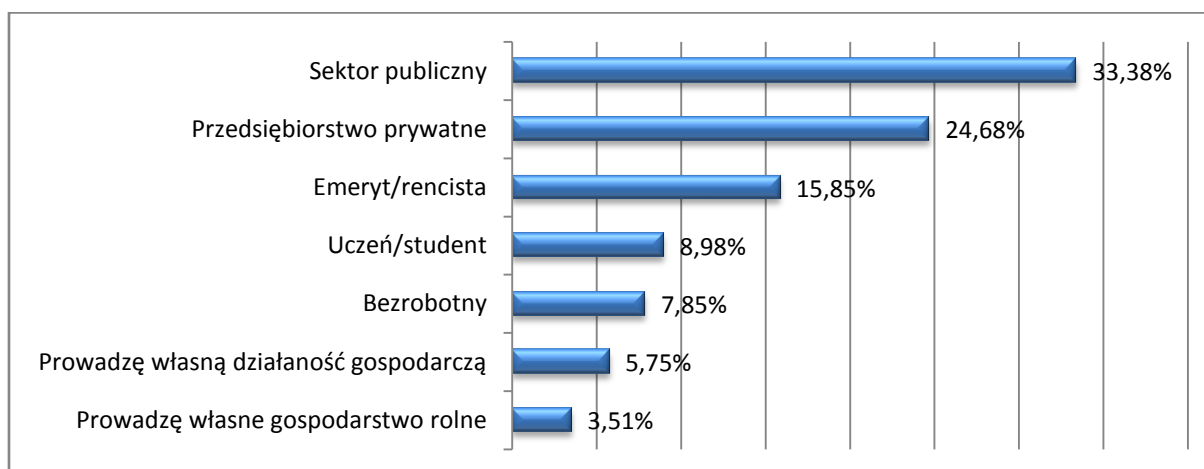
Rysunek 38 Wykształcenie respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Najwięcej respondentów legitymowało się posiadaniem wykształcenia na poziomie średnim (aż 36,61% ogółu). Na drugim miejscu znalazły się osoby z wykształceniem zawodowym (31,28%). Stosunkowo wysoki udział przypadł też na osoby które ukończyły uczelnię wyższą (nieco ponad 22%). Tym samym, na osoby najslabiej wykształcone, tj. z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym, przypadło jedynie nieco ponad 10% ogółu badanych.

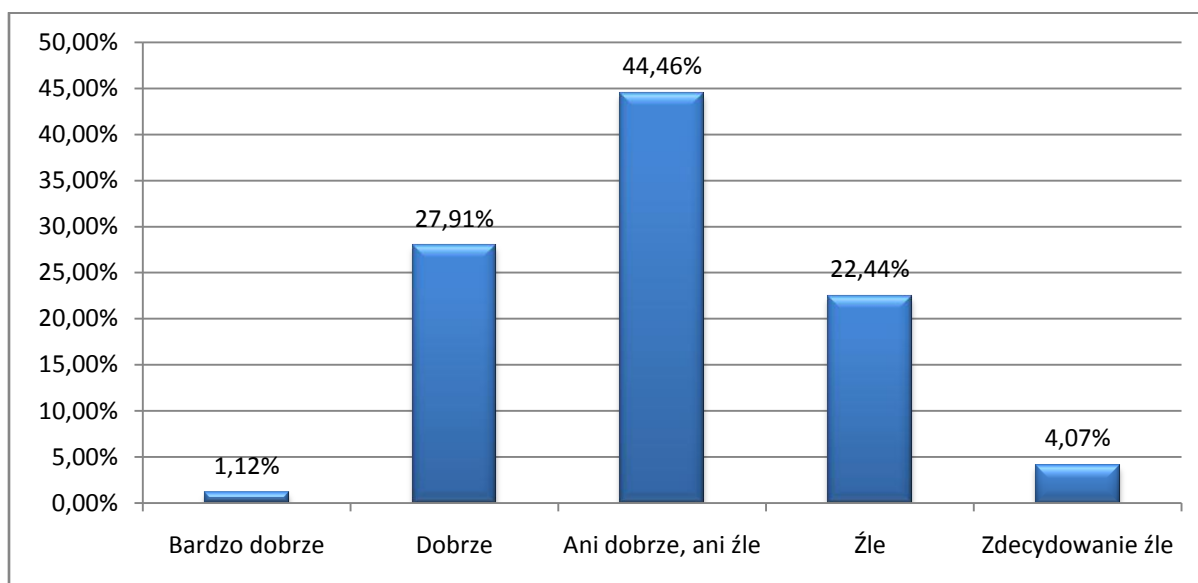
Rysunek 39 Podział respondentów wg miejsca zatrudnienia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Ponad połowa badanych okazała się być zatrudniona w sektorze publicznym bądź prywatnym (kolejno 33,38% oraz 24,68%), Na trzecim miejscu pod względem liczebności w próbie badawczej znalazły się osoby pobierające emeryturę/rentę (niemal 16%). Pozostałe grupy nie odnotowały udziału powyżej 10%.

Rysunek 40 Jak ocenia Pani/Pan dotychczasowe wykorzystanie potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej? (N=713)

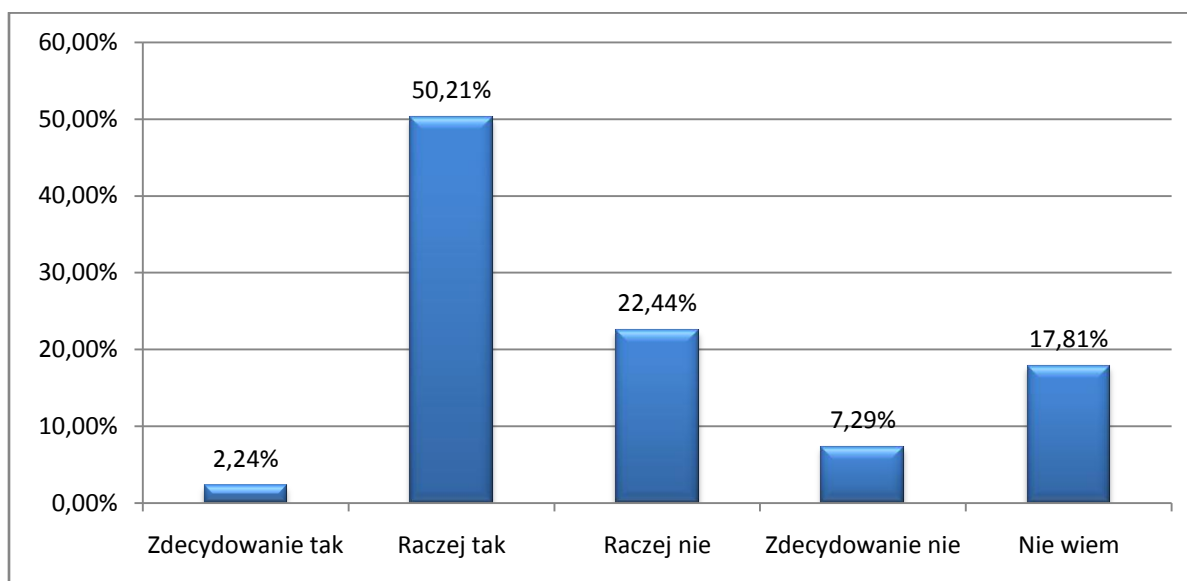

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Jak się okazuje, dotychczasowe działania podejmowane w ramach prób wykorzystania potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej nie przyniosły zdaniem mieszkańców zamierzonych rezultatów. Aż 44,46% oceniło je wybierając wariant „ani dobrze, ani źle”. Co prawda wśród pozostałych odpowiedzi przeważają oceny pozytywne (ponad 29%), lecz przewaga ta jest niewielka (ok. 2,5%).

Uzupełnieniem tej kwestii było kolejne z zadanych pytań, którego wyniki przedstawiono poniżej.

Rysunek 41 Czy zmiany, które zaszły w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej na przestrzeni ostatnich lat, idą w dobrym kierunku? (N=713)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Mimo nienajlepszego wykorzystania dotychczasowych możliwości potencjału rozwoju badanego obszaru, respondenci stwierdzili, że ostatnio podjęte działania idą w dobrym kierunku. Potwierdziła to ponad połowa badanych (przy czym 2,24% przypadło na wariant „zdecydowanie tak”). Ze względu na grupę osób nie posiadających zdania w tym temacie (niemal 18%), negatywne oceny wydało niecałe 30% badanych. Ogólną ocenę uznać więc można za pozytywną, niemniej ze względu na sporą grupę osób niezadowolonych, istnieje potrzeba dostosowania podejmowanych działań do woli społeczeństwa.

Tabela 31 Co według Pana/Pani należy poprawić lub zmienić w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej? (N=713)

Najczęściej wskazywane odpowiedzi
Wsparcie inwestycji przemysłowych
Dostosowanie programu nauczania do potrzeb rynku
Rozwój komunikacji autobusowej (szczególnie w zakresie skomunikowania Kościerzyny z gminami wiejskimi)

Remont dróg i chodników, budowa nowej infrastruktury z naciskiem na obwodnicę, ścieżki rowerowe
Rozwój rynku pracy (nowe miejsca zatrudnienia, z uwzględnieniem ludzi młodych)
Budowa nowych mieszkań (z przeznaczeniem dla ludzi młodych)
Zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach i żłobkach
Budowa parkingów podziemnych
Rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej
Poprawa jakości systemu opieki zdrowotnej (dostępność usług medycznych, dostęp do specjalistów)
Poprawa jakości linii przesyłowych wysokiego napięcia
Skanalizowanie terenów wiejskich i rozwój sieci ciepłowniczej
Konieczność zadbania o czystość terenów leśnych
Poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego
Ograniczenie powstawania nowych sklepów wielkopowierzchniowych
Zmniejszenie podatków celem rozwoju przedsiębiorczości

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Respondenci w zakresie obszarów wymagających wprowadzenia zmian wskazywali wiele różnorodnych wariantów działań. Niemniej, można spośród udzielonych odpowiedzi wyznaczyć te, które pojawiały się najczęściej. Najczęściej wskazywano na konieczność przeprowadzenia remontu istniejącej infrastruktury drogowej, jak i budowy nowych dróg (z naciskiem na obwodnicę i parkingi podziemne) czy ścieżek rowerowych oraz chodników. Powiązanymi elementami w tym zakresie były też wnioski o poprawę bezpieczeństwa lokalnego ruchu drogowego i rozwój połączeń autobusowych (głównie łączących tereny wiejskie z Kościerzyną). Bardzo często powtarzały się głosy opowiadające się za potrzebą przyciągnięcia nowych inwestorów i wsparcia rozwoju przedsiębiorczości (np. w postaci obniżenia podatków) celem stworzenia nowych miejsc pracy – ze szczególnym

uwzględnieniem osób młodych. Ku tej grupie osób skupiły się również postulaty względem konieczności budowy nowych mieszkań (w tym socjalnych).

Istotnym aspektem dla mieszkańców okazał się również rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej. Wskazywano, że warto zadbać o czystość i porządek, szczególnie na terenach leśnych. W zakresie ochrony środowiska położono też nacisk na wykorzystanie energii odnawialnej, ze szczególnym uwzględnieniem energii solarnej.

Ponadto, mieszkańcy często zwracali uwagę na potrzebę poprawy jakości i dostępności usług medycznych: zarówno w zakresie ograniczenia kolejek do lekarzy jak i zwiększenia dostępu do specjalistów.

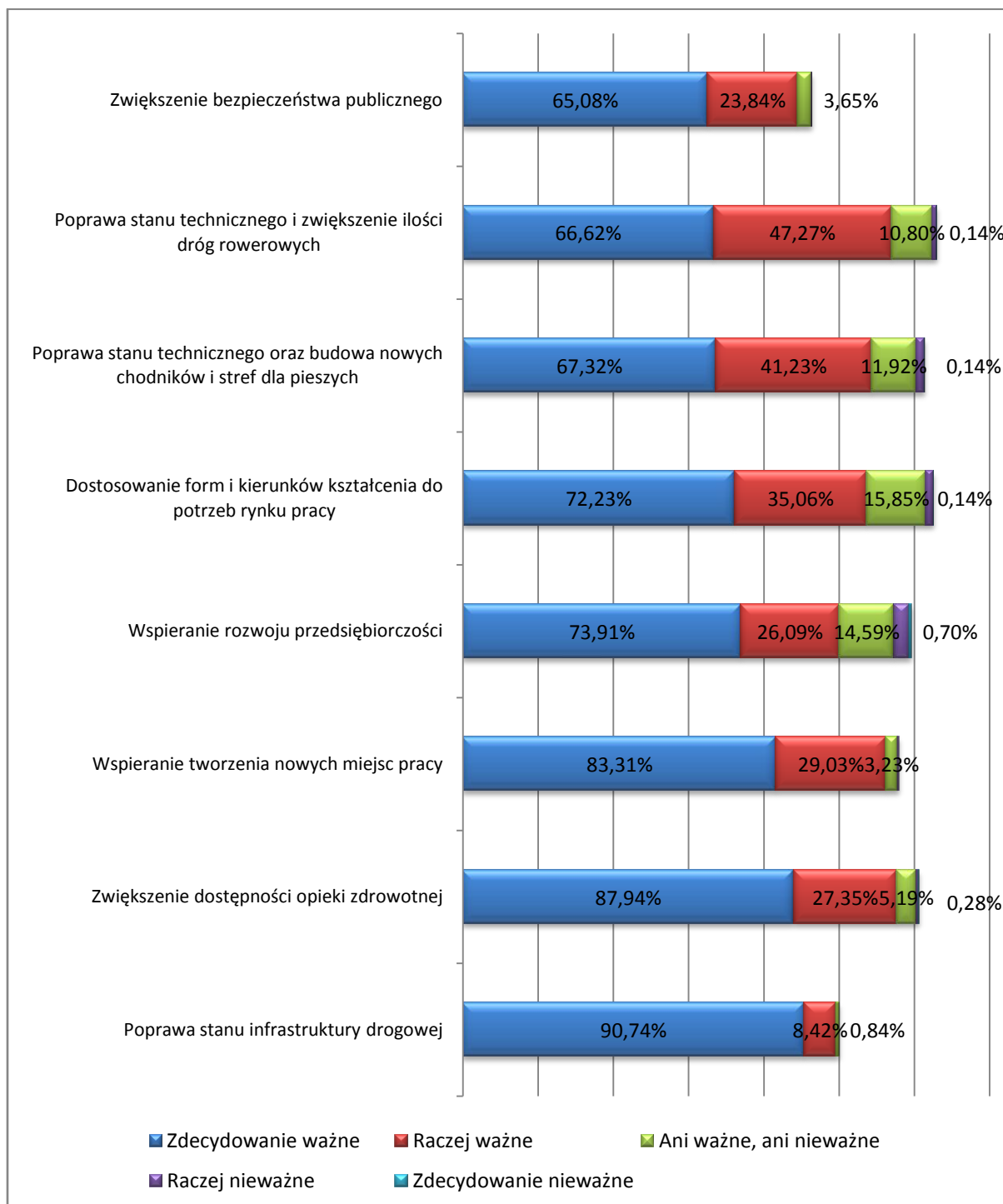
Pod względem systemu edukacji, wskazywano problem znany też z innych regionów kraju, a mianowicie niedopasowania programu nauczania do potrzeb rynku pracy.

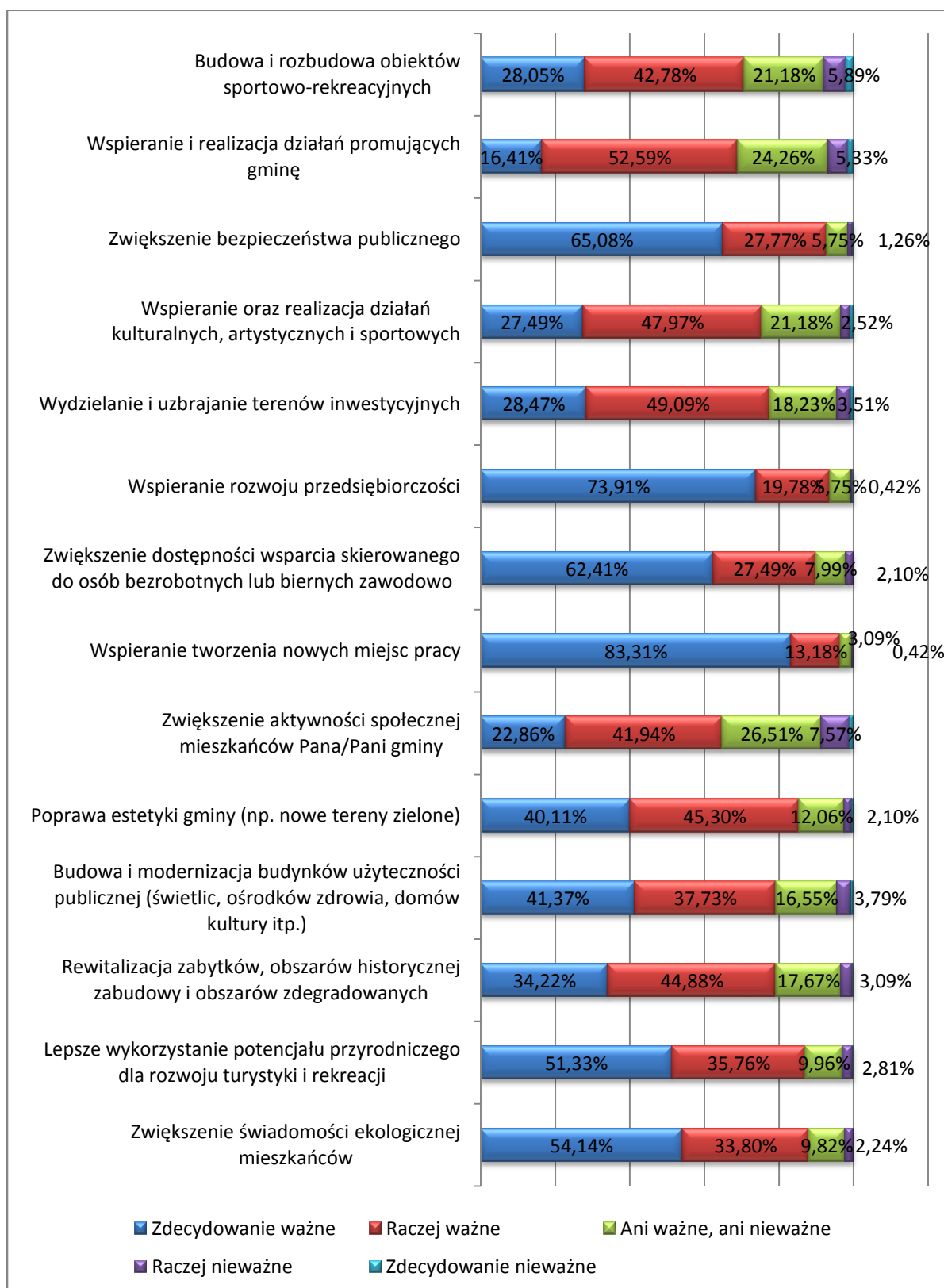
Warto też wspomnieć o potrzebie skanalizowania terenów wiejskich i rozwoju sieci ciepłowniczej oraz linii przesyłowych wysokiego napięcia.

Respondentom zadano również dodatkowe pytanie w temacie ich wizji analizowanego obszaru w perspektywie 2025 r., lecz udzielone odpowiedzi były zbieżne z wcześniej udzielonymi i odnosiły się do wskazanych powyżej obszarów wymagających interwencji.

Rysunek 42 Przy użyciu pięciostopniowej skali, gdzie 5 oznacza „zdecydowanie ważne”, 3 – „ani ważne, ani nieważne”, zaś 1 – „zdecydowanie nieważne” proszę ocenić, jak ważna według Pana/Pani jest realizacja poniższych działań na rzecz rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej? (N=713)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Wśród szeregu proponowanych działań, można wyodrębnić te, które zdaniem mieszkańców regionu są najistotniejsze dla rozwoju Obszaru Funkcjonalnego. Największy odsetek odpowiedzi „zdecydowanie ważne”, przypadł na takie elementy jak:

- Poprawa stanu infrastruktury drogowej
- Zwiększenie dostępności opieki zdrowotnej
- Wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy
- Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości
- Dostosowanie form i kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy
- Poprawa stanu technicznego oraz budowa nowych chodników i stref dla pieszych
- Poprawa stanu technicznego i zwiększenie ilości dróg rowerowych
- Zwiększenie bezpieczeństwa publicznego
- Promocja i wsparcie korzystania z odnawialnych źródeł energii
- Zwiększenie dostępności wsparcia skierowanego do osób bezrobotnych lub biernych zawodowo

Wszystkie te elementy uzyskały powyżej 60% wskazań w ramach odpowiedzi „zdecydowanie ważne”. Jak też widać, warianty te są w dużej mierze zbieżne ze wcześniej wskazanymi już przez badanych obszarami wymagającymi interwencji.

4 Spis tabel i rysunków

Rysunek 1 Położenie KOF na tle województwa pomorskiego i zidentyfikowanych na jego terenie obszarów problemowych.	5
Rysunek 2 Podział administracyjny powiatu kościerskiego	6
Rysunek 3 Wybrane zasoby naturalne powiatu kościerskiego	14
Rysunek 4 Udział obszarów chronionych w powierzchni gmin powiatu kościerskiego.....	22
Rysunek 5 Struktura wieku ludności powiatu kościerskiego wg grup ekonomicznych	26
Rysunek 6 Wskaźnik obciążenia demograficznego w powiecie kościerskim	27
Rysunek 7 Saldo migracji na 1000 osób	28
Rysunek 8 Odsetek osób objętych pomocą społeczną w gminach powiatu kościerskiego w 2013 roku	36
Rysunek 9 Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci w 2013 roku	36
Rysunek 10 Mieszkania oddane do użytkowania w powiecie kościerskim w latach 2009-2013	38
Rysunek 11 Mieszkania oddane do użytkowania w gminach powiatu kościerskiego w 2013 roku	39
Rysunek 12 Absolwenci szkół ponadgimnazjalnych według typów szkół z roku szkolnego 2012/2013	47
Rysunek 13 Porównanie poziomu wykształcenia w powiecie kościerskim i województwie pomorskim w latach 2009-2012.....	48
Rysunek 14 Liczba miejsc noclegowych w powiecie kościerskim, kartuskim i bytowskim.....	59
Rysunek 15 Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w powiecie kościerskim, powiatach sąsiednich i województwie pomorskim	64
Rysunek 16 Procentowy udział kategorii dróg w powiecie kartuskim.....	65
Rysunek 17 Sieć dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych oraz kolejowych na terenie Ziemi Kościerskiej	66
Rysunek 18 Odsetek mieszkańców korzystających z wodociągów w gminach powiatu kościerskiego	69

Rysunek 19 Odsetek mieszkańców korzystających z kanalizacji w gminach powiatu kościerskiego	71
Rysunek 20 Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców w powiecie kościerskim (w tym w podziale na gminy) w latach 2009-2013.....	78
Rysunek 21 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców w latach 2009-2013.....	80
Rysunek 22 Podmioty wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2013 r.....	81
Rysunek 23 Liczba osób pracujących na terenie powiatu kościerskiego w latach 2009-2013	81
Rysunek 24 Pracujący na 1000 mieszkańców w latach 2009-2013	82
Rysunek 25 Pracujący na 1000 mieszkańców w latach 2013 r. w powiecie kościerskim w podziale na gminy.....	83
Rysunek 26 Stopa bezrobocia rejestrowanego na terenie powiatu kościerskiego w latach 2009-2014 (w %).....	83
Rysunek 27 Bezrobotni zarejestrowani wg wykształcenia – powiat kościerski, 2014 r. (w %) 84	
Rysunek 28 Bezrobotni zarejestrowani wg czasu pozostawania bez pracy – powiat kościerski, lata 2009-2014	85
Rysunek 29 Źródła utrzymania ludności (wg Narodowego Spisu Powszechnego 2011)	85
Rysunek 30 Jak ocenia Pan/Pani dotychczasowe wykorzystanie potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej?.....	88
Rysunek 31 Jakie atuty Pana/Pani zdaniem posiada Obszar Funkcjonalny Ziemi Kościerskiej?	89
Rysunek 32 Jakie obszary Pana/Pani zdaniem wymagają najpilniejszej interwencji?.....	90
Rysunek 33 Przy użyciu pięciostopniowej skali, gdzie 5 oznacza „zdecydowanie ważne”, 3 – „ani ważne, ani nieważne”, zaś 1 – „zdecydowanie nieważne” proszę ocenić, jak ważna według Pana/Pani jest realizacja poniższych działań na rzecz rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej?.....	92
Rysunek 34 Jak ocenia Pan/Pani zmiany, które zaszły w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej na przestrzeni ostatnich 5 lat?	94

Rysunek 35 Podział respondentów względem miejsca zamieszkania	95
Rysunek 36 Płeć respondentów biorących udział w badaniu	95
Rysunek 37 Wiek respondentów.....	96
Rysunek 38 Wykształcenie respondentów.....	97
Rysunek 39 Podział respondentów wg miejsca zatrudnienia	97
Rysunek 40 Jak ocenia Pani/Pan dotychczasowe wykorzystanie potencjału rozwojowego Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej? (N=713).....	98
Rysunek 41 Czy zmiany, które zaszły w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej na przestrzeni ostatnich lat, idą w dobrym kierunku? (N=713).....	99
Rysunek 42 Przy użyciu pięciostopniowej skali, gdzie 5 oznacza „zdecydowanie ważne”, 3 – „ani ważne, ani nieważne”, zaś 1 – „zdecydowanie nieważne” proszę ocenić, jak ważna według Pana/Pani jest realizacja poniższych działań na rzecz rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Ziemi Kościerskiej? (N=713).....	102
Tabela 1 Odległości od miasta Kościerzyny do ważniejszych ośrodków regionalnych województwa pomorskiego	4
Tabela 2 Największe jeziora Ziemi Kościerskiej.....	16
Tabela 3 Obszary Natura 2000 na terenie powiatu kościerskiego.....	23
Tabela 4 Liczba mieszkańców w gminach powiatu kościerskiego w latach 2009-2013	25
Tabela 5 Struktura ludności według płci	26
Tabela 6 Urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny na 1000 ludności	27
Tabela 7 Migracje międzypowiatowe i zagraniczne na pobyt stały.....	29
Tabela 8 Porównanie poziomu przestępczości w powiecie kościerskim, powiatach sąsiednich i województwie pomorskim w 2013 roku	30
Tabela 9 Statystyki wypadków drogowych w powiecie kościerskim w latach 2007-2013	32
Tabela 10 Ochrona zdrowia w powiecie kościerskim na tle województwa i powiatów sąsiednich w 2013 roku.....	34
Tabela 11 Zasoby mieszkaniowe w gminach powiatu kościerskiego w 2013 roku.....	37
Tabela 12 Pozwolenia na budowę w powiecie kościerskim w latach 2009-2013.....	39

Tabela 13 Czytelniczy w bibliotekach na terenie powiat kościerskiego	41
Tabela 14 Muzea w powiecie kościerskim w latach 2009-2013	42
Tabela 15 Kluby sportowe w powiecie kościerskim w latach 2008-2012.....	43
Tabela 16 Liczba placówek oświaty na obszarze powiatu kościerskiego wraz z liczbą dzieci i uczniów w 2013 roku	44
Tabela 17 Struktura ludności powiatu kościerskiego według edukacyjnych grup wieku w 2013 roku	46
Tabela 18 Rejony sprzyjające rozwojowi turystyki w powiecie kościerskim	50
Tabela 19 Liczba obiektów noclegowych w powiecie kościerskim (z wyłączeniem gospodarstw agroturystycznych)	58
Tabela 20 Liczba kąpielisk, przystani żeglarskich i kajakowych (stan na 31.12.2013 r.).....	60
Tabela 21 długość ścieżek pieszych, rowerowych i pieszo-rowerowych (stan na 31.12.2013 r.)	60
Tabela 22 Liczba osób korzystająca z noclegów oraz liczba udzielonych noclegów w powiecie kościerskim, kartuskim, bytowskim w latach 2010-2013	62
Tabela 23 Charakterystyka infrastruktury wodociągowej w województwie pomorskim oraz powiecie kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013	68
Tabela 24 Charakterystyka infrastruktury kanalizacyjnej w województwie pomorskim oraz powiecie kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013	70
Tabela 25 Sieć gazowa w województwie pomorskim oraz powiatach kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013	72
Tabela 26 Sieć energetyczna w województwie pomorskim oraz powiatach kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013.....	73
Tabela 27 Długość sieci ciepłej przesyłowej w województwie pomorskim oraz w powiatach kartuskim, bytowskim i kościerskim w latach 2009-2013 (w km).....	75
Tabela 28 Podmioty gospodarki narodowej według wybranych sekcji PKD w powiecie kościerskim (w %)	77
Tabela 29 Udział % osób zatrudnionych w poszczególnych sektorach gospodarki w latach 2009-2013	79

Tabela 30 Zawody deficytowe w powiecie kościerskim w 2014 r.	86
Tabela 31 Co według Pana/Pani należy poprawić lub zmienić w Obszarze Funkcjonalnym Ziemi Kościerskiej? (N=713)	99